

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 15

FÖRSTA KAMMAREN

1964

7—8 april

Debatter m. m.

	Sid.
Onsdagen den 8 april	
Sveriges utrikes- och handelspolitik	5
Bestämmelserna om extra avdrag vid inkomsttaxeringen för ned- satt skatteförmåga	59
Arvsbeskattningen	65
Beskattningen av skytteorganisationer	71
Alkohollagstiftningen	73
Om ersättning genom eget arbete för skada genom brott	82
Kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården	84
Riksdagens ombudsmäns verksamhet	86

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 8 april

Bevillningsutskottets betänkande nr 20, ang. ändring i kommunal- skattelagen, m. m.	59
— nr 25, ang. arvsbeskattningen	65
— nr 27, ang. beskattningen av skytteorganisationer	71
— nr 29, ang. alkohollagstiftningen	73

	Sid.
Första lagutskottets utlåtande nr 13, om ersättning genom eget arbete för skada genom brott	82
— nr 14, ang. kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården	84
— nr 15, ang. riksdagens ombudsmäns verksamhet	86
— nr 16, om skydd för makes giftorätt vid ingående av borgensförbindelse	89
— nr 17, ang. makes säkerhet vid förmånstagarförordnande avseende kapitalförsäkring	89
— nr 18, om ersättning ur dödsbo till husföreståndarinnor m. fl.	89

Tisdagen den 7 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 1 innevarande månad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 135, angående godkännande av visst markbyte m. m.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 682 och 683 till jordbruksutskottet, motionerna nr 684—687 till statsutskottet, motionerna nr 688 och 689 till behandling av lagutskott, motionerna nr 690—695 till jordbruksutskottet, motionerna nr 696—700 till statsutskottet, motionerna nr 701—706 till behandling av lagutskott och motionen nr 707 till bankoutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo bevillningsutskottets betänkanden nr 20, 25, 27 och 29 samt första lagutskottets utlåtanden nr 13—18.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 124, angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsreglementen;

nr 126, med förslag till lag om ändring i utskökningslagen m. m.; och

nr 129, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Anmälades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse, nr 143, angående muntligt meddelande till riksdagen.

Av nämnda kungl. skrivelse, som nu föredrogs, inhämtades, att Kungl. Maj:ts prövat lämpligt, att i den i § 56 riksdagsordningen stadgade ordning till riksdagen gjordes meddelande rörande Sveriges utrikes- och handelspolitik, ävensom förordnat, att meddelandet skulle framföras i andra kammaren av ministern för utrikes ärendena Nilsson samt i första kammaren av statsrådet och chefen för handelsdepartementet Lange.

Herr talmannen yttrade, att han i avslutning till den nu föredragna skrivelsen finge tillkännagiva, att enligt överenskommelse med herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet det i skrivelsen avsedda meddelandet komme att lämnas vid morgondagens sammanträde.

På sedermera gjord proposition beslöts, att förevarande kungl. skrivelse skulle läggas till handlingarna.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om vissa planeringsorgans konstitutionella ansvar;

statsutskottets utlåtanden

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å driftbudgeten för budgetåret 1964/65 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 39, i anledning av väckta motioner om försäljning till allmänheten av statens aktier i LKAB, m. m.;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående byggnadsarbeten i Malåträsk för Sveriges geologiska undersökning;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av centrala folkbokförings- och uppbördsnämnden, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utökning av kulturfondens för Sverige och Finland kapital;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial: nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 6, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom; samt

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående byggnadsarbeten vid lantbrukshögskolan och statens skogsmästarskola; ävensom

allmänna beredningsutskottets memorial nr 14, angående överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 708, av herr *Bergman m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 66, angående vissa anslag för budgetåret 1964/65 till teaterverksamhet m. m.;

nr 709, av herr *Källqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 66, an-

gående vissa anslag för budgetåret 1964/65 till teaterverksamhet m. m.;

nr 710, av herr *Sundin* och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 66, angående vissa anslag för budgetåret 1964/65 till teaterverksamhet m. m.;

nr 711, av herr *Källqvist*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68, angående vissa frågor rörande lärarutbildning;

nr 712, av herr *Larsson, Thorsten*, och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68, angående vissa frågor rörande lärarutbildning;

nr 713, av herr *Petersson, Erik Filip*, och herr *Svanström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68, angående vissa frågor rörande lärarutbildning;

nr 714, av fröken *Stenberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 68, angående vissa frågor rörande lärarutbildning;

nr 715, av herr *Adolfsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 73, angående utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster;

nr 716, av herrar *Kajser* och *Enarsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 73, angående utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster;

nr 717, av herr *Karlsson, Göran, m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 73, angående utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster;

nr 718, av fru *Segerstedt Wiberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 73, angående utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster;

nr 719, av fröken *Stenberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 73, angående utbildning av arbetsterapeuter och sjukgymnaster;

nr 720, av herr *Hanson, Per-Olof*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 108, angående bildande av ett statligt aktiebolag för bevakningstjänst m. m.; och

nr 721, av herr Nilsson, Ferdinand, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 112, angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1964/65, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.14.

In fidem

K.-G. Lindelöv

Onsdagen den 8 april

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet LANGE erhöll ordet för att framföra det i Kungl. Maj:ts skrivelse nr 143 avsedda meddelandet och anförde därvid:

Herr talman! Vid riksdagens årliga utrikesdebatt har det blivit tradition att regeringen ger en översikt över det utrikespolitiska läget med särskild tonvikt vid Sveriges roll i det internationella sammanhanget. Översikten har brukat innefatta en redogörelse för huvuddragen i vårt lands utrikespolitik. Det torde icke vara erforderligt att nu mera utförligt redovisa grunderna för vår alliansfria utrikespolitik. Det kan räcka med det självklara konstaterandet, att vår kurs ligger fast och att Sveriges allmänna hållning möter förståelse och respekt både i öst och väst.

Vårt land har åtnjutit förmånen av nära 150 år av obruten fred. Med de erfarenheter vi haft är det naturligt att det svenska folket fortsätter att bekänna sig till neutralitetspolitiken. Vi anser det alljämt nödvändigt att till stöd för denna politik upprätthålla ett så väl utvecklat och effektivt försvars-

system som våra förhållanden medger. Inom den svenska folkopinionen råder en nära nog fullständig enighet om vårt lands utrikespolitiska kurs. Detta är av obestridligt värde redan därigenom, att respekt skapas gentemot omvärlden för hållfastheten i Sveriges politik. Ingen plats finns för några spekulationer i omläggning av vår utrikespolitik.

Neutralitetspolitik är inte liktydigt med brist på politik eller benägenhet för isolering. Särskilt de senaste åren har krav ställts på vårt land i olika internationella sammanhang. Det har inte varit fråga om anspråk som vi själva uppammat eller uppgifter vi själva eftersträvat. Vi överskattar inte vår förmåga att göra insatser. Men när FN har begärt våra tjänster, har vi ansett det vara en naturlig uppgift att söka efter förmåga stödja världsorganisationens fredsarbete. Sveriges utrikespolitiskt obundna ställning har därvid visat sig medverka till att ge oss en rätt hög grad av användbarhet i känsliga värv i fredens tjänst. Över 14 000 svenskar har under de senaste åren deltagit i FN:s fredsbevarande verksamhet ute i världen. Ett ständigt ökande antal experter och rådgivare beger sig ut i världen för att bidra till de ekonomiskt underutvecklade ländernas framåtskridande. Detta har medverkat till att göra svenskarna av i dag mera internationellt medvetna än vad kanske tidigare varit fallet i fredstid.

Jag behöver ej här uppehålla mig när-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

mare vid den mångfald band och de otaliga kontakter av olika slag som förenar oss med våra nordiska grannländer. Dessa har en omfattning och en självklarhet som för oss svenskar ter sig av vida större betydelse än det förhållandet att våra länder valt olika vägar för att tillgodose sina säkerhetsintressen. I det hänseendet präglas de nordiska ländernas ömsesidiga inställning sedan länge av fullständig förståelse. För alla de nordiska länderna ter sig bevarandet av lugn och säkerhet i norra Europa som en väsentlig målsättning.

Samarbetet inom Förenta Nationerna utgör ett huvudelement i svensk utrikespolitik. Vår alliansfria ställning gör detta naturligt. Det innebär ingen underskattning av allianssystemens berättigande i nuvarande världsläge att framhäva behovet, ja, nödvändigheten på längre sikt att militärallianserna kan avlösas av en organisation för kollektiv säkerhet. Förenta Nationerna är avsedd att vara en sådan organisation. Vi vet endast alltför väl, att FN i detta hänseende ännu inte kunnat uppfylla förhoppningarna. Sannolikt kommer det att dröja länge än, innan FN kan garantera medlemsstaternas trygghet. Men en god grund har trots allt redan lagts och inte minst för de nya länderna framstår FN i våra dagar som ett huvudinstrument i deras utrikespolitik. Vi har all anledning att respektera denna inställning — den motsvarar för övrigt vår egen. Den dag kanske inte är alltför avlägsen, då — alla svårigheter till trots — den onda cirkeln av kapprustning och misstro skall kunna brytas och så småningom ersättas med en cirkel av helt annat slag — en som i stället möjliggör nedrustning och successivt ökat förtroende länderna emellan. Framför allt inom FN ter sig en sådan utveckling möjlig och bör vara möjlig. Den tid vi lever i har kallats »det ömsesidiga beroendets tidevarv». I detta beroende ligger mycket av värde — men också av risker. Samarbetet nationerna emellan inom FN:s ram bör ha som mål-

sättning att maximalt utnyttja detta värde och samtidigt att söka minska riskerna. Vi tror för vår del inte att motsättningarna i världen är omöjliga att överbrygga. Men vi överskattar heller inte möjligheterna att uppnå alltför snabba resultat. Steg för steg, genom tålmodiga försök, får man pröva sig fram. Ett avgörande ansvar vilar härvidlag på stormakterna. Ofta blir de mindre ländernas roll begränsad till att skapa ett opinionstryck, som i lyckliga fall kan verka pådrivande. Sverige är för sin del berett att efter förmåga aktivt bidra till strävandena att minska de rådande motsättningarna. I vårt fall sker det främst genom vår medverkan i FN:s fredsbevarande aktioner, genom vårt deltagande i nedrustningsarbetet och genom u-hjälperksamhet i skilda former.

Svensk militär deltar i Förenta Nationernas fredsstyrkor i Ghaza och Kongo. Enligt föreliggande planer, som ser ut att kunna genomföras programenligt, skall kongostyrkan vara hemma den 1 juli i år. Vi har nyligen tillmötesgått en begäran från Förenta Nationernas generalsekreterare att låta en svensk bataljon ingå i en fredsstyrka, som under tre månader skall tjänstgöra på Cypern. Vi hade allvarliga praktiska och principiella betänkligheter mot att engagera Sverige även i detta uppdrag. Men sedan FN:s säkerhetsråd fattat ett enhälligt beslut, under medverkan av samtliga stormakter, om att organisera en fredsstyrka på Cypern, ansåg vi oss böra lämna vårt bifall till framställningen. En förtrupp av svensk militär är redan på Cypern, och huvuddelen reser om några dagar. De senaste dagarnas intermezzon mellan cypriotisk militär och FN-soldater understryker vikten av att FN-styrkans befogenheter snarast möjligt får en mer preciserad utformning än vad som nu är fallet. Uppdraget är antagligen det vanskligaste vi åtagit oss på FN:s begäran. Den svenska trupp, som nu i fredens tjänst beger sig till denna oroliga Medelhavsö, följs av hela det svenska folkets välgångsönsknigar.

Detsamma gäller det svåra och grannliga medlingsuppdrag som Finlands ambassadör i Stockholm på generalsekreterare U Thants anhållan åtagit sig.

Just nu har vi fått en ny framställning från generalsekreterare U Thant om ökning av den svenska kontingenten från omkring 700 till omkring 1 000 man. Motsvarande framställning har samtidigt gjorts till Finland och Irland. Den sammanhänger med önskemålet att få en sådan sammansättning av FN-styrkan att mer än 50 procent utgöres av icke-brittiska trupper. Regeringen kommer att skyndsamt pröva denna nya framställning.

Ett praktiskt uttryck för önskan att förbättra Sveriges möjligheter att framdeles medverka i FN:s fredsbevarande arbete är det förslag till upprättande av beredskapsstyrkor för FN-tjänst som i vår förelagts riksdagen. Avsikten är att vi ständigt skall ha två bataljoner beredda att på kort varsel efter Kungl. Maj:ts beslut av varje enskilt fall på framställning av FN utsändas till världens oroshörn.

Nästa år högtidlighålles 20-årsdagen av Förenta Nationernas tillkomst. Den värld, som såg världsorganisationen födas, har sedan dess undergått genomgripande förändringar. De 51 stater, som undertecknade FN-stadgan i juni 1945, tillhörde huvudsakligen de europeiska och amerikanska kontinenterna samt det brittiska samväldet. Den koloniala frihetsrörelsen var knappast inledd. Segrarmakterna visade, åtminstone utåt, en enighet, som gav hopp om att stadgans syften skulle kunna tjänas under stormakternas ledning. Ett gigantiskt återuppbyggnadsarbete förestod. Vi stod inför atomålderns intåg. Mänskligheten, plågad av krig och umberandanden, såg fram mot en bättre och tryggare tillvaro i världsorganisationens hägn.

Hur ser då läget ut i dag? Antalet medlemmar i FN har mer än fördubbats och uppgår numera till 113. Staterna från Asien och Afrika utgör mer

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik än hälften av medlemsantalet. Denna utveckling — som beklagligt nog ännu icke lett till att Folkrepubliken Kina fått möjlighet deltaga i FN:s arbete — motsvarar strävanden att göra FN universellt men ställer världsorganisationen inför många nya problem. Rätten till självstyrelse har vunnit ett nästan universellt erkännande. De forna kolonierna har i oanat hastig takt vunnit nationell självständighet. Processen har inte skett utan svårigheter och bakslag, men den måste fortgå och kommer att fortgå. Kolonialmakterna har i de flesta fall visat förståelse för nödvändigheten att lägga en ny och solid grund för de framtida förbindelserna med de forna kolonierna. De senare behöver allt stöd i sin svåra uppgift att hävda den nyvunna självständigheten med bibehållande av goda förbindelser med de förra moderländerna. Tyvärr måste vi samtidigt medge att i frigörelsens spår nya motsättningar vuxit fram mellan de nya nationerna och på flera håll framkallat nya oroshärddar.

Stormakternas enighet vid krigsslutet förbyttes snart i den atmosfär av ideologiska och maktpolitiska motsättningar, som kommit att benämnas det »kalla kriget». I stället för att vara garantier, enligt stadgan, för freden i världen, kom stormakterna att taga ledningen i fråga om den militära samordningen i öst och väst. En våldsamt kapprustning inleddes och kärnvapen experimenterades fram till en styrka på omse håll som i dag, enligt samfällid bedömning, räcker till att förgöra mänskligheten många gånger om och göra vår planet obeboelig. Läget har karakteriserats av den sovjetiske regeringschefen i uttalandet, att om det blir några överlevande efter ett kärnvapenkrig, så kan dessa avundas de döda.

Men atomteknikens utveckling har dessbättre även haft en positiv sida. Den har öppnat hittills oanade perspektiv för utforskning av världslättet och över huvud för mänskligt framåtskridande. »Vi har» — för att citera den i

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

fjöl så tragiskt bortgångne presidenten Kennedy — »makt att göra denna generation till den bästa i mänsklighetens historia, men också till att göra den till den sista». Detta är det val vi i dag står inför: Valet kan verka självklart, men svårigheterna framträder så snart man försöker omsätta det erkända syftet i praktiska åtgärder.

Inför inledningen av FN:s generalförsamling hösten 1963 betecknade generalsekreteraren läget så, att de tre viktigaste problemen var nedrustning, utveckling, avkolonisering. Dessa ämnen kom också att dominera församlingens session hösten 1963. Denna session blev kanske den minst kontroversiella i FN:s hittillsvarande historia. Som tecken på ökad vilja hos stormakterna att nå framsteg i de stora, avgörande frågorna har detta hälsats med tillfredsställelse och gryende optimism över hela världen. Men det finns också skäl att varna för underskattning av de faror, som finns inrymda i spänningen mellan rika och fattiga länder. De »nya» staterna är medvetna om att hunger, okunnighet, sjukdom och fattigdom numera kan bekämpas genom samfällda ansträngningar. De har — med rätt eller orätt — känslan av att deras kontinenter länge har exploaterats av industrinationerna och att dessa har en skuld som nu snabbt bör återgäldas. Utvecklingsländerna har tagit initiativet till den världskonferens om handel och utveckling som i mars inleddes i Genève. Konferensen kan väntas bli 1964 års stora tilldragelse i förbindelserna mellan den utvecklade och den underutvecklade världen. Härtill får jag anledning återkomma.

Året 1963 kan komma att gå till historien som det år, då en vändning började inträda bort från den tendens till ständigt ökad spänning, som hittills karakteriserat efterkrigspolitiken. Vändpunkten blev enligt många mening Kubakrisen hösten 1962. Här hade en för världsfreden ytterligt farlig situation uppstått genom att världsmakterna

direkt konfronterats inom ett område, som den ena betraktar som tillhörande sin direkta säkerhetsfär. Hur stora riskerna i verkligheten var, låter sig knappast fastställas. En ökad riskmedvetenhet kan efter Kubakrisen förmärkas. En känd militärpolitisk skriftställare har präglat slagordet att terrorbalansen avlösts av vad han kallar en »balance of prudence», en maktbalans i försiktighetens tecken. Fastän efterkrigstidens stora utrikespolitiska problem kvarstår olösta — jag tänker då främst på Tysklands- och Berlin-frågorna — har heller ingen tillspetsning eller ny allvarlig kris skakat öst-västförbindelserna sedan hösten 1962. I stället har snarare en attityd av avvaktan präglat relationerna mellan blocken, liksom också en beredvillighet att behålla kontakten och att förhandlingsvägen söka lösa problem av mer begränsad räckvidd. Under det gångna året är det framför allt förhållandena inom blocken som tilldragit sig världens uppmärksamhet. Den ökade rörlighet och självhävdelse som präglat Frankrikes politik är ett exempel härpå, likaså de ideologiskt färgade motsättningarna mellan Sovjet och Kina som blivit ett dramatiskt inslag i den nuvarande världsbilden. Men det finns kanske också anledning att här peka på de oroshärdar av lokalt slag som på många håll i världen fått en akut karaktär — och varav Cypern endast är en. Risken för att sådana oroshärdar kan sprida sig eller flamma upp i konflikter, som kan få vidsträcktare återverkningar, understryker det angelägna i att stärka FN:s beredskap inför dylika potentiellt farliga lokala krigstillbud. Behovet av möjligheter för ett snabbt ingripande har övertygande dokumenterats genom Cypernkrisen.

Den ändring i det internationella klimatet som inträtt efter Kubakrisen torde ha bidragit till att nedrustningsfrågan kunnat föras något framåt under det gångna året. På detta område har vi inregistrerat en visserligen begränsad, men inte desto mindre betydelse-

full, framgång genom fördraget om förbud mot kärnvapenprov i atmosfären, yttre rymden och under vatten. Detta fördrag slöts mellan tre kärnvapenmakter formellt utanför Genèvekonferensens ram, men obestriddligt är att det långvariga och tålmodiga arbetet i Genève har bidragit till att skapa den grundval på vilken stormakterna kunde föra sina förhandlingar till ett positivt resultat. Samtidigt får vi inte glömma, att det partiella provstoppsavtalet inte är en nedrustningsåtgärd i egentlig mening. Det minskar inte rustningarna och hindrar inte spridning av kärnvapen. Men det försvårar ytterligare utveckling och produktion av dessa massförintelsemedel och sätter stopp för en oroande nedsmittning av atmosfären genom radioaktivt utfall. För det fortsatta nedrustningsarbetet ligger överenskommelsens betydelse främst på det politiskt-psykologiska planet. Den har visat, att det, trots allt, är möjligt att komma överens även i frågor som direkt berör stormakternas säkerhet, och den har givit upphov till förhoppningar om fortsatta framsteg i nedrustningsfrågan.

Två andra överenskommelser kan för övrigt noteras på nedrustningsområdet, nämligen överenskommelsen om den s. k. »heta linjen» mellan Kreml och Vita Huset samt den av generalförsamlingen i höstas sanktionerade sovjetisk-amerikanska överenskommelsen om förbud mot att uppsända kärnvapen i bana runt jorden. Dessa båda uppgörelser saknar inte betydelse för den viktiga uppgiften att förebygga krig genom misstag.

Konferensen i Genève fortsätter nu sina ansträngningar att komma vidare, dels när det gäller ett avtal om allmän nedrustning, dels i fråga om vidtagande av konkreta partiella nedrustningsåtgärder. Svårigheterna att nå framsteg är lika begripliga som beklagliga. Efter svensk uppfattning bör dock ansträngningarna att komma vidare icke mattas. Framsteg på nedrustningsområdet bör

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik egentligen ligga i alla parterers intresse. Här för talar inte blott uppenbara politiska och ekonomiska skäl utan även rent säkerhetsmässiga. En växande insikt kan också förmärkas om att det finns en gräns, ovanför vilken ökade rustningar inte längre tillgodoser rimliga säkerhetskrav utan rent av verkar i motsatt riktning — en »överdödande kapacitet» som inte tjänar något säkerhetssyfte men väl kan få motparten att ytterligare forcera sina rustningar. Därmed är man inne i en rustningsspiral som kan bli omöjlig att kontrollera.

När det gäller den allmänna nedrustningen är parternas ståndpunkter alltför jämt vitt skilda. En i viss mån ny utgångspunkt finns emellertid sedan Sovjetunionen godtagit begreppet »kärnvapenparaply», innebärande att Sovjet och USA skulle ha rätt att till sista stadiet av nedrustningsprocessen behålla ett begränsat antal kärnvapen som skydd mot överraskande anfall från motpartens sida.

De olika partiella nedrustningsförslag som har kommit fram i Genève sedan förhandlingarna återupptogs där i januari i år, har hittills endast varit föremål för en allmän diskussion. Det är därför ännu ej möjligt att avgöra huruvida något eller några av dem rymmer verkliga förutsättningar för uppgörelse. Dessa förslag, som bl. a. gäller nedskärning av militärbudgeterna, »frysning» av kärnvapenbärare och förstöring av bombplan, inrymmer utan tvivel svårigheter, men om den politiska viljan till uppgörelse finns, borde förslag av denna typ kunna tjäna som utgångspunkt för ett närmande av ståndpunkterna.

Till de mest angelägna uppgifterna hör att hindra kärnvapens spridning till länder, som nu inte har sådana vapen. Här sammanfaller icke blott kärnvapenmaktens intressen inbördes, utan det föreligger även ett gemensamt intresse mellan dessa makter och de mindre staterna. Flera sätt att angripa detta problem har aktualiserats vid

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

nedrustningskonferensen. Ett av dem — det s. k. irländska förslaget — går ut på att kärnvapenmakterna skall förbinda sig att icke till andra länder utlämna kärnvapen eller informationer om deras tillverkning. Åtagandet motsvaras av en förpliktelse av icke-kärnvapenländerna att avstå från förvärvande av kärnvapen genom import eller egen tillverkning. Ehuru vi givetvis välkomnar syftet, har metoden enligt vår uppfattning vissa olägenheter. Sålunda befäster den stormaktens monopol på kärnvapeninnehav utan motprestationer från deras sida. Dessutom medför den inte förbud mot lagring av vapnen på annan makts territorium och förhindrar sålunda inte en spridning av kärnvapen i fysisk-geografisk bemärkelse. För vår del föredrar vi därför metoden med kärnvapenfria zoner. Denna ger även de kärnvapenfria staterna en möjlighet att vara med om att utforma villkoren för en uppgörelse med hänsyn tagen till deras egna försvarsintressen. En förutsättning är, att de i en viss region ingående staterna sinsemellan kommer överens om villkoren för att göra vederbörande region till en kärnvapenfri zon. Den svenska varianten av metoden, den s. k. Undénplanen eller »de kärnvapenfrias klubb», utgår just från denna förutsättning. För vårt deltagande i en sådan kärnvapenfri zon har vi bl. a. uppställt kravet på vissa motprestationer av kärnvapenmakterna, i första hand i form av totalt förbud mot kärnvapenprov. Vidare har vi angett vissa förutsättningar rörande den tänkta zonen geografiska utsträckning. Vi anser att zonen bör omfatta största möjliga antal stater i Mellan- och Nordeuropa. Av dessa villkor är det första delvis uppfyllt genom överenskommelsen om partiellt förbud mot kärnvapenprov. Vi anser emellertid inte att detta är en tillräcklig motprestation från de stora makternas sida i den mening vi avsåg, när vi 1961 tog vårt initiativ i FN. Svenska regeringen kommer självfallet liksom hittills att

verka för *effektiva* internationella uppgörelser, syftande till att hindra en ytterligare spridning av kärnvapen.

Ett FN-dokument som har en oförtjänt undanskymd plats i allmänhetens medvetande är förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Anledningen härtill är sannolikt det faktum att under de femton år som gått, sedan denna förklarings tillkomst, beklämmande litet kunnat åstadkommas för att fullfölja dess höga syften. Förföljelse och diskriminering förekommer alltjämt på många håll i världen. Det mest uppmärksammade exemplet är den s. k. rasatskillnadspolitik, som fortfarande bedrivs i Sydafrika. Läget där har som bekant skärpts i sådan grad att FN:s säkerhetsråd ansett sig böra ta upp frågan till behandling. Rådet beslöt den 4 december 1963 att tillsätta en grupp av experter med uppgift att undersöka metoderna för att på fredlig väg lösa Sydafrikas problem genom fullständig tillämpning av grundläggande mänskliga rättigheter för alla medborgare i Sydafrika. Gruppen skall avge sin rapport i maj i år. Det är vår förhoppning att FN-gruppens arbete skall kunna ge konstruktiva uppslag för Sydafrikafrågans fortsatta bedrivande. Regeringen anser det riktigt att säkerhetsrådet tagit på sig ansvaret för Sydafrikafrågan och är beredd att stödja de rekommendationer som rådet kan komma att utfärda i syfte att uppnå en ändring av den sydafrikanska raspolitiken.

När vi i dag tar en överblick av den internationella handelspolitiska situationen är det påfallande att det ekonomiska integrationsarbetet i Europa, trots genomgångna kriser och bestående svårigheter, fortskrider med en dynamik som vi ännu för något år sedan knappast vågade hoppas på. Västeuropa är visserligen fortfarande splittrat i två handelspolitiska block och någon snar förhandlingsöppning mellan EFTA och EEC är inte att vänta. För *EFTA-länderna* betyder detta att de måste fortsätta att stärka sitt inbördes samarbete

och ta allt bättre vara på de fördelar organisationen kan erbjuda.

Vi känner alla väl till de svårigheter som tidvis karakteriserat verksamheten inom De sex. De har hittills dock kunnat övervinnas. Men alltså kvarstår friktionsanledningar som t. ex. den i dagarna aktuella frågan om spannmålspriserna. De interna EEC-problemen har tidigare ingående diskuterats här och jag vill därför ej upptaga ytterligare tid därmed. Det är emellertid uppenbart att största uppmärksamhet måste ägnas utvecklingen inom EEC. Skall vi ha hopp om en framtida europeisk marknad, får motsättningarna mellan de båda handelsgrupperingarna ej skärpas. I avvaktan på en ny förhandlingsomgång måste de närma sig varandra inom alla områden, där praktiskt samarbete redan nu ligger inom möjligheternas gränser.

En översikt av *utvecklingen inom EFTA* behöver ej gripa långt tillbaka i tiden. Efter sammanbrottet av förhandlingarna i Bryssel stod det klart att man måste ställa om förväntningar och tidtabeller, måste uppges vissa målsättningar och modifiera andra. Inom EFTA vägrade vi efter förhandlings-sammanbrottet att acceptera ett nederlag för ansträngningarna att förverkliga ett brett samarbetande Europa. Vi såg på situationen som ett uppskov, en ajournering. Under en övergångstid var man hänvisad till att arbeta vidare inom sin egen organisation. Denna hade i själva verket redan vuxit sig tämligen stark, och vi skred nu till att intensifiera samarbetet. Det är bekant hur vid ministermötet i Lissabon förra året den nya kursen lades fast och en ny tidtabell fastställdes för att avveckla tullar och importrestriktioner så snabbt att vi redan vid slutet av 1966 har en tullfri marknad omfattande 95 miljoner människor. Vem kunde ha förväntat sig detta ännu för några år sedan?

Samhandeln inom EFTA och EFTA:s ställning i världshandeln är redan nu betydande. En ytterligare ökning gyn-

nas av de accelererade tullsänkningar-na, den stigande ekonomiska tillväxt-takten. EFTA:s handel med utanför-stående länder uppgick år 1963 till ett värde av omkring 40 miljarder dollar och torde motsvara 16 procent av världshandeln. Ehuru folkmängden är ungefär dubbelt så stor såväl i USA som i EEC, är omfattningen av EFTA:s handel med omvärlden större än Förenta staternas och nästan lika stor som EEC:s.

Inom EFTA:s ram har de fyra *nordiska* länderna handelspolitiskt förts närmare varann. Den nordiska marknaden håller på att förverkligas i frihandels-områdets form, i en stor och aktiv marknadsbildning, som måste vara av särskilt värde för dessa små länder. Mellan 1958 och 1963 har de nordiska ländernas import från varandra ökat med 90 procent, eller nära nog dubbelt så mycket som stegringen av deras totalimport.

För den *svenska utrikeshandeln* får EFTA en växande betydelse. Under 1963 med en total importstegring av 9 procent ökade importen från andra EFTA-länder till Sverige med 14 procent. Även på exportsidan börjar man nu klart kunna avläsa effekten av EFTA. Medan vår sammanlagda export värdemässigt ökade med 10 procent under 1963 steg exporten till EFTA-länderna med 14 procent. Exportökningen från Sverige till EEC stannade vid 7 procent vilket möjligen också kan visa sig vara ett resultat av den ökade diskrimineringen därifrån.

EFTA:s medlemsstater och det associerade Finland kan se tillbaka på en gynnsam intern handelsutveckling under den senaste tiden och på goda resultat av samarbetet för handelshindrens avskaffande. Vid ingången till 1964 hade grunden lagts för utvidgandet av detta samarbete också till andra områden. Sådana har i själva verket automatiskt öppnat sig och pockat på intresse, allteftersom tull- och importrestriktionernas problem bemästrats; nya uppgifter har undan för undan anmält sig.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Även om EFTA inte i motsats till EEC har någon principöverenskommelse om gemensam jordbrukspolitik har likväl ett värdefullt samarbete vuxit fram. Sålunda tillämpas reglerna för tullavveckling — efter överenskommelse för varje enskild vara — även för vissa jordbruks- och fiskeprodukter. Härutöver finns det bilaterala jordbruksöverenskommelser inom marknaden. Dessutom har fastlagts regler för årligen återkommande översyner av handeln med jordbruks- och fiskeprodukter.

Utän att gå in på detaljer beträffande den utsträckta verksamheten inom frihandelsområdet till nya fält, vill jag endast erinra om beslutet att upprätta en ekonomisk utvecklingskommitté, inom vilken man börjat diskutera sådana frågor som regional planering och främjande av industriell investering i vissa medlemsländer. När behovet av harmonisering av den ekonomiska politiken gör sig starkare gällande, blir frågor om samordning av skattebestämmelser aktuella. Exempel på frågor som påverkar handels- och konkurrensförhållanden är standardisering och patentlagstiftning. I en nyetablerad standardiseringsgrupp har prioritet getts åt frågan om harmonisering av tvingande standardiseringsregler. I gruppens mandat ingår att undersöka hur EFTA bäst skall kunna stödja och befrämja de internationella standardiseringsorganisationernas arbete.

Om vi inom EFTA kan komma fram till gemensamma ståndpunkter i flera av dessa frågor, vilket jag är övertygad om, måste detta befördra utvecklingen mot harmonisering och internationell enhetlighet även i vidare sammanhang. Man är också inom EFTA angelägen att bedriva detta arbete på sådant sätt att det i möjligaste mån tar vara på de parallella landvinningar som görs inom EEC, varigenom en närmare samverkan skulle betydligt underlättas.

Jag kan inte sluta mina kommentarer rörande samarbetet och verksamheten inom EFTA utan att med några ord

komma in på förhållandena inom ett handeln och samfärdseln berörande område, nämligen luftfarten. Luftfartsförbindelserna omfattas visserligen inte av Stockholmskonventionen, men det ligger i sakens natur att EFTA-länderna nog anser sig kunna räkna med särskild förståelse för varandras intressen och problem också på detta viktiga område. Det är därför med största beklagande vi tagit del av den brittiska regeringens ensidiga beslut om en drastisk begränsning av SAS' trafikrättigheter i Prestwicktrafiken.

Följderna för Sverige av den fortsatta splittringen i två ekonomiska block i Europa har hittills inte varit alltför svåra. Industriexporten till EEC-länderna har hållit sig väl uppe, trots försvårade konkurrensförhållanden för några branscher, och akut bekymmer i ett fall som jag återkommer till. Men det är givet att tulldiskrimineringen nu börjar bli mer kännbar.

På jordbrukets område har vi som bekant exportproblem på den Gemensamma marknaden, särskilt Västtyskland. Sålunda har t. ex. EEC:s fläskreglering gjort det omöjligt att upprätthålla den traditionella svenska exporten av slaktsvin till Västtyskland. Nu senast har det varit fråga om den traditionella äggexporten till Västtyskland, som åren 1958—1960 haft ett värde av ca 20 miljoner kronor per år och som nu praktiskt taget omöjliggjorts i och med EEC-kommissionens beslut i januari att uttaga en tilläggsavgift vid import av ägg från tredje land. Från vår sida har i Bryssel och Bonn bl. a. framhållits att det icke är importen från tredje land som pressat den interna prisnivån inom EEC utan den bristande balansen i produktions- och avsättningsförhållandena inom marknaden.

Över huvud taget hyser vi allvarliga farhågor för framtiden när det gäller svensk jordbruksexport till EEC. När EEC-regleringarna för mejeriprodukter och nötkött träder i kraft den 1 juli kommer även vår export av smör och

nötkött i fazonen. Vi har dock noterat att EEC-ministrarna i samband med jordbruksbeslutet i december deklarerade sin avsikt att »bidraga till världshandelns harmoniska utveckling och en stegvis avveckling av restriktionerna i den internationella handeln».

Ett särskilt problem för industriexporten till EEC-länderna har skapats genom höjningen av Kol- och stålunionens ståltullar i februari i år från en nivå av 6 till en nivå av 9 procent. Den svenska stålindustrien kommer på grund härav att för vissa av sina traditionella exportprodukter möta väsentligt högre tullhinder på dess största avsettningsmarknad. Som följd av de förändrade konkurrensrelationerna föreligger också risk för ett onormalt importtryck på den svenska stålmarknaden som åtnjuter ett mycket lågt tullskydd. Tullhöjningarna drabbar produkter varav Sverige i fjol exporterade 60 000 ton till ett värde av 110 miljoner kronor. När Kol- och stålunionen i början av mars fastställde kvoter för den import som skulle undantas från tullhöjningarna omfattade dessa lätnader inte de ur svensk synpunkt mest intressanta stålqualiteterna.

Från svensk sida framfördes redan i ett tidigt skede till medlemsstaterna i EEC och till Höga myndigheten hur allvarligt vi såg på ståltullhöjningen för vår industris del och särskilt med tanke på de förestående GATT-förhandlingarna. Under de svensk-tyska regeringsöverläggningarna i Bonn i förra månaden erbjöd sig tillfälle att på nytt gå igenom detta ärende med tyska förbundsregeringen. Vi har anledning förmoda att Västtyskland, som mottager huvudparten av de av tullhöjningen drabbade svenska produkterna, kommer att med Höga myndigheten undersöka möjligheterna att utverka tullkontingenter som tar hänsyn till de svenska intressena att upprätthålla denna export. Det är självfallet vår livliga förhoppning att tullhöjningarna snarast upphäves.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Detta var några av de frågor, sedda från svensk synvinkel, som bereder EFTA bekymmer i dess relationer med EEC kort innan den s. k. Kennedyronden i GATT formellt börjar — i vilken EFTA-länderna spelar en huvudroll vid sidan av EEC och USA

Bakgrunden är ju känd. Kennedyrondens huvudmål är nedsättning över lag av tullarna med 50 procent. Förhandlingarna skall omfatta också andra handelshinder än tullar och i princip alla varor, alltså även jordbruksprodukter. Utgångspunkten för hela förhandlingen är de fullmakter som den amerikanske presidenten fått av kongressen. Detta djärva amerikanska initiativ arbetar med en ny metodik — en allmän tullsänkning över hela området. Det gamla förhandlingsystemet vara-för-vara tenderade att bli alltför komplicerat och därför föga givande. Samtidigt kunde EEC och EFTA uppvisa stora framgångar just när det gällde genomförandet av dylika lineära tullsänkningar. Varför skulle denna metod, som fungerade så bra inom en mindre enhet inte kunna användas mellan alla GATT-länder? Beslut att göra försöket fattades av GATT-ländernas ministrar i maj förra året. Allt sedan dess har olika arbetsgrupper och kommittéer i Genève varit sysselsatta med att utarbeta en ny tullsänkingsplan för en lineär och som man hoppas 50-procentig tullreduktion med så få undantag som möjligt. Eftersom denna gång utformningen av de nya reglerna är ett lika viktigt moment som själva tullkonferensen kan man säga att Kennedyförhandlingarna i realiteten började med kommittéarbetet förra sommaren. Den 4 maj — om nu detta datum som vi hoppas kan hållas — markerar endast den formella början av andra etappen, då det nykonstruerade maskineriet skall sättas i gång och prövas.

Hur långt har man då kommit i förberedelsearbetet — i vilket Sverige tagit en aktiv del — och vad är utsikterna för förhandlingarna?

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Det skall då först sägas att hela denna förhandlingsetapp förryckts av att ett enda problem fått dominera arbetet på den nya tullsänkingsplanen — jag syftar på den s. k. *tulldisparitetsfrågan*, d. v. s. vilka regler som skall gälla för tullsänkningarna då betydande skillnader råder mellan olika länders tulltariffer. EEC, som fäst uppmärksamheten på problemet, har framhållit, och naturligtvis med viss rätt, att en 50-procentig sänkning av en hög tull kvarlämnar ett starkare skydd än en motsvarande sänkning av en låg tull. Ett land med många höga tullar har därför även efter Kennedyronden kvar ett större skydd av sin industri än ett land med exempelvis moderata och jämna tullar.

Enligt EEC:s uppfattning skulle en halvering därför favorisera Förenade staterna, som har en del mycket höga tullar, och vara ogynnsam för De sex, med deras relativt låga och jämna tariff. De sex har därför hävdats att det vore skäligen att de — liksom andra länder i liknande fall — sänkte sina tullar med mindre än 50 procent, så snart det förelåg en väsentlig skillnad mellan tullnivåerna för en viss vara. Vid GATT:s ministermöte i maj förra året godkändes denna princip. När det gällde att bestämma vilka varor som skulle falla under denna kategori har man emellertid trots intensivt arbete ännu icke kunnat enas.

Så småningom har diskussionen koncentrerats kring ett EEC-förslag som emellertid bl. a. har den nackdelen att det leder till ett orimligt antal disparitetsfall. Meningarna är alltså mycket delade. I försöken att nå en kompromiss har Sverige aktivt engagerat sig men det är fortfarande oklart om och när en sådan kan nås.

När jag nu går att närmare redogöra för Sveriges hållning till det pågående tullsänkingsarbetet vill jag först betona att det är helt i linje med Sveriges allmänt frihandelsvänliga politik att vi

stöder förslaget om en 50-procentig tullsänkning i GATT med ett minimum av undantag. Vi hoppas att den amerikanska regeringens bemyndigande skall kunna tagas i anspråk i så stor utsträckning som möjligt. Vårt intresse baserar sig på en önskan att åstadkomma en ökning av världshandeln och i samband härmed även av u-ländernas export. Av särskilt intresse, och viktigare än någonsin i integrationsfrågans nuvarande läge, är givetvis de möjligheter som Kennedyförhandlingarna erbjuder för att minska diskrimineringen mellan de två stora europeiska handelsblocken och därigenom underlätta europeisk samhandel. Detta är bakgrunden till att Sverige tagit en positiv och aktiv del i förhandlingarna — det är viktigare än skrankorna som hindrar vår export rivs ner än att bibehålla så mycket som möjligt av vårt eget tullskydd.

Sverige är för sin del i princip berett att ingå i förhandlingar på industrivarusidan utan att begära några undantag och utan att åberopa några disparitetsregler. En annan sak är att vårt bidrag till slut givetvis måste bli beroende på att vi får motsvarande koncessioner från våra förhandlingspartners. Det är givet att vi måste — och kan! — reagera om länder, som för oss är viktiga exportmarknader, helt eller delvis undantar våra exportvaror från tullsänkningen. Målet är att åstadkomma så mycket som möjligt för vår export och vi måste då också vara beredda att ge, men vi kommer under förhandlingarna att göra omprövningar, ifall våra reciprocitetskrav fordrar det. Det behöver inte särskilt understrykas att *ett* undantag finns från våra krav här — vi kommer *inte* att fordra reciprocitet från *n-länderna*.

Det är nu svenska regeringens livliga förhoppning att GATT-förhandlingarna skall bringas till ett lyckligt slut. Men detta förleder oss inte att tro att ett konkret tullsänkingsprogram skall kunna realiserats snabbt. Det första vik-

liga steget för förhandlingarna blir att snart enas om metodiken.

Världshandelskonferensen, eller FN:s konferens för handel och utveckling, öppnades som bekant i Genève den 23 mars med deltagare från över 100 länder och internationella organisationer. U-länderna torde fästa stora förhoppningar vid att konferensen skall leda till en radikal omläggning av den internationella handelspolitiken som garanterar tillträde för deras råvaror och industriprodukter till industriländernas marknader.

Huvudtanken med konferensen torde också få anses vara att komma till rätta med u-ländernas trängande behov av en strukturell förändring i handeln mellan dem och industriländerna. Bakgrunden kan tecknas med några alarmerande siffror. Två tredjedelar av världens befolkning lever i de underutvecklade områdena. År 2000, när jordens nuvarande befolkningstal fördubblats, beräknas andelen ha stigit till tre fjärdedelar. Endast något över 20 procent av världsproduktionen faller på de underutvecklade områdena. Deras export karakteriseras av stor ensidighet och deras andel i världsexporten föll från 30 procent år 1950 till 20 procent tio år senare. Många u-länder är i oroväckande hög grad beroende av ett fåtal produkters avsättning på världsmarknaden. U-ländernas export går till nära tre fjärdedelar till västländerna. Råvaruexporten har under 1950-talet varit utsatt för stora prisfluktuationer.

Till dels har u-ländernas minskade andel i världshandeln och deras försämrade bytesvillkor motverkats av det bistånd, såväl bilateralt som multilateralt, som de fått från industriländerna. Men denna hjälp räcker inte. Det är nödvändigt att också u-ländernas handel befrämjas, att de bereds vidgade marknader i den industrialiserade världen och även inom sin egen krets, samt att de uppnår en stabilisering av sina exportintäkter och tillgång till mer kapital. Det är utomordentligt svåra upp-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
gifter som vi inte kan vänta att konferensen skall definitivt kunna lösa.

Det borde dock vara möjligt att komma fram till vissa praktiska och konkreta rekommendationer som täcker de mest brännande problemen med sikte på att uppnå multilaterala lösningar. Det är då angeläget att dessa inte ges sådan form att de leder till ett avbrott i det liberaliseringsarbete som pågår industriländerna emellan. Den svenska linjen, som med vissa nyanser är densamma som övriga EFTA-länders och som framlades i Genève för ett par veckor sedan, går ut på att en avveckling av handelshindren är den första förutsättningen för förbättrade avsättningsmöjligheter för u-länderna. Vi stöder ansträngningarna att avskaffa tullar och skatter på råvaror. Sverige har fr. o. m. årsskiftet tagit bort tullen på te och kaffeskatten. Vi är vidare beredda att, gemensamt med andra länder, liberalisera vår import av sådana varor som tropiska frukter, kakaoböner och kryddor. För industriella råvaror, som i huvudsak åtnjuter tullfrihet hos oss, förordar vi fortsatt långtgående liberalisering.

Vi är även villiga att medverka till en utvidgad användning av världsvida råvaruavtal som avser att stabilisera priser och avsättning för varor av särskilt intresse för u-länderna.

Vad beträffar u-ländernas export av hel- och halvfabrikat vill jag erinra om att målsättningen för Kennedyronden är nära förbunden med världshandelskonferensens arbete. Ett gott resultat av GATT-förhandlingarna skulle betyda omedelbara ekonomiska fördelar, inte bara för de industrialiserade länderna — vilket man ofta hör påstås — utan också, det är jag övertygad om, för u-länderna. Ehuru Sverige har en av de lägsta tulltarifferna i världen stöder vi den lineära 50-procentiga sänkningen av industritullarna, i tanke att handelshindrens avskaffande vidmakthåller och ökar den allmänna handelsexpansionen, vilket i sin tur både ska-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

par större efterfrågan på u-ländernas varor och ger bättre möjligheter att hjälpa dessa länder finansiellt.

En viktig fråga på konferensen gäller kravet på tullpreferenser för u-ländernas industrivaror. På svensk sida ställer vi oss mycket tveksamma till denna tanke. Våra interna utredningar i frågan pekar närmast på att preferenser — i varje fall för Sveriges del — i realiteten knappast skulle ge u-länderna någon verklig hjälp. Dessutom skulle ett utbrett preferenssystem, enligt vårt förmenande, allvarligt öka motståndet mot långtgående allmänna tullsänkningar hos industriländerna.

En viktig förutsättning för att u-länderna skall kunna öka sin export av industriprodukter torde snarare vara förbättrad marknadsföring, marknadsanpassning och försäljningsteknik. Från svensk sida har i GATT föreslagits att man borde undersöka möjligheten att hjälpa u-länderna i fråga om förberedande och genomförande av program för »exportfrämjande åtgärder», marknadsundersökningar, anpassning av produktion till marknadsförhållanden i industriländer, försäljningsteknik och upprättandet av exportorganisationer.

Tanken på regionala ekonomiska grupperingar u-länderna emellan har också Sveriges stöd. Vi är beredda att verka för en uppmjukning av GATT-reglerna för att underlätta gruppbyggnaderna emellan. Som medlem av EFTA har vi ju själva goda erfarenheter av regionalt samarbete, vilket i u-ländernas fall skulle tjäna det angelägna syftet att öka deras handel sinsemellan.

De åtgärder som nu nämnts skulle emellertid vara otillräckliga, om de ej kompletterades med rationellt finansiellt och tekniskt bistånd. Vad beträffar tekniskt bistånd får riksdagen möjlighet att diskutera detta närmare vid ett senare tillfälle. Vad det finansiella biståndet angår skall här endast erinras om att industriländerna i väsentlig ut-

sträckning redan lämnar u-länderna dylikt bistånd; men utvidgningen av denna hjälp och metoderna för dess fördelning kräver likväl fortsatt diskussion. Det bör då understrykas att det är angeläget att det finansiella biståndet i fortsättningen successivt göres obundet, d. v. s. att det icke knyts till varuleveranser från givarlandet.

Svenska regeringen är också beredd att i en positiv anda studera olika metoder för att komma till rätta med fluktuationer i u-ländernas exportintäkter. Utöver de ökade lånemöjligheter av kompensativ natur som förra året infördes inom Valutafonden bör, enligt vår mening, ytterligare åtgärder övervägas. Jag tänker särskilt på arrangemang ägnade att minska de svårigheter som kan uppstå när återbetalning av dylika lån skulle försvåra genomförandet av u-ländernas utvecklingsprogram. Vi är även beredda att pröva andra former av kompensativ finansiering.

De institutionella problemen torde komma att ta mycket av världshandelskonferensens tid i anspråk. U-länderna finner de nuvarande organisationerna otillräckliga för att tillgodose deras intressen. Många av dem betraktar GATT med misstro. Från östländernas sida ställs som bekant krav på tillskapandet av en helt ny världshandelsorganisation. Man kan emellertid med skäl ifrågasätta behovet av ytterligare organisationer, bortsett från att politiska förutsättningar för tillskapandet av ett nytt universellt organ knappast torde föreligga. För svensk del vill vi icke medverka till åtgärder som är ägnade att minska GATT:s betydelse som en central organisation — vid sidan av bestående FN-organ — för det fortsatta internationella ekonomiska samarbetet. Vi hälsar med tillfredsställelse de strävanden som nu pågår inom GATT för att göra organisationen bättre ägnad att tillvarata u-ländernas intressen. Vi är givetvis också medvetna om att ytterligare strukturella förändringar kan bli

aktuella både inom GATT och i de ekonomiska FN-organen för att skapa förutsättningar för en effektiv behandling av de förslag och rekommendationer vari världshandelskonferensen kan komma att utnytna.

Under det år som gått sedan förra utrikesdebatten här i riksdagen har ett ganska omfattande utbyte av officiella besök med representanter för andra länder förekommit. Medan det ännu för tio år sedan var en sällsynthet att regeringschefer eller utrikesministrar från andra länder än de nordiska grannländerna besökte Sverige, kan man säga att besök av utländska statsmän och regeringsmedlemmar numera blivit ett normalt inslag i våra internationella förbindelser. Besöken här har ofta föregåtts eller efterföljts av officiella svenska regeringsbesök i utlandet. Sålunda kan erinras om att stats- och utrikesministrarna, som i början av 1963 gästade Storbritannien, senare samma år mottog sina brittiska kolleger här i Sverige. Efter statsministerns officiella besök i Frankrike i början av förra året får vi nu till sommaren återbesök av de franska premiär- och utrikesministrarna. Vidare kan nämnas dåvarande vicepresidenten Lyndon Johnsons officiella besök i Sverige förra hösten. Stats- och utrikesministrarna har nyligen tillsammans avlagt ett officiellt besök i Bonn och utrikesministern har som officiell gäst varit i Förenta arabrepubliken, Thailand och Japan. Han skall senare denna månad besöka Polen. Nyligen har den sovjetiske utrikesministern Gromyko varit på besök här och till sommaren väntas Sovjetunionens regeringschef Chrustjov hit som regeringens gäst. Utöver det besöksutbyte, som sålunda förekommer på regeringschefs- eller utrikesministernivå, får vi i växande omfattning även mottaga besök av fackministrar från utländska regeringar, liksom det allt oftare förekommer att cheferna för våra egna fackdepartement inbjuds att gästa utländska kolle-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik ger. Att de direkta kontakterna mellan regeringsmedlemmar i olika länder både i öst och väst blivit livligare förefaller oss vara en naturlig och önskvärd utveckling i en värld där alla möjligheter till samarbete länderna emellan måste tillvaratas.

Den redogörelse, som jag nu lämnat, gör självfallet inte anspråk på fullständighet. Endast några viktigare problemställningar har kunnat beröras. Det är ingen entydig bild som i dag kan tecknas av världsläget. Vår värld i dag präglas av väntan och förväntningar. Europa behöver för sin framtid uppnå snara lösningar av sina ekonomiska samarbetsproblem så att fortsatt ekonomisk splittring kan undvikas. Icke mindre viktigt är det för vår kontinent, liksom för hela världen, att framsteg kan göras för att uppnå en begränsning av rustningarna. Att parallellt härmed åtminstone nalkas en lösning på u-ländernas problem och deras förhållande till den industrialiserade världen är icke mindre betydelsefullt. Det står i dag klarare än någonsin i hur hög grad alla länders problem och intressen — stormakternas såväl som de mindre ländernas — griper in i varandra och hur nödvändigt det är att alla goda krafter inriktas på ökad samverkan, solidaritet och förståelse folken emellan.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Vad som i dag kännetecknar och påverkar förhållandena i vår värld mer än någonting annat är de väldiga resurser av olika slag som människan har lyckats få i sina händer. De tekniska möjligheterna saknar nästan gräns och detta gäller såväl i fråga om förstörelsemedel som när det rör anordningar för produktion och distribution av väldiga serier billiga nyttigheter. Man frågar sig faktiskt ibland om människans förmåga att förnuftigt handskas med det som en ökad kunskap och skicklig forskning har givit henne har vuxit i samma snabba takt. Svaret

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

kan i varje fall inte oreserverat bli jakande. Det går inte att blunda för att problem har uppstått av ytterst allvarlig natur som måste finna en lösning om man skall våga hoppas på ett fortsatt och fredligt framåtskridande.

Världen har krympt, och detta beror inte bara på de förbättrade kommunikationerna utan också på andra tekniska och ekonomiska — och kanske även mänskliga — faktorer. Det går inte att isolera sig som förr. Internationellt samarbete är den självklara formen för all verksamhet numera — för vår del främst manifesterat i nordiska, europeiska och FN-sammanhang. Vid sidan av detta universella samarbete — och kanske tyvärr delvis som en följd av det — växer de ekonomiska och politiska motsättningarna på många håll i världen. Det jäser under ytan och klyftan mellan industriländer och utvecklingsländer — i-länder och u-länder — ökar oavbrutet trots allvarliga ansträngningar att minska den.

Det finns också oroshärddar av andra anledningar. Jag behöver bara peka på *en*, som berör oss i hög grad genom vårt deltagande i försöken att komma till rätta med den, nämligen den på Cypern. Vi har ju för övrigt i dag fått en påminnelse om vanskligheterna med det åtagandet.

Den utrikespolitiska situationen visar just nu många tecken på en glidning mot nya förutsättningar och kombinationer. En sådan process innebär alltid riskmoment. Om man flyttar på de vikter och motvikter som balanserar varandra, kan man inte undvika att störningar uppstår. Det finns tyvärr inte mycket som kan sägas garantera någon längre varaktighet i den partiella avspänning som bland annat det partiella provstoppet åstadkom. Det är därför lika viktigt som någonsin att vi gör vår insats för att bibehålla och förstärka stabiliteten, i första hand i den del av världen där vi lever. Vi gör det bäst genom att stå fria från allianser och genom att inte lämna något tvivel möj-

ligt om vår beslutsamhet att genom ett starkt försvar hävda denna frihet.

Frågan om kärnvapnen kan inte förbigås i detta sammanhang. Det från många håll framförda kravet att genom åtaganden eller deklarationer medverka till att hindra en spridning av kärnvapen låter ur allmänmänsklig synvinkel naturligt, men det måste infogas och bedömas i sitt stora sammanhang.

Man kan då inte nog ofta upppepa, att hindrandet av spridning inte kan vara något acceptabelt mål. Slutmålet måste vara en full kontroll över kärnvapnen över huvud taget, och åtgärder som vi vidtar får inte försvåra utan bör främja uppnåendet av ett sådant mål. Att hindra spridning är i hög grad ett önskemål från kärnvapenmakterna — som kostar dem intet att framföra — för att ge dem en ökad dominans över omvärlden. Skulle stormakterna fortsätta sin utveckling av kärnvapen — och den pågår enligt alla tecken för fullt — och inriktas denna på vapen av en typ som avsevärt minskar motståndskraften hos vårt konventionella försvar, måste vi i varje fall ha vår handlingsfrihet obeskuren. Det finns alltså ur två skilda synvinklar utomordentligt starka skäl till att avstå från varje bindning härvidlag.

Den nedrustningskonferens som pågår i Genève just nu och till vilken säkert många knöt stora förväntningar när den började, har ännu inte avsatt några större resultat — åtminstone inte direkt. Det hindrar inte att den ändå kan fylla viktiga funktioner, och den är under alla omständigheter en plattform för överläggningar om högst vitala problem. Jag vill i detta sammanhang upppepa vad jag sagt vid ett tidigare tillfälle här i kammaren, nämligen att frågan om kärnvapnen — hur viktig den än är — inte får undanskymmas, att det finns andra områden där insatser också är angelägna, till exempel i fråga om de alltmera förödande och terrorbetonade bakteriologiska och kemiska stridsmedlen.

Som jag nyss antydde, ligger en av förklaringarna till oron i världen i den väldiga och växande klyftan mellan i-länder och u-länder. Till den underutvecklade delen av världen måste man räkna en betydande majoritet av jordens befolkning. Denna lever under eller på svältgränsen. Samtidigt ökar den snabbt. Vid en undersökning som genomförts av Förenta Nationerna har man funnit att jordens befolkning kommer att tillväxa med 1 300 miljoner människor under åren 1960—1980. Konsekvenserna av en sådan folkökning har studerats inom Förenta staternas jordbruksdepartement, som för u-länderna i Asien har räknat ut att livsmedelsproduktionen där måste öka med 50 procent under samma period för att de magra ransoner som i dag utgår skall kunna bibehållas oförändrade. En sådan ökning kräver bland mycket annat ett nyttillskott av konstgödselmedel till denna del av världen, som är nära nog lika stort som den nuvarande totala världproduktionen. Jag vill ge ytterligare ett exempel: I Indien lever i dag 450 miljoner människor. Om 15 år kommer befolkningen att ha ökat med 190 miljoner människor, och detta alltså i ett land där svälten knappast kan vara en okänd företeelse för det övervägande flertalet människor. Om bara 15 år måste man således där ha funnit en utväg att föda ett befolkningstillskott som är lika stort som USA:s hela befolkning i dag.

Problemen är alltså väldiga, och frågan är närmast om de över huvud taget skall gå att lösa. En sak är säkert: det gäller inte allmosor och i första hand inte heller enbart humanitärt inriktade åtgärder. Hur angelägna sådana än kan kännas, så kan de aldrig räcka till och knappast ens medverka till att lösa problemen. De enda insatser man kan bygga förhoppningar om framgång på är sådana, som startar eller förkortar en utvecklingsprocess som u-landet måste genomgå för att få ett näringsliv, en utbildningsnivå, en befolkningsutveckling

och en politisk och administrativ form, som alla sinsemellan harmonierar. Först om detta har utsikt att lyckas, så blir u-hjälpen meningsfull för mottagarlandet, samtidigt som den på lång sikt kan betraktas som en förnuftig investering från givarlandet och därmed frigöras från den litet nedsättande karaktären av gåva. Ett sådant allmänt program ställer betydande krav också på u-länderna själva. Rimliga garantier måste kunna lämnas för att åtgärdernas effekt inte upphäves eller förringas genom dålig skötsel, genom korruption eller missbruk av den politiska makten.

Ett av de instrument som måste användas i varje aktion till förmån för u-ländernas utveckling är handeln. Jag tänker då inte enbart på handeln mellan i-länder och u-länder, utan på världshandeln i allmänhet. En utökad handel även i-länderna emellan liksom u-länderna emellan ökar det ekonomiska framåtskridandet och därmed också efterfrågan på de varor som u-länderna producerar. Nu har det senaste decenniet visserligen kunnat uppvisa en starkt ökad volym på världshandeln, men u-ländernas andel i denna har samtidigt i hög grad gått ned. Likaså har u-ländernas relativa exportinkomster sjunkit, beroende bl. a. på sänkta råvarupriser. Dessa faktorer är de viktigaste orsakerna till den för en tid sedan öppnade världshandelskonferensen i Genève.

I den huvudrapport, som konferensens generalsekreterare Prebisch framlagt, fastslår han att en godtagbar utveckling kräver en ökning av u-ländernas nationalprodukt med 5 procent årligen, d. v. s. samma tal som OECD har satt som riktmärke för i-länderna. I u-länderna räknar man emellertid med en folkökning på 2,5 procent per år, varför nettoökningen skulle stanna vid 2,5 procent. Totalt innebär denna målsättning en ökning av handeln med 6 procent. Detta, säger Prebisch, kommer att göra u-länderna allt fattigare, ty utvecklingen kommer att följas av en ökad ef-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik terfrågan på färdigvaror — alltså ökat importbehov — och därmed ytterligare försämrad handelsbalans mot i-länderna. Prebisch kommer fram till att de av GATT fastslagna handelspolitiska grundprinciperna bara lämpar sig för i-ländernas samhandel, medan delvis andra principer måste införas som grund för dessa länders handel med u-länderna.

De av u-länderna inför konferensen framförda väsentligaste kraven kan sammanfattas i tre punkter. För det första kräver man att i-länderna skall avskaffa tullar och restriktioner i fråga om u-ländernas varor. Man vill ha långfristiga råvaruavtal, som reglerar både avsättning och prissättning. Om detta inte fungerar vill man ha kompensatorisk finansiering, d. v. s. tillägg på priserna för de varor som importeras från u-länderna, i form av en särskild skatt som sedan avsättes till en fond för finansiering av u-landsprojekten.

För det andra kräver man tullsänkningar och preferenser som ensidigt gynnar u-länderna, det vill med andra ord säga åtgärder som står i strid med de grundläggande regler som gäller för GATT.

För det tredje krävs en omorganisation av det internationella handelsarbetet.

Vissa krav borde ganska lätt kunna tillmötesgå — i den mån vi för vår del inte redan gjort det men jag vill gärna deklarerar en principiell tveksamhet inför yrkanden om förändringar i och undantag från GATT:s frihandelsprinciper. Det är givet att avsteg från dessa principer — liksom artificiella prishöjningar — skulle kunna bidra till att på kort sikt åstadkomma förbättringar i u-ländernas handelsbalans och därmed av deras resurser för inre ekonomisk utveckling och standardhöjning. Risker är emellertid betydande för att vi då åstadkommer en oriktig snedvridning av världshandeln och produktionsfördelningen, en snedvridning som på sikt inte ens gagnar u-länderna själva.

Vi kan naturligtvis komma att känna oss nödsakade att tillmötesgå starka u-landsönskemål som betyder att vi gör avsteg — ehuru icke alltför stora — från våra normala principer. Jag tänker exempelvis på råvaruavtal som på någon punkt kan gå längre än till den av alla önskade stabiliseringen av prinsnivån. Jag tror att det under sådana omständigheter skulle vara angeläget att vi försöker klart fastställa vad åtagandet ekonomiskt innebär. I den mån det kan sägas vara ett förtäckt kapitalstöd bör det rimligen i den svenska interna ekonomien redovisas som ett sådant.

Världshandelskonferensen är främst tillkommen för behandling av u-ländernas handelsproblem. Den måste emellertid också ses som ett uttryck för kommunistländernas önskemål om en utökad öst—västhandel. Det är mycket som tyder på att Sovjet med många av u-länderna delar uppfattningen att GATT är en exklusiv sammanslutning av i-länder, tillkommen uteslutande för att gagna de industrialiserade västländernas handelsförhållanden. Att den synen inte är sakligt grundad är uppenbart, och det gäller för oss liksom för övriga GATT-medlemmar att söka klargöra för u-länderna att friaste handelsutveckling är en väsentlig förutsättning för snabbaste ekonomiska expansion för både i- och u-länder.

Kommuniststaternas andel i världshandeln är ganska blygsam — omkring 12 procent — och det finns all anledning att försöka utöka dess omfång. Kan konferensen här visa vägar, måste det hälsas med tillfredsställelse. Ofta är det dock på det sättet att långfristiga krediter krävs härför. Den totala volymen för sådana krediter är begränsad. Därför kan en utökning av öst—västhandeln som direkt följd få minskade resurser för kreditgivning till u-länderna. Det gäller alltså ett avvägningsproblem som inte får förloras ur sikte.

Litet senare i vår — i början av maj — inleds årets nästa stora handelspoli-

tiska händelse, Kennedyrundan. Öppningsdagen är mera formell eftersom i verkligheten förberedelsearbete och förhandlingar sedan länge har pågått, tyvärr utan större framgång. Från svensk synpunkt är det betydelsefullt att Kennedyrundan får ett resultat så nära den uppställda målsättningen, 50-procentig tullsänkning, som möjligt. Europas uppdelning i två handelsblock börjar bli alltmera markerad, och tullsänkningar är ett medel att hålla de ogynnsamma verkningarna härav tillbaka.

Redan nu utvecklas den interna handeln inom blocken i påtagligt högre grad än mellan blocken. Under 1963 ökade exempelvis vår export av industrivaror till länder i EFTA med 16 procent och till länder i EEC med 5 procent. På importsidan var siffrorna 14 respektive 4 procent. Tendensen har inte gjort sig lika märkbar under tidigare år, sannolikt beroende på att båda parter tidigare ställt sig avvaktande inför diskussionerna om Englands, och därmed också flera andra EFTA-staters, inträde i EEC.

Nu står svenskt näringsliv i många fall inför ömtåliga avgöranden. Det råder knappast någon tvekan om att en viss svensk export till EEC-länderna måste beräknas upphöra så småningom. Tullmuren blir helt enkelt för svår för vissa varor att forcera. De ekonomiska faktorerna kommer att i ökad omfattning göra det lockande eller nödvändigt för svenska företag att etablera sig innanför muren kring den stora marknad som EEC utgör.

Det finns i detta sammanhang anledning att varna för uppfattningen att de kriser som EEC genomgått under de senaste åren skulle ha medfört stillestånd i fråga om marknadens fortsatta integration. Så är inte förhållandet. Den stab av specialister och tjänstemän som byggts upp har hela tiden varit fullt verksam. Jämsides med kriserna på politisk toppnivå har förvaltnings- och utredningsarbetet förts vidare i hög takt och säkerligen inte utan re-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik sultat. Man har en känsla av att EFTA tagit det lugnare. Vi får emellertid inte släppa målsättningen att EFTA:s kanske väsentligaste uppgift skall vara att underlätta en framtida sammansmältning till en enda stor europeisk marknad. Det är därför högeligen önskvärt, inte bara ur effektivitetssynpunkt utan också för att underlätta ett framtida samgående, att söka utveckla former för intimare samordning av kreditpolitiken, transportpolitiken m. m.

Kennedyrundans målsättning var alltså från början en 50-procentig tullsänkning under fem år. Redan tidigt under förhandsdiskussionerna kom det emellertid fram så många villkor och reservationer att förhoppningarna nog inte skall ställas alltför högt. Det verkar dock nu som man skulle kunna komma överens om vissa grunder för disparitetsregler under förutsättning att antalet disparitetsfall inte blir alltför stort. Många andra frågor kvarstår emellertid, och flera viktiga problem kommer måhända inte alls att hinna bli behandlade under Kennedyrundan.

En komplikation som har dykt upp gäller de s. k. undantagsvarorna. Man måste hoppas att listorna på sådana varor skall bli så korta som möjligt. För närvarande pågår undersökningar inom GATT-länderna över vilka varor som skall tas upp på förteckningarna. När dessa kommer att presenteras vet man ännu inte, men inom EEC avvaktar man sannolikt framläggandet av den lista som USA väntas ha färdig framåt hösten, innan man för fram sin egen. För Sveriges del kan kravet på undantagsvaror från EEC komma att medföra obehagliga överraskningar. Det är känt att EEC-ländernas motsvarighet till vårt industriförbund har begärt hos kommissionen att pappersprodukter skall upptagas på undantagsförteckningen. Om så skulle bli förhållandet kan detta medföra ett svårt avbräck för vår pappersexport.

Sverige har hittills avstått från att framlägga någon undantagslista. Det

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

skulle vara intressant att få svar på frågan om regeringen ämnar ta upp någon vara — och i så fall vilken eller vilka — på en svensk undantagslista, om EEC tar upp pappersprodukter eller andra för svensk export vitala varor.

Jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga, som visserligen inte rör undantagslistorna men väl tullarna. Den höjning av ståltullen som stålunionen vidtog för inte så länge sedan möttes av svenska protester. Den berördes också i allvarliga ordalag av statsministern vid besöket i Bonn för någon tid sedan. Det har sagts att denna mera officiella protest skulle fullföljas genom att företrädare för det svenska näringslivet skulle bege sig till Tyskland för vidare förhandlingar. Jag vill fråga om dessa förhandlingar har kommit till stånd och i så fall vilket resultat de gett.

Vi i Sverige har, som jag nyss sade, all anledning att verka för och hoppas på en framgångsrik utgång av Kennedyrundan. Världshandeln skulle stimuleras på ett sätt som vore värdefullt för ekonomisk expansion inom alla områden, inte minst u-länderna. Man har inom Förenta staternas handelsdepartement beräknat, att en 30-procentig reduktion av GATT-ländernas tullar skulle medföra en ökning av handeln under en sexårsperiod med över 40 procent. Siffran må vara osäker; den ger ändå en föreställning om vilken verkan ett framgångsrikt genomförande av Kennedyrundan kan få. Ett misslyckande kan å andra sidan få allvarliga följder — inte minst för oss. Detta beror delvis på ett förhållande som föga berörts i den allmänna debatten. Den av EEC beslutade harmoniseringen av den yttre tullmuren, som skall vara genomförd den 1 januari 1966 eller 1967, innebär att låga tullar i princip skall höjas och höga i princip sänkas, så att den yttre tullmuren blir ett genomsnitt av de sex ländernas tullar för olika varor. Om exempelvis en västtysk tull på en viss vara uppgår till 10 procent under det

att den italienska tullen på samma vara uppgår till 30 procent, skall den yttre tullmuren bli 20 procent. Steg mot detta mål har successivt tagits under flera år. Man har därvid dock inte siktat mot medeltalet — alltså 20 procent i det exempel jag valde — utan mot en slutnivå som ligger lägre — i exemplet på 16 procent. Detta beror på att man i samband med Dillonrundan för ett par år sedan, som ju också avsåg en lineär tullsänkning, beslöt att tills vidare inrikta sig på en sluttull på 80 procent av medeltalet, och det har man därefter gjort. Tullsatserna ligger därför i dag i mitt exempel på ungefär 13,5 procent respektive 21,5 procent.

Utgångspunkten för Kennedyrundan är emellertid den ursprungliga medeltalsnivån — 20 procent i exemplet. Skulle Kennedyrundan misslyckas eller slutresultatet bli en tullsänkning med mindre än 20 procent, kan därför den yttre EEC-tullmuren bli högre än den man hittills siktat på. Höjningarna kommer då främst att beröra tullarna i de nuvarande lågtulländerna. Eftersom vår export på EEC i huvudsak går till just dessa länder, skulle en sådan utveckling drabba oss hårt.

Herr talman! Det är viktiga intressen som står på spel vid de nu inledda och förestående handelspolitiska överläggningarna. Jag vill uttala den förhoppningen att våra svenska insatser verksamt skall kunna bidra till lösningar av problemen, som inte bara på kort utan även på lång sikt skall visa sig värdefulla.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! En svensk utrikesdebatt kan snarare betecknas som en redogörelse och en serie deklamationer än som en egentlig debatt. Enigheten är mycket stor om hur vårt lands utrikespolitik skall bedrivas. Sverige har valt sin väg som ett land fritt från allianser och med en bestämd deklARATION att så långt som möjligt iaktta neutralitet i händel-

se av krig. Detta betyder dock inte att Sverige står passivt i fråga om de internationella fredssträvandena. Lika litet betyder det att Sverige står passivt då det gäller arbetet på att lindra den nöd som förekommer i stora delar av världen.

Ifrån centerpartiets sida vill vi klart deklarerat att vi anser att Sverige har möjligheter och skyldigheter att aktivt delta i fredssträvandena och i arbetet på att bygga upp en värld fri från hunger och med lindring av de lidanden som nu förekommer i stora delar av vår värld. Den svenska alliansfriheten och deklarationen om neutralitet har väckt respekt och aktning i internationella sammanhang, och den har inte medfört att Sverige ställts vid sidan om de internationella avgörandena. I stället kan man utan självförhåvelse säga att Sverige ofta anmodas delta i kommittéer och kommissioner som har till uppgift att lösa besvärliga internationella problem. Freds- och utvecklingsarbetet kan bedrivas på många olika sätt, men i all den utsträckning det är möjligt torde det vara bäst att det bedrivs inom ramen för Förenta Nationernas arbete. När Förenta Nationerna bildades den 26 juni 1945 var det 51 nationer, de s. k. signatär-makterna, som omedelbart blev medlemmar i FN. Sverige som blev medlem i FN den 19 november 1946 har alltid ansett det vara en viktig uppgift att organisationen skulle få största möjliga universalitet. Så sent som för 12 år sedan fanns det endast 60 medlemsstater i FN. Svårigheterna att nå enighet när det gäller att bevilja nytt medlemskap har dock övervunnits, och nu uppgår medlemsantalet till 113.

Ännu finns det vissa länder som inte är medlemmar, men detta beror i en del fall på att dessa inte erhållit självstyrelse och i andra fall på att länderna är delade eller i något fall på att vederbörande land inte önskar medlemskap.

Under den tid som Förenta Nationer-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik na existerat har det skett en väldig omvälvning i världen. Ett mycket stort antal länder som tidigare var kolonier har blivit självständiga och därefter medlemmar i FN. Detta medlemstillskott har förändrat FN:s struktur. De europeiska och amerikanska staterna dominerar inte längre FN, utan afrikanska och asiatiska stater är nu så många att de utövar ett mycket stort inflytande på organisationen. Strukturförändringen har medfört åtskilliga ändringar också i fråga om besluten. Det kan bli vissa besvärligheter i det avseendet att det när det gäller ekonomiska förpliktelser kanske är de länder, som icke själva har möjlighet att fullgöra sina förpliktelser, som är i majoritet när det gäller att fatta besluten.

Förenta Nationerna har på ett framgångsrikt sätt genomfört en av de svåraste uppgifterna den ställts inför tidigare, d. v. s. operationerna i Kongo. Vi kan med tillfredsställelse konstatera att regeringen i sin deklaration sagt att trupperna från Kongo kommer att vara hemma före den 1 juli i år. Även om det i varje fall för närvarande ser mera lugnt ut i Kongo, saknas det inte orospunkter i olika delar av världen. Bara för att visa på några kan jag nämna Främre Östern, där arabländerna och Israel uppvisar så starka motsättningar att man inte kan tala om något egentligt fredsförhållande utan bara om ett stillestånd som kan brytas om det blir skarpa motsättningar mellan de båda parterna. Koreaproblemen är ännu inte lösta, utan där råder det också stillestånd. Det finns även en rad andra punkter där freden kan hotas.

I fråga om Cypern står Förenta Nationerna inför en av de svåraste uppgifter som hittills förelegat. Det förhåller sig inte där som på vissa andra håll att det kan dras en skarp gränslinje mellan de stridande parterna, utan där är de olika befolkningsgrupperna blandade på ett sådant sätt att uppgiften blir mycket svår. Sverige ställde sig mycket tveksamt till om man skulle sända

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

fredstrupper eller om man skulle på något sätt avböja att delta i denna fredskamp, men efter begäran från Förenta Nationerna och under de förutsättningar som har meddelats har Sverige — som statsrådet Lange deklarerade — deltagit i denna operation. Det besvärliga är att viljan till en fredlig uppgörelse verkar mycket svag från de stridande parternas sida på Cypern. Det verkar som om prestige- och oförsonlig inställning till varandra är dominerande, och man kan därför vänta en mycket svår uppgift att lösa Cypernproblemet. Vi kommer givetvis från centerns sida att beakta alla faktorer som kan inverka på om Sverige skall sända ytterligare 200 man till Cypern. Jag vill för närvarande inte avge någon deklARATION i det fallet, utan frågan kommer att behandlas under de närmaste dagarna.

Det är att observera att Förenta Nationerna inte bara är en organisation som arbetar för fredssträvandena, utan FN arbetar också för det ekonomiska, sociala och humanitära framstegsarbetet i världen. I regeringsdeklarationen säges: »Ett FN-dokument som har en oförtjänt undanskymd plats i allmänhetens vetande är förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Anledningen härtill är sannolikt det faktum att under de femton år som gått sedan denna förklarings tillkomst, beklämmande litet kunnat åstadkommas för att fullfölja dess höga syften. Förföljelse och diskriminering förekommer alltjämt på många håll i världen. Det mest uppmärksammade exemplet är den s. k. rasåtskillnadspolitik, som fortfarande bedrivs i Sydafrika.» Men också på en del andra områden kan man ifrågasätta, om respekten för friheten och för de mänskliga rättigheterna är så stor.

Arbetet med att utforma en konvention om de mänskliga rättigheterna har pågått mycket länge, nämligen ett tiotal år. Man kan på ett sätt konstatera med tillfredsställelse att detta arbete vad gäller de substantiella paragraferna

är slutfört. Så mycket mer är att beklaga att den ur svensk synpunkt ganska enkla uppgiften att konstruera de tillämpningsparagrafer, som skall finnas i anslutning till konventionen, inte kunde slutföras under den förra generalförsamlingen. Hur stora förhoppningar man skall visa om att de verkliga kan slutföras, kan råda ganska stor tvekan om.

Det finns åtskilliga länder som i FN varit med om att fastställa de olika paragraferna, men det står t. ex. i artikel 12 punkt 1 (b), att var och en skall vara fri att lämna varje land, inklusive sitt eget. Det står i artikel 18 bestämmelser om tankefrihet, yttrandefrihet, religionsfrihet. Det gäller inte bara rätten att tillhöra en viss religionsåskådning utan också rätten att utöva denna religion och att utöva undervisning i den o. s. v. Det står vidare talat om åsiktsfrihet o. s. v. Frågan är: Är alla dessa länder som varit med om att utforma denna deklARATION villiga att verkligen sätta den i kraft? Eller skall man enligt dessa enligt vår uppfattning ganska enkla tillämpningsparagrafer förhindra att deklARATIONEN verkligen kommer att bli ett instrument till nytta för att främja de mänskliga rättigheterna i hela världen?

Jag skall inte ta upp några av de storpolitiska problemen, såsom kontroversen mellan Kina och Ryssland, nedrustningskonferensen, provstoppet eller den »heta linjen». Det har uttalats en del ord härom i regeringsdeklarationen, som jag tycker är riktiga. Jag skall i stället beröra ett problem som också har nämnts i deklARATIONEN, dock mycket kortfattat.

Vi har nu kommit i den situationen att vapnen utvecklats så att om vi över huvud taget vill leva, måste vi leva i fred. Nästa jättelika problem, som inte direkt drabbar oss i Sverige, är den enkla uppgiften att se till att folk får något att äta. När det i regeringsdeklARATIONEN talas om befolkningsutvecklingen är det bara att konstatera att två tredje-

delar av jordens befolkning för närvarande inte får tillräckligt med livsmedel och att några miljoner människor årligen svälter ihjäl. Jag skulle vilja framhålla att när man talar om befolkningsutvecklingen bör man inte bara peka på Asiens många miljoner eller Kinas ökande befolkning utan man bör även observera att Förenta staternas befolkning ökas med ungefär tre miljoner människor om året och att Sovjetunionens befolkning ökar i ungefär samma takt. Resultatet härav blir att ju mer folkmängden i de länder som kan exportera livsmedel ökar, ju mindre kommer de att kunna exportera till länder som behöver livsmedel. När det gäller Amerikas överskott på livsmedel är det sant att där finns ett överskott som motsvarar ungefär ett års produktion av vete och ungefär två års produktion av majs. Men vad betyder detta om befolkningen ökar med tre miljoner människor om året, vilket innebär att det om tio år kommer att finnas 30 miljoner fler amerikaner? Motsvarande tendens har gjort sig märkbar i flera andra länder, t. ex. Australien, som fått mer och mer minska sin livsmedellexport, vilket medför att länder som behöver livsmedel råkar i svårigheter.

Jag är beredd på att man nu kommer att anmärka mot att jag börjar tala jordbrukspolitik i denna debatt. Detta har jag emellertid inte avsett att göra, utan jag har velat fästa uppmärksamheten vid världens livsmedelsproblem. Jag önskar att regeringen i större utsträckning observerar Sveriges möjligheter att hjälpa på livsmedelsområdet. Jag vet att Sverige är ett litet land och kanske inte kan göra så stora insatser, men det befriar oss inte från skyldigheten att vidta de hjälpåtgärder vi kan och därvid också uppmärksamma livsmedelsförsörjningens problem.

När vi i vårt land medvetet minskar vår livsmedelsproduktion bör vi beakta de tendenser som jag nu skisserat, nämligen att bristen på livsmedel kommer att göra sig allt märkbarare inom allt

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik större delar av vår värld. Prisutvecklingen på världsmarknaden förra året gav oss en liten anvisning om vad som ganska snart också kan komma att inträffa i vårt land. Vi hade tendenser till en kris i november—december som visade att också vi kan råka in i en brist-situation. De som med nära nog fanatism har drivit frågan om storleksrationaliseringen har inte observerat att Sverige inte längre har samma framskjutna plats när det gäller produktionen av livsmedel per hektar. Från att ha legat på tredje plats har vi halkat ner till lägre än tionde plats.

Det gäller här framtidsperspektiv som regeringen borde ägna större uppmärksamhet i stället för att driva nuvarande jordbrukspolitik. Det gäller inte bara att skicka pengar till nödlidande länder, utan det kan komma att gälla något som är viktigare än pengar, nämligen att se till att de får någonting att äta.

Jag skall sedan säga några ord om vad som kanske kan betecknas den andra delen av regeringsdeklarationen, d. v. s. det avsnitt som behandlar de handelspolitiska förhållandena. När man gör en överblick över den internationella handelspolitiska situationen konstateras att det är påfallande att det ekonomiska integrationsarbetet i Europa trots genomgångna kriser och bestående svårigheter fortskrider med en dynamik som vi ännu för något år sedan knappast vågat hoppas på. Jag vill gärna instämma häri. När vi diskuterade Sveriges inträde i EFTA, gav flertalet talare den gången uttryck för oro över hur den framtida utvecklingen skulle utfalla. Jag tror att man i dag kan konstatera att utvecklingen har blivit gynnsammare än vad vi vid det tillfället trodde. Därmed är intet annat sagt än att stora svårigheter och vissa orosmoment fortfarande föreligger. Men, som sagt, efter inträdet i EFTA har utvecklingen varit ganska god. Man kan väl konstatera att EFTA har varit en god motvikt till EEC. EFTA har

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

dock en mycket stor uppgift även i annat avseende. Handelsministern konstaterade att den svenska utrikeshandeln inom EFTA har fått en växande betydelse. Han visade på att medan Sveriges totala import under år 1963 steg med 9 procent, så ökade importen från EFTA-länderna med 14 procent. Det har betygats åtskilliga gånger att det ekonomiska samarbetet inte bör stanna enbart vid EEC och EFTA, utan vi hoppas ju att få till stånd ett västeuropeiskt frihandelsområde eller ännu hellre en mer världsomfattande friare handel. GATT-avtalet är ju ett led i en sådan utveckling, även om GATT inte omfattar så stora områden som vi skulle önska.

När det gäller GATT-avtalet kan som redan antytts tulldisparitetsfrågan vålla besvärligheter. Om man sänker tullarna med vissa procentsatser per år i avsikt att fullständigt avskaffa tullarna, så betyder dessa procentuella sänkningar i och för sig ingenting, men om man inte kan helt avskaffa tullarna utan — som Kennedyrundan syftar till — stannar vid att sänka tullnivån med 50 procent, blir tulldisparitetsfrågan ytterst aktuell och kommer att ställa till åtskilliga problem.

Problemen om handelsförbindelserna har tagits upp i den stora konferens som börjat i Genève och vars arbete diskuterats i många år i Förenta Nationerna innan den äntligen kom till stånd. Där bör det observeras vad som sagts i regeringsdeklarationen, att Sverige gentemot u-länderna har tagit bort tullen på åtskilliga varor som dessa länder exporterar. I ett tal i Förenta Nationerna under förra generalförsamlingens möte påvisades att det fanns länder som genom varuskatt och liknande fördyrade varor, som dessa länder exporterade, med ganska fantastiska belopp. Det rörde sig inte bara om en fördubbling, utan det gällde tiodubblingar och ända upp till att dessa varor, när de försåldes, kostade femtio gånger

så mycket som när de importerades från något u-land.

Som jag sade i början av mitt anförande, herr talman, finns det inte så många kontroversiella saker som det är anledning att beröra. Jag skall inte ta upp den sista delen av regeringsdeklarationen, eftersom hjälpen till u-länderna kommer att diskuteras här senare. Jag tycker det är glädjande att konstatera, att Sverige har ökat sina bidrag i allt större utsträckning. Jag vill bara ånyo understryka att det inte bara gäller den hjälpen. Det gäller också hur livsmedelsförsörjningen ordnas i fortsättningen.

Med detta, herr talman, ber jag att få instämma i största delen av vad som förekommit i regeringsdeklarationen. Till detta har jag här fogat en del av vad som är centerpartiets uppfattning i dessa frågor.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Om huvuddragen i den svenska utrikespolitiken råder ju alltjämt enighet i Sveriges riksdag. Det gäller beslutsamheten att bevara vår alliansfrihet, att bära de härför erforderliga kostnaderna och genom ett aktivt medlemskap i Förenta Nationerna efter måttet av våra krafter bidra till en fredlig utveckling i världen. Inom denna principiella ram finns naturligtvis vissa meningsskiftningar i olika detaljer, men detta är naturligt, och i varje fall gäller det icke några frågor av principiell tyngd.

Nordiska rådet antog vid sitt tionde rådsmöte för två år sedan ett program i syfte att ytterligare fördjupa och förstärka det nordiska samarbetet och den nordiska samhörigheten. I vissa avseenden har utvecklingen varit gynnsam. Så har t. ex. varit fallet på det ekonomiska området. Som handelsministern nyss underströk, har handelsutbytet mellan Nordens länder starkt ökat. Å andra sidan finns områden där utvecklingen har varit avsevärt långsammare.

För att ta ett exempel kan jag erinra om att till Nordiska rådets möte i år väcktes ett medlemsförslag om det nordiska forsknings-samarbetet. Där angavs en tidtabell som visade att på tio år har denna fråga varit föremål för idelig behandling i rådet, inom ministerkonferenser och i olika andra organ utan att man kommit fram till någon lösning. Vissa resultat har vunnits på begränsade forskningsområden, men man har inte kunnat få en enhetlig lösning till stånd. Jag är naturligtvis medveten om att betydande svårigheter kan föreligga för att nå en mera koordinerad planering av forskningsutbyggnaden, men trots detta tycker jag nog att resultatet av tio års diskussioner är väl magert.

Även på vissa andra samordningsområden har man kunnat notera en långsam utveckling. Det tog t. ex. en avsevärd tid innan utredningen om radions och TV:s juridiska ansvarighet kom i gång. Jag har velat anföra dessa exempel för att ge en viss bakgrund till ett önskemål som jag har, att man från svensk sida på allt sätt försöker driva på det samordningsarbete på skilda områden som innefattas i helsingforsöverenskommelsen.

I slutet av regeringsdeklarationen uppräknas en mängd officiella besök av representanter för främmande länder. Om denna uppräknings avsåg att insätta den sovjetiske regeringschefens besök här om ett par månader i ett naturligt sammanhang, är jag säker på att en stor del av innevånarna här i landet, särskilt de som läser tidningarna, har ganska lätt att inse, att det finns en viss skillnad. När nu Chrustjov inbjudits av svenska regeringen, är det klart att han skall behandlas som en gäst och ägnas den omsorg och gästfrihet som därmed följer. Men när man nu ser i tidningarna vilka väldiga arrangemang som erfordras bara för skyddsåtgärder för gästen, frågar man sig ånyo om det verkligen kan vara någon mening och något innehåll för en liten alliansfri stat att fortsätta med invitationer av

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik detta slag. Inte nog med att de är kostsamma och besvärliga, i synnerhet när det gäller diktatorer och deras jämlingar, de kan också av olika andra skäl vålla komplikationer. Det är inte för mycket sagt, att en stor del av svenska folket känner både olust och inte minst överraskning över att så omfattande arrangemang bedömts nödvändiga i det föreliggande fallet.

Rent principiellt och med generell tillämpning torde kunna sägas att för svenskt vidkommande kan vi säkert klara oss med visiter på något lägre nivå och med de förbindelser som ges på det diplomatiska planet.

Sveriges aktiva medverkan i Förenta Nationernas strävanden har i vissa hänseenden haft en mer realistisk betoning än många andra länders. Bevakningsuppdragen på olika håll i världen har inneburit betydande offer både personellt och ekonomiskt. Man kunde därför ha skäl anse att vi gjort vårt på detta område och att andra kunde ta vid efter oss när behov föreligger.

Då Sverige trots detta biträtt Förenta Nationerna också på Cypern, har det skett därför att vi inte ansåg att det var möjligt för oss att genom en vägran kanske bidra till ett sammanbrott i FN:s pacificeringsplan. Risker här för var uppenbar, och från folkpartiets sida har vi i utrikesnämnden mot denna bakgrund givit regeringens beslut vårt stöd.

Truppen står under svenskt befäl men har ställts till generalsekreterare U Thants förfogande. Det är alltså generalsekreteraren som disponerar truppen och som bär ansvaret för vad som sker. Den svenska regeringen och den svenska försvarsledningen har ingenting direkt att göra därmed. Framgången för aktionen är därför avhängig generalsekreterarens dispositioner.

Efter de senaste veckornas utveckling förefaller det som om ärkebiskopen Makarios anser att Cyperns regering nu bara består av den grekocypriotiska delen och att generalsekreterare U Thant

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

därför endast borde ha att hålla kontakt med den delen av regeringen vid planläggningen av säkerhetsstyrkornas uppgifter. Den turkiska delen av regeringen är ju för närvarande inte fullt i funktion. Skulle U Thant följa den uppfattningen, så kan det enligt min mening innebära att situationen i onödig grad tillspetsas och att riskerna även för den svenska gruppen ökas. Man får därför hoppas att generalsekretären verkligen håller kontakt även med den turkiska delen av regeringen vid de dispositioner av säkerhetsstyrkan som tid efter annan måste ske.

Uppenbarligen har den svenska truppen på Cypern att bereda sig på synnerligen svåra påfrestningar med risker av såväl personell som materiell art. Viktigt är därför att den rådgivande militära kontakten mellan Sverige och U Thant skötes väl med beaktande av den svenska expeditionens bästa.

Det finns också all anledning att med skärpa understryka det krav som framförts i dagens regeringsdeklaration att FN-styrkans befogenheter snarast får en mera preciserad utformning än vad som nu är fallet. Inte minst aktualiserar de senaste dagarnas utveckling på Cypern nödvändigheten härav. Enligt dagens tidningar är situationen nu så skärpt, att faran för inbördeskrig är överhängande. Ärkebiskop Makarios' öppna hot mot den turkypriotiska militärstyrkan på ön och Turkiets svar med hot om intervention är dåliga tecken.

Nu har generalsekretären U Thant begärt en ökning av de neutrala ländernas säkerhetstrupper. För Sveriges vidkommande gäller det tydligen 200 eller 300 man. Då man inte känner till framställningens närmare innebörd och motivering är det svårt att nu ta någon ställning till saken. Jag förmodar att regeringen kommer att före sitt ställningstagande rådgöra med utrikesnämnden. Saken tål naturligtvis att mycket grundligt övervägas, även om man har stor förståelse för önskan att

öka den neutrala delen av FN-styrkan.

Jag vill för övrigt ifrågasätta om 7 000 man verkligen effektivt kan motsvara det krav som ställts på denna styrka. En icke så liten ökning av styrkan skulle inge större säkerhet för de frångång och större säkerhet för de trupper som har att utföra sin bevakningsuppgift.

Skulle den situationen uppstå att fullt inbördeskrig utbryter med intervention från andra länders sida, skall givetvis den svenska truppen dras tillbaka, vilket villkoren för dess utlåning otvivelaktigt medger.

Jag kan i detta sammanhang inte underlåta att liksom i fjol uttrycka den oro som säkert många känner över FN:s finansiella svårigheter. Det nuvarande tillståndet att vissa länder, inte endast de små nyblivna statsbildningarna utan även stormakter, godtyckligt anser sig kunna avgöra vilka i laga ordning beslutade FN-aktioner de skall lämna ekonomiskt bidrag till underminerar ju hela FN:s verksamhet. Kongoaffären har bringat FN i en svår ekonomisk situation. Följderna har visats i Cypernfallet, där U Thant nödgades begära att de stater som ställt trupper till förfogande själva också skulle svara för kostnaderna.

Även om några andra länder utlovat vissa bidrag till kostnaderna, är hela situationen så abnorm som den över huvud taget kan bli. Klart är att FN på sådana villkor aldrig någon längre tid kan fullgöra sina säkerhetsuppgifter. Kan inte en bestående lösning av ekonomin ske blir FN-palatset ett diskussionsforum endast, visserligen av världsformat men utan den verkliga betydelse som det innebär att ha kraft till förfogande att verkställa de beslut som fattas. Frågan är om inte detta är ett av de allra viktigaste världspolitiska problemen som för närvarande existerar.

Med hänsyn till att Sydafrika vid två tillfällen under det senaste halvåret har diskuterats här i kammaren hade jag inte för avsikt att nu närmare gå in på

detta intrikata spörsmål. I regeringsdeklarationen förekommer emellertid några i och för sig naturliga uttalanden om att Sverige är villigt att stödja rekommendationer från FN:s säkerhetsråd i sydafrikafrågan, och till detta meddelande skulle jag önska knyta en fråga.

I årets remissdebatt i andra kammaren gjorde utrikesministern några uttalanden som är värda att observeras. I en replikväxling med herr Wedén medgav han att man borde undersöka alla möjligheter att komma till rätta med det förskräckliga och utmanande rasförtryck som utövas i Sydafrika. Utrikesministern anslöt sig »utan vidare», som han sade, till herr Wedéns uppfattning att det ökade trycket utifrån av sanktionskaraktär är alltför blygsamt. Utrikesministern yttrade därefter: »Om vi kunde förmå de större handelspartnerna, i första hand Förenta staterna och Storbritannien att sträcka sig längre, d. v. s. att tillgripa sanktioner som omfattar en större varugrupp än den som säkerhetsrådet har rekommenderat för närvarande, så skulle jag gärna ansluta mig därtill. Jag tror också att vi kunnat få i varje fall något av de nordiska länderna att gå med på ett sådant förfarande.»

Debatten gällde i detta avsnitt huruvida den svenska staten genom några initiativ kunde stimulera till en aktion av större format från ett flertal länders sida i syfte att öva påtryckning på Sydafrika. Vi är alla överens om svårigheterna, lika väl som om att isolerade aktioner har föga verkan. Men herr Wedén menade att Sverige skulle kunna rent av i förväg för vissa länder klargöra, att Sverige för sin del vore villigt att ansluta sig till en aktion, därest den kunde omfattas av flera.

Med hänsyn till vad som förekommit vid denna debatt önskar jag fråga, huruvida den svenska statsledningen har tagit några initiativ eller gjort sonderingar eller förberedelser till sådana i den fråga som det här gäller.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Det handelspolitiska intresset knyter sig till de två internationella konferenserna, världshandelskonferensen och det kommande GATT-mötet. I båda dessa fall torde EFTA ha att fullgöra sina för tillfället måhända viktigaste uppgifter. EFTA har ju, såsom har betonats i regeringsdeklarationen, under det senaste året på ett markant sätt konsoliderat sin ställning, det interna handelsutbytet har ökat, liksom även handeln utåt. Över huvud taget har EFTA tydligen stärkt sin internationella position.

Beträffande de integreringssträvanden inom Europa som man på sina håll i u-länderna ställer sig i viss mån kritisk till men som vi givetvis gärna vill stödja kan det vara värt att understryka vikten av att man inte alltför ensidigt knyter sig till tullfrågorna. Med tillfredsställelse noterar jag att denna uppfattning också har kommit till uttryck i handelsministerns anförande här i dag. Icke förty föreligger en viss känsla hos en utomstående, att de andra sidor av problemet som det kan vara fråga om visserligen uppmärksammas men inte betraktas som så aktuella, att det skulle föreligga särskild anledning att skynda på. Vad speciellt Sverige beträffar finns det anledning att åter erinra om att det är en viktig angelägenhet att gripa sig an med den valutareglering som nu avstänger svenska företag från den internationella kapitalmarknaden. Inte minst i det nuvarande läget föreligger det särskild anledning till detta.

Vad EFTA-frågorna i övrigt beträffar vill jag inskränka mig till att instämma i beklagandet av det brott mot EFTA-andan som det brittiska dekretet rörande SAS-planens mellanlandning i Prestwick enligt min mening utgör. Det är väl ändå inte avsikten att EFTA-medlemmarna skall börja behandla varandra på detta sätt. Vi har givetvis här i Sverige förståelse för att briterarna har en uppfattning som avviker från den skandinaviska, men vad vi inte har förståelse för är ett förhandlingssätt som

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik innebär att man, om man inte tycker sig tillräckligt snabbt få sina intressen tillgodosedda, bryter förhandlingarna och ensidigt utfärdar dekret. I Sverige, där vi brukar kunna genom ömsesidiga eftergifter förhandla oss fram till samförståndslösningar, har den brittiska åtgärden gjort ett mycket dåligt intryck bland allmänheten.

Jag kan i detta sammanhang inte undertrycka en annan reflexion: Hur är det egentligen med luftens frihet, principiellt och reellt? Man talar om havens frihet, men luftens frihet är i dagens värld lika viktig. Är man på regeringshåll inne på tanken att ta upp det problemet på ett eller annat sätt inom en vidare krets?

Kol- och stålunionens åtgärd i fråga om ståltullarna tillfogar, såsom här har framhållits tidigare, den svenska exporten betydande skada. Med tillfredsställelse tar man del av meddelandet, att tyskarna skall söka utverka tullkontingenter som skulle lätta svårigheterna för oss. Men vad sker om detta icke lyckas? Att vi på något annat sätt måste värna våra intressen är väl klart. Kanhända anses det olämpligt att nu vidröra denna aspekt, men annars vore det givetvis av intresse om handelsministern kunde närmare kommentera situationen.

Man har allmänt inte väntat några större omedelbara resultat av världshandelskonferensen, som ju är en stor och tungrodd apparat, där deklarationernas mångfald tydligen hittills har dominerat. Den växande klyftan mellan industriländer och utvecklingsländer har här berörts så utförligt av flera talare, att jag inte behöver gå närmare in på den, men jag understryker betydelsen av att något verkligt allvarligt görs. Det räcker inte med vissa mindre justeringar, utan skall man nå ett resultat som verkligen skapar en tillfredsställande utveckling, så krävs det ingripanden av avgörande betydelse. Med hänsyn till den inställning som man har på svensk sida är det naturligt

om vi biträder dessa strävanden. Jag har med tillfredsställelse läst handelsministrarnas anförande i början av konferensen och konstaterar att det andas en påtaglig förståelse för problemen, vilket också går igen i dagens regeringsdeklaration.

De många problem som uppställer sig i detta sammanhang måste dock, även med en allmänt positiv inställning, granskas kritiskt. Ett sådant avsnitt gäller kravet på tullpreferenser för u-ländernas industrivaror. De undersökningar som har gjorts ger vid handen att förväntningarna beträffande preferensernas verkningar hos u-länderna allmänt sett knappast är realistiska. För Sveriges vidkommande är tullarna på de varor som kan ifrågakomma antingen obefintliga eller så låga, att preferenserna knappast skulle få någon betydelse för exportländerna och inte heller för Sverige. En framgångsrik förhandling i GATT kan ytterligare reducera dessa tullar. Emellertid skulle ett införande av sådana preferenser som nu begärs få ogynnsamma verkningar på den handelspolitiska utvecklingen på sikt. De skäl som föranlett regeringen att ställa sig tveksam till kravet förefaller därför välgrundade.

Låt mig också uttala förhoppningen att de positiva uttalanden som handelsminister Lange gjorde i världshandelskonferensens inledning skall följas upp av aktiva svenska insatser i det allvarliga arbetet som återstår.

Vad slutligen Kennedyrundan beträffar råder det ingen tvekan om att ett sammanbrott för dessa kommande GATT-förhandlingar skulle få mycket ödesdigra framtida konsekvenser. Det är redan ur den synpunkten mycket betydelsefullt att Sverige tillsammans med andra EFTA-länder gör allt som är möjligt för att hindra en sådan utveckling och söka länka konferensen fram till ett beslut som verkligen kan få stor betydelse för världshandeln.

Med hänsyn till de svårigheter som uppstod i inledningsskedet i fjol har

inom EEC olika regler utarbetats för den s. k. disparitetsregeln. Jag måste med djupt beklagande konstatera att de förslag som framkommit såväl i den frågan som beträffande undantagslistorna inom EEC skulle för EFTA som helhet men framför allt för vissa EFTALänder få mycket kända negativa verkningar. Sverige och Schweiz hör till dem som skulle råka illa ut.

Tyvärr får vi nu veta att försöken att åstadkomma en rimlig kompromiss hittills inte har givit något resultat. Regeringen har — liksom EFTA som helhet — här en utomordentligt angelägen uppgift att till det yttersta söka nå en överenskommelse i dessa viktiga frågor. Det vore mycket beklagligt om samförstånd inte kunde nås och utvecklingen tvingade fram reaktioner som icke kan betraktas som önskvärda.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Den svenska utrikespolitiken har inte undergått några principiella förändringar sedan riksdagen senast hade möjlighet att debattera denna politik i mera allmänna former. Alliansfriheten och neutraliteten är fortfarande riktmärke, och mot detta har jag självfallet inga anmärkningar att göra.

Det världspolitiska läget — det är väl med detta som bakgrund man bör bedöma den svenska utrikespolitiken i dess enskildheter — uppvisar dock vissa nya drag. För en enskild medborgare utan tillgång till utrikespolitisk fackkunskap och med mycket begränsade möjligheter att genomskåda vad som sker i det som synes ske är det givetvis svårt med orienteringen. Men å andra sidan har den enskilde medborgaren fördelen att kunna bedöma händelseutvecklingen utan hänsyn till konventionella betraktelsesätt och förutbestämda meningar, samma fördelar som det lilla barnet hade i H. C. Andersens saga om kejsarens nya kläder.

Mig förefaller det som om de doktri-

ner som bestämt stormakternas utrikespolitiska handlande är föremål för en viss prövning och omprövning. Moskvaavtalet om kärnvapenprovstopp visade att det principellt är möjligt för de båda supermakterna att vid förhandlingsbordet träffa överenskommelser av progressiv natur. Vissa konkreta överenskommelser på handelsområde tyder på ett fördomsfriare betraktelsesätt från amerikansk sida gentemot det socialistiska lägrets länder. Det finns tecken som tyder på omgrupperingar inom de båda huvudagerande blocken i världspolitiken.

För egen del tolkar jag dessa förändringar som ett, låt vara kort, steg mot en avspänning och en avveckling av det kalla kriget. Kan det också inleda en utveckling till att låta antikommunismens spöke försvinna från den politiska scenen, så är det så mycket bättre, och det förefaller faktiskt som om en del politiker litet varstans i världen börjar tröttna på att släpa runt med detta spöke.

Naturligtvis sker en sådan omställning inte utan friktioner och konflikter. Mordet på den amerikanske presidenten Kennedy i slutet av föregående år, vars yttersta motiv, planläggning och genomförande ännu inte är klarlagda, vittnar om att starka krafter är i rörelse dels för att åstadkomma en förändring i världspolitiken, dels för att söka hindra en sådan förändring.

För egen del har jag inga förhoppningar om att utvecklingen kommer att flyta i lugna banor. Avskaffandet av det gamla kolonialsystemet sker inte smärtfritt. De nya självständiga nationerna ställer mycket berättigade krav på de gamla imperialistiska och koloniförtryckande staterna. Också sinsemellan har de nya nationerna åtskilliga friktionspunkter som kan utlösa våldsamma konflikter.

I vad mån vårt land skall engagera sig i sådana konflikter får väl avgöras från fall till fall. Hittills har ju Sverige lojalt tillmötesgått de framställningar

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik som gjorts från Förenta Nationerna att med väpnade förband delta i det som kallas ordningens upprätthållande i länder där inbördeskrig utbrutit eller hotar att utbryta. Från vår sida har vi inte invänt mot det svenska engagemanget på Cypern. Denna ståndpunkt har vi dock inte tagit utan tveksamhet. Vi engagerar här svensk militär personal inte bara i ett riskfyllt uppdrag utan också i en kamp mellan turkar och greker, som inte började i går utan sträcker sig långt tillbaka i tiden. I den mån den svenska insatsen kan bidra till att mildra motsättningarna på Cypern mellan turkar och greker och i den mån den svenska insatsen kan bidra till att låta förhandlingar och fredliga överenskommelser ersätta blodiga strider stödjer vi helhjärtat denna insats. Men skulle den innebära att svensk trupp på Cypern uppträder som någon sorts gendarmeri, då är vi för att denna svenska trupp omedelbart hemkallas.

Sverige kan göra en insats i och för de tidigare koloniala länderna av mera verksamt slag än att sända militär till dessa länder. Jag tänker på den s. k. u-landshjälpen i form av åtgärder som direkt eller indirekt verkar stödjande för dessa länders folk att så snabbt som möjligt höja sin levnadsstandard och avskaffa den svält och det armod som människorna där lever i. Redan i den gamla svenska fattigvårdslagen angavs som en målsättning att hjälp skulle ges i huvudsak till självhjälp. Den målsättningen och den principen tror jag att också u-landshjälpen bör ha. Den hjälp som hittills har getts är inte mycket att yvas över. De bidrag som getts och ges måste alltiämt betraktas som allmosor. När man i tidningarna läser att svenska staten tar in sju gånger så stora inkomster på chokladförsäljningen i Sverige som odlarna av kakaobönorna får, så belyser detta, tycker jag, hur tokigt det hela är. Vi har i andra sammanhang ställt vissa konkreta förslag om avskaffande av tullar och skatter, som

försvarar för vissa u-länder att komma in på den svenska marknaden och som är ägnade att hålla förbrukningen nere på deras exportartiklar. Vissa framsteg har ju gjorts — som alla vet i denna kammare — men vi tycker att takten är för långsam och att åtgärderna inte är tillräckligt omfattande. Vi återkommer med våra förslag och hoppas att riksdagen skall stödja dem såsom en verklig hjälp åt u-länderna. Vårt land har här möjligheter att föregå med gott exempel.

Även om de avgörande orden i världspolitikens uttalar på andra språk än det svenska, är vi dock inte utan möjligheter att ge bidrag till att uppnå det som alla sunda människor längtar efter, nämligen varaktig fred och ökat välstånd.

Varaktig fred kan säkras endast genom att de stora makterna kommer överens om att det är möjligt att leva fredligt vid varandras sida och att låta de olika ekonomiska systemen i fri konkurrens få visa sina företräden. Fredlig samexistens och fri ekonomisk tävlan borde vara rättesnöret för alla staters och regeringars utrikespolitiska handlande. Men det är stormakterna som här bestämmer. De små folken är emellertid inte utan möjligheter att påverka de storas ståndpunktstagande. Inte ens de stora och de allra största är okänsliga för småstaternas opinion. Inte heller är folken likgiltiga för de praktiska exempel som småstaterna kan ge för att konkret belysa värdet av fredlig samlevnad. Jag tror exempelvis att de nordiska ländernas framgångsrika samlevnadspolitik är rätt väl observerad utomlands. Redan för snart sextio år sedan fäste Lenin uppmärksamheten vid att två små nationer på den skandinaviska halvön kunde upplösa en union utan militära konflikter. Inte minst har den svenska nationen genom sin neutralitetspolitik skaffat sig ett gott renommé i utrikespolitiska sammanhang. Bör inte denna kraft bättre utnyttjas för att främja freden och ned-

rustningen och den fredliga samlevnadspolitikerna? Jag tycker att den skall användas på detta sätt och för ett sådant syfte. Då kommer vi till det praktiska handlandet.

Sverige kan ge ett konkret och effektivt bidrag till fortsatt nedrustning, avrustning och — framför allt — avveckling av kärnvapnen. Det kan ske genom att klart deklarerar att Sverige inte tänker skaffa sig egna kärnvapen. Det kan ske genom att Sveriges regering helhjärtat och aktivt går in för att förverkliga den s. k. Kekkonenplanen, som ligger helt i linje med den plan som bär vår förre utrikesministers namn och som väl korresponderar med vad den polske utrikesministern Rappacki föreslog redan i slutet av 1950-talet och senare har återupplivat i modifierad form. Det invändes nu att vi måste kräva av statsmakterna helt andra motprestationer för att kunna göra en sådan deklaration och åtaga oss en sådan förpliktelse. Det är klart att man kan diskutera hållbarheten och styrkan i argumenten, men jag undrar om inte det argumentet väger tyngre att det skulle moraliskt påverka stormakterna att fortsätta på den i Moskvaavtalet inslagna vägen, om det görs en deklaration om ett kärnvapenfritt Norden. Jag tror att det skulle väga tyngre än om vi säger, att vi kräver de och de motprestationerna och på det sättet försöker utöva tryck på supermakterna. Jag tror nämligen inte att de är så värst känsliga för ett tryck av den arten. Vårt land kan ge föredöme åt andra genom att bromsa in upprustningen, införa ett rustningsstopp och på allvar börja undersöka de problem som sammanhänger med bevarandet av fred på vår jord. Militären, d. v. s. den makt inom samhället som förbereder sig och folket och landet för krig, lider ingen brist på ekonomiska och personella möjligheter att vetenskapligt utforska de problem som sammanhänger med kriget. Den har alltid haft och har fortfarande prioritet. Men mot fredsforskande och freds-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
främjande ändamål har hittills endast visats kalla handen. Det går inte att komma undan detta missförhållande genom att hänvisa till att vi lever i en ond värld, ty om något måste väl detta förhållande — om det nu stämmer — vara anledning till att ägna den mesta kraften åt att motverka det onda, inte att finna sig i det och anpassa sig till det.

Vårt land kan ta initiativ för att äntligen normalisera läget i Centraleuropa. Jag syftar på det faktum att slutstreck ännu inte dragits i vår världsdel för det andra världskriget. Allt fortfarande saknas ett fredsfördrag med Tyskland. Och här råder det egendomliga förhållandet att den förlorande parten i detta krig — Tyskland, representerat av Västtyskland — vägrar att underskriva ett fredsfördrag med segrarna i kriget. Alldeles tvärtom proklamerar den västtyska regeringen avsikten att börja kriget på nytt för att återställa 1937 års gränser. Många trodde nog att denna linje i västtysk utrikespolitik hänförde sig i huvudsak till förre rikskanslern Adenauers ålderdom och envishet. De som funnit tröst i den uppfattningen måste väl ha förlorat denna tröst efter den nuvarande rikskanslern Erhardts framträdande den 22 mars. Han förklarade då i ett föredrag, som jag citerar efter den borgerliga Hamburgtidningen *Die Welt*: »Vi reser inga krav på främmande staters områden, men vi avstår inte och kan med hänsyn till vårt ansvar inför det tyska folket och historien inte avstå från områden som är så många av våra tyska bröders och systers hemort.» Erhardt uttalade även sin solidaritet med de s. k. Landmannschaften, d. v. s. organisationer vilkas huvudsakligaste programpunkt är att revidera de i Potsdamavtalet fastlagda efterkrigsgränserna mellan Tyskland å ena sidan och Sovjetunionen, Polen och Tjeckoslovakien å andra sidan.

Denna västtyska politik, vägran att avsluta andra världskriget med ett fredsfördrag och det ständigt återkom-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

mande kravet på gränsrevisioner, är ett högviktigt spörsmål. Eftergivenhet gentemot de västtyska imperialisterna, tystnad gentemot deras alltmer pockande krav, passivitet i fråga om erkännandet av ett faktiskt läge som uppstått, är liktydigt med att ge de västtyska revanschlystna kretsarna luft under vingarna. Vårt land och dess regering kan här ta ett initiativ till Centraleuropas normalisering bl. a. genom att erkänna den Tyska demokratiska republikens existens. I praktiken sker redan ett sådant erkännande. Handeln mellan TDR och Sverige utvecklas, inte så snabbt, men den går framåt, inte bakåt. Transporterna ökar och det i ett ganska raskt tempo. På kulturlivets område förekommer ett visst utbyte. Sportfolket har mycket livliga och såvitt jag begriper värdefulla kontakter och idrottsutbyten. Men regeringen blundar för Tyska demokratiska republikens existens. Alla andra har upptäckt denna nya statsbildning i det centrala Europa, blott i kanslihuset och arvfurstens palats är man okunnig därom. Jag tycker att detta är litet gent. Nyss har vi blivit påmind om att det i dagarna är 40 år sedan Sverige erkände den nya statsbildning som uppkom efter första världskriget, nämligen Sovjetunionen. Det skedde sju år efter revolutionen. Tyska demokratiska republiken firar i höst femtonårsdagen av sin tillblivelse. Men vår regering har officiellt ännu inte märkt någonting.

Herr talman! Om några dagar reser den svenske utrikesministern på ett officiellt besök till Polen. Jag har en känsla av att den bästa gåva utrikesministern kan ha med till värdfolket är en förklaring, att den svenska regeringen anser Oder-Neisse-gränsen vara en fast gräns och de facto erkänner den stat som utgör den första försvarslinjen för denna gräns, nämligen Tyska demokratiska republiken.

Innan jag slutar vill jag bara ställa en fråga till regeringen. I den nyss förredragna regeringsdeklarationen uppräknas vilka utrikes resor statsminis-

tern och utrikesministern gjort. Jag har ingenting att invända mot dessa resor — det är inte ur den synpunkten jag nämner saken — men ett visst intresse knytes framför allt i politiska kretsar till sådana utflykter som görs av våra excellenser, och i regeringsförklaringen sågs ingenting om vad man haft för sig under alla dessa besök, bortsett från tre rader om att man diskuterat handelspolitik vid besöket i Bonn. Jag tror att det för riksdagens ledamöter och för den svenska offentligheten skulle ha stort intresse om man inte vore så fåmäld beträffande resultatet och värderingen av de resor man gör till andra länder.

Herr BOHEMAN (fp):

Herr talman! Den »andlösa spänning» och den »förtätade stämning» som ligger över denna debatt är kanske mer än något annat ett tecken på att svenska folket står enigt i sin utrikespolitiska inriktning.

Jag har emellertid med stor förväntan lyssnat på den siste ärade talarens anförande därför att jag hade trott och även hoppats att han, med de speciella insikter han har, skulle gett oss en analys av och en bättre uppfattning om den djupgående konflikt som för närvarande berör den kommunistiska internationalen. Det hade onekligen varit av stort intresse, tycker jag, att från kommunistiskt håll få erfara hur det svenska kommunistiska partiet ställer sig till de olika riktningar som nu allt skarpare framträder; och kanske kan jag med detta yttrande provocera herr Lager till att ge oss den begärda informationen.

Regeringsdeklarationen, som vi i dag fått höra, utmärker sig av ganska naturliga skäl i sin allmänpolitiska del för vad jag skulle vilja kalla en glättad ytlighet. I den ställning som en regering i ett litet alliansfritt land befinner sig är det kanske varken lätt eller lämpligt att ge framställningen en mera djupgående karaktär. Emellertid förefaller

mig den nuvarande utrikespolitiska situationen och läget ute i världen ur svensk synpunkt erbjuda ett osedvanligt intresse. Det antyds också i regeringsdeklarationen, och jag vill understryka den saken, att vi möjligen står inför en ny och ganska skiljaktig fas i den världspolitiska utvecklingen jämfört med vad som i huvudsak varit rådande sedan fredsslutet efter andra världskriget. Vi har väl alla en känsla av att någonting rör sig, någonting händer, som inte bara tar sig uttryck i det förhållandet att de värsta glåporden och glosorna i meningsutbytet mellan väst och öst har dämpats och att man numera talar till varandra med ett så att säga normalt språk, utan att det för all del är säkert att det ligger någonting större och djupare i den förändring som hittills mest har yttrat sig — om jag så får uttrycka mig — i en verbal moderation.

Vad beror nu detta på? Jag tror att det framför allt beror på att man efter Kubakrisen, med de synnerligen skrämmande perspektiv som den lät framstå i klar dager både i öst och väst, å ömse sidor har kommit till insikt om att denna politik med hot om krig, atomvapen o. s. v., bör ställas på avskrivning. Men det beror också och kanske framför allt på att den sovjetryska politiken har undergått en omprövning i olika avseenden, vilken kan vara temporär, men som, vilket åtskilliga tecken tyder på, måhända kan bli mera permanent och utvecklas i önskad riktning.

Det är framför allt tre omständigheter som har medfört denna förändring. Dels skulle jag tro att det är den ryska jordbrukskrisen, vars uppkomst och utveckling väl den ryske regeringschefen inte kan känna sig alldeles oskyldig till. Det är också de omständigheter som föranlett en djupgående omprövning av de medel och de möjligheter som finns för att råda bot på denna kris. Det är vidare, och kanske framför allt, att Sovjetunionen i sin industriella och ekonomiska utveckling nu hunnit till ett sta-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik dium, där det har visat sig att det inte längre går att fullfölja en politik helt och hållet efter de riktlinjer som man ärvt från Stalintiden. De obestridliga och remarkabla framsteg man åstadkommit i fråga om industrialisering, och den så småningom höjda och förbättrade levnadsstandarden har medfört att man inte längre kan bedriva politiken efter så centraliserade linjer som förut var möjligt. Man har i Sovjet med andra ord mer och mer blivit tvungen att införa — jag ber herrar Lager och Adolfsson om ursäkt — kapitalistiska tankesätt i ekonomin. Det har inte skett på så sätt att man förändrat äganderätten, utan man har mer och mer blivit tvingad att införa marknadsbegreppet i ekonomin. Konsumenterna kunde under Stalintiden, för att ta ett exempel, nöja sig med att det tillverkades 5 miljoner vänsterskor. När det inte fanns några andra skor, satte man en vänstersko också på den högra foten. Det är naturligtvis ett drastiskt exempel. Det illustrerar emellertid vad jag menar. Numera måste man rätta sig efter den ökade konsumtionskraftens krav. På det industriella område där man inte helt arbetar för konsumtion, har man också funnit att marknadsfaktorn måste införas, därför att det inte längre går att behärska ett så stort lands industriella produktion från några byråkratiska instanser i Moskva.

Hela denna omställning, som man kanske i ord ännu inte erkänner men som man alltmer börjat erkänna i sak, medför till syvende og sidst ett större beroende av utlandet — en önskan om större integration och vidgat handelsutbyte, vilket också i viss mån medför politiska konsekvenser på den inre strukturen i Sovjet. Både jordbrukskrisen och den stora och genomgående omställningsprocess, som i själva verket har börjat, har också medfört en, såvitt jag kan förstå, allt starkare insikt om nödvändigheten att få fullgöra denna stora uppgift i fred. Därigenom har den sovjetryska politiken — visserligen

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

inte på något som helst fullständigt sätt — visat tendenser till att för det sovjetryska riket är fredens bevarande nu inte bara en ordets politik utan också någonting reellt. Det är väl det som har gjort att det under de senaste åren har kunnat skönjas en avspänning som visserligen ännu inte har tagit sig uttryck i några avtal av betydelse förutom provstoppsavtalet, vars betydelse, såsom tidigare framhållits, är begränsad. Tendensen har emellertid visat sig, kanske inte minst på det sättet att det nu är — mina damer och herrar! — tre år sedan Sovjet ställde ett ultimatum i Berlinfrågan. Vi kan väl säga att det verkar åtminstone som om man lät den frågan vila och mogna.

Slutligen — och det är inte det minst viktiga — så har man den konflikt som jag hade väntat mig att vi skulle få höra någonting om från annat håll, nämligen den som nu råder mellan Sovjetunionen och Kina. Vi kan väl säga att det är svårt för en utomstående att bedöma hur mycket av denna konflikt som är ideologiskt betonad och har karaktären av en irreligiös religionsstrid eller hur stor del av den som betecknar rent maktpolitiska och kanske territoriella motsättningar. I alla händelser är den ju sådan att det är mycket svårt att säga hur den under nuvarande förhållanden skall kunna biläggas. Det är heller ingen större svårighet, tycker jag, för utomstående att känna större sympatier — eller om man så vill, mindre antipatier, hur man vill uttrycka det — för den sovjetryska ståndpunkten än för den kinesiska.

I det sammanhanget vill jag påpeka en sak. I regeringsförklaringen uttalades ett djupt beklagande av att Folkrepubliken Kina inte är medlem av Förenta Nationerna och sitter i säkerhetsrådet. Jag är inte alldeles övertygad om att vi behöver vara så fruktansvärt ledsna för det. Om Folkrepubliken Kina hade varit medlem av säkerhetsrådet, när Cypernfrågan behandlades, kunde man vara alldeles säker på att ett kine-

siskt veto skulle förelegat. Över huvudet taget kan man väl inte vara särskilt övertygad om att inte kommunist-Kinas medlemskap i säkerhetsrådet på ett kanske farligare sätt än Sovjets hittills har gjort skulle förlama Förenta Nationernas verksamhet.

Under dessa omständigheter och med den bakgrund som jag har försökt ge till utvecklingen i världen kan jag inte se annat än att om det bereder den ryske regeringschefen någon tillfredsställelse och om det på något vis kan stärka hans ställning att avlägga ett statsbesök i Sverige, så har vi ingen anledning att hälsa hans besök med några som helst missnöjda känslor.

I regeringsdeklarationen uttalas med stor skärpa och stor emfas vad trohet mot Förenta Nationerna. Det är nu något som sägs i alla parlament och i praktiskt taget alla länder, men det är ett faktum att få länder har i handling mera än Sverige visat sitt intresse och sin anslutning till de principer som ligger till grund för Förenta Nationerna. Vi har nu senast i Cypernfrågan fattat ett beslut som måste betecknas som ganska märkligt. Jag för min del har hela tiden sagt mig att det är riktigt. Det är riktigt inte bara därför att det skedde efter begäran från Förenta Nationerna och visar vår trohet mot dess principer, utan lika mycket därför att den konflikt som var under uppsegling på Cypern var av den karaktären att den mycket väl kunde utveckla sig till ett hot också för vår egen fred. Ett krig i Europa mellan två makter som båda tillhör Förenta Nationerna och även NATO skulle ha fått en så förödande verkan på den fredsatmosfär som i alla fall finns att det redan av det skälet var av vikt att vi drog vårt strå till stacken. Ingen kan underlåta att hysa de allvarigaste farhågor för hur denna fråga kommer att utvecklas. Ingen kan heller undgå att känna stark oro för den svenska trupp som sänds dit ner, men man vinner ju ingenting här i livet utan att riskera något.

I detta sammanhang är det en sak som jag något skulle vilja utveckla. Den har redan berörts av herr Lundström. Denna aktion är på sätt och vis egen-domligare än andra, därför att vi i princip fått åta oss att ställa denna trupp till förfogande utan att få våra utgifter bestridda av de allmänna medel som står till Förenta Nationernas förfogande. Det är första gången. Det beror framför allt på att Förenta Nationernas finanser befinner sig i ett desperat läge. Medlemsstaterna är för närvarande skyldiga Förenta Nationerna omkring 650 miljoner kronor. Av denna summa är Sovjetunionen skyldig Förenta Nationerna mellan 250 och 300 miljoner. Frankrike är en av de största debitorerna. Detsamma är förhållandet med nationalist-Kina, varvid emellertid förklaringen är ganska enkel. Man kan knappast begära att Formosa skall kunna betala det bidrag som är utmätt i förhållande till hela det kinesiska väldet. Större delen av denna skuld har uppkommit när Sovjetunionen, Frankrike och andra länder — framför allt satellitländerna i Europa — vägrat betala sin andel av utgifterna för de internationella aktionerna i t. ex. Kongo och Ghaza, som Förenta Nationernas säkerhetsråd har beslutat. Det innebär att de menar att medlemsstaterna har rätt att vräka och välja bland de utgifter som Förenta Nationerna har. Gillar man inte en viss utgift betalar man den inte. I vilken klubb kan man gå in och anpassa sin medlemsavgift efter de enskilda utgiftsbeslut som man gillar eller inte gillar?

Förenta Nationerna ha frågat Haag-domstolen och fått till svar att dessa utgifter skall betraktas på samma sätt som utgifterna i den ordinarie budgeten, och att medlemsstaterna följaktligen är skyldiga att bidra även till dessa utgifter. Redan det gamla Nationernas Förbund hade det besvärligt med att få medlemsstaterna att betala sina avgifter. Därför infördes i Förenta Nationernas stadgar att om någon stat häf-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
tar i skuld till förbundet för en summa som överstiger två års kontributioner, mister den sin rösträtt. Varje, såvitt jag kan förstå, förnuftig tolkning säger att denna paragraf är automatiskt verkan-

de.
Instundande september skall Sovjetunionen, Frankrike och vissa andra stater falla för denna paragraf och följaktligen berövas sin rösträtt. Men Sovjetunionen säger, att så inte kan ske. Sovjetunionen menar att denna paragraf inte är automatiskt verkan- de, utan att det måste bli ett beslut, till yttermera visso med två tredjedels majoritet för att ett sådant berövande av rösträtten skall ske. Om Sovjetunionen berövas sin rösträtt hotar den, såvitt jag kan förstå, Förenta Nationerna med upplösning.

Således står församlingen i höst inför valet att antingen sätta sig över paragraf 19:s bestämmelser och följaktligen knäsetta principen att en stat kan välja mellan att antingen betala de utgifter den önskar vara med om att betala eller också att tillämpa paragrafen och i så fall riskera en upplösning av Förenta Nationerna — ett utomordentligt pinsamt dilemma. Jag tror snarast att man kommer att välja det första alternativet och därmed knäsetta den principen om valfrihet i betalningsskyldigheten.

Alla nationer deklarerar sin anslutning och sin trohet till Förenta Nationerna. De medlemsavgifter som man har att betala är när det gäller stormakterna bara en bråkdel av en procent av deras utgifter för rustningar. Då det gäller de små och fattiga stater som utgör majoriteten i Förenta Nationerna är avgiften praktiskt taget symbolisk. Det ligger någonting ytterst ynkligt i att en finansiell svårighet av denna art skall utgöra kanske det för ögonblicket främsta hotet mot Förenta Nationerna och dess möjligheter att utföra sin primära uppgift, nämligen att bidra till fredsbevarande aktioner. Naturligtvis kan ett begränsat antal stater göra en räddningsaktion, liksom Förenta stater-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

na tidigare har gjort genom att teckna större delen av ett upplagt obligationslån om mer än en miljard kronor. Det är en osympatisk åtgärd, och framför allt är det en utväg som i alla fall snedvrider hela organisationens internationella karaktär.

Jag har velat peka på denna situation, ty den är så utomordentligt viktig, och den tilldrar sig i själva verket en ganska begränsad uppmärksamhet.

Jag har redan talat ganska länge, men jag skall be att även få säga några ord om den handelspolitiska delen av regeringsdeklarationen. Från början vill jag säga att jag på alla huvudpunkter kan instämma med de synpunkter som bär handelsministerns signum.

Frågan om Kennedyrundan är som många talare påpekat utomordentligt viktig. Jag skulle bara vilja tillägga en sak av stor betydelse, inte minst för att det beslut av amerikanska kongressen, enligt vilket presidenten fick fullmakt till tullsänkningar, var ett utomordentligt märkligt beslut i Förenta staternas historia. Det innebar en brytning med föregående politik, i det att det beviljades mera vittgående fullmakter för frihandel än presidenten någonsin förut fått. Därför skulle ett misslyckande av Kennedyrundan — alla **andra synpunkter** som här framlagts fränsedda — kunna medföra en ny protektionistisk väg i Förenta staterna, vilket skulle vara utomordentligt sorgligt, ty det skulle innebära ett bakslag för hela den politik som vi har gett vår anslutning till.

Det finns i detta sammanhang åtskilliga protektionistiska tendenser som vi, som handelsministern framhållit i regeringsdeklarationen, är beredda att bekämpa. Det finns protektionism i fråga om lufttrafiken, som åtskilliga föregående talare har berört. Denna nationalism gör sig för närvarande gällande kanske mer än på något annat håll. Vidare har vi den protektionism som i viss utsträckning finns i EEC — de höjda stältullarna. I den frågan är

jag för min del av den uppfattningen att om vi inte kan komma till något resultat skulle vi tjäna frihandelsprincipen bättre genom att inte vända den andra kinden till utan verkligen vidta vissa motåtgärder för att visa att man inte kan behandla frihandelsländer hur som helst.

De underutvecklade ländernas problem är utomordentligt svåra. För varje dag som går visar sig dessa problem vara allt värre att bemästra, och det blir allt svårare att finna någon utväg som verkligen leder till resultat.

Man kan inte skylla de underutvecklades problem bara på kolonialismen. De flesta länder i Sydamerika, som för närvarande befinner sig i en utomordentligt prekär situation, har inte varit kolonier på 145 år. De har resurser i fråga om folk och naturliga tillgångar, som är nästan jämförliga med Nordamerikas. Man kan omöjligen beskylla de industrialiserade länderna för att Sydamerika inte gått en lyckligare framtid till mötes. Det finns åtskilliga andra exempel på detta också.

Jag kan inte låta bli att här från denna talarstol säga att det synes mig att två ytterst väsentliga förutsättningar måste uppfyllas för att man över huvud taget skall kunna få grepp om u-ländernas problem och åstadkomma den hjälp som är erforderlig. Den ena är att man snarast möjligt söker använda den avspänning som inträtt i världen till att nå en överenskommelse mellan väst och öst, mellan de västliga staterna och Sovjetunionen, om att icke använda hjälpen till u-länderna för att rusta upp dem. Vad i all världens dar har vare sig Sovjetunionen eller den västliga världen för glädje av att exempelvis Sukarno i Indonesien skall er hålla sådana enorma summor för att skapa ett militärväsen, **med vilket han** hotar en annan underutvecklad stat? Utan att man får en viss samordning och en relativt gemensam politik gentemot de underutvecklade, innebärande att man dels inte rustar upp dem för

att de skall kunna slåss med varandra, dels skapar en gemensam standard för att se till att pengarna används på ett någorlunda vettigt sätt så att inte en del hamnar i vissa personers fickor, blir hela problemet om de underutvecklade länderna oändligt mycket mera svarlöst.

Den andra förutsättning, som jag tror att man i ärlighetens namn måste uppställa, är att man måste begära en viss motprestation från de underutvecklades egen sida. Det går inte att dessa länder får behandla de hjälpgivande staternas investeringar och undersåtar precis hur som helst. De måste också lära sig att det fordras en viss politisk stabilitet och en viss hänsyn till de industrialiserade länderna om man över huvud taget skall kunna påyrka att få hjälp. Man måste dessutom visa att denna hjälp kommer till god användning.

För övrigt vill jag i så gott som alla punkter instämma med det program som regeringen skisserat för sitt uppträdande vid den stora världshandelskonferensen. I likhet med övriga som här talat har jag dock inte några större förhoppningar om att det skall kunna bli så stora praktiska resultat. Men vad man kan göra för att stabilisera råvarupriserna, för att underlätta exporten från de underutvecklade länderna o. s. v., skall naturligtvis göras. Jag skulle dock där, för övrigt med instämmande i vad handelsministern framhållit, vilja formulera det så att man icke skall vidta sådana åtgärder till u-ländernas förmån som förhindrar en fortsatt handelsliberalisering mellan de utvecklade länderna. Därigenom skulle vi uteslutande i stor utsträckning skada vår egen utveckling utan att u-länderna i längden skulle få några som helst fördelar. En förutsättning för hjälpen åt u-länderna är naturligtvis, trots allt, att de utvecklade länderna går framåt i sin ekonomiska utveckling. Vi bör inte inbilla oss att det finns någon nation som är villig att sänka

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
sin levnadsstandard till förmån för andra länder — så idealistiska är vi tyvärr inte någonstans.

Jag vill till slut bara ställa en fråga till handelsministern. Jag undrar om vi inte nu i själva verket är mogna för att ansluta oss till den organisation inom OECD som har till uppgift att samordna de industrialiserade ländernas ansträngningar för hjälp till u-länderna, nämligen DAC. Tiden har faktiskt länge varit mogen för detta, men det förefaller mig som den nu är än mer mogen för en sådan anslutning.

Herr talman! Jag har med dessa randanmärkningar — som kanske inte alltid varit fullt lika diplomatiska som regeringens förklaring — velat lämna mitt lilla bidrag till denna utrikespolitiska debatt som — vilket är ett glädjande faktum — i hög grad gäller ett område, där det i allt väsentligt råder stor enighet mellan de politiska partierna och även ute i landet. Detta är ett styrkebälte som vi har, även om det kanske gör att de utrikespolitiska debatterna inte blir särskilt roliga.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Det konstaterande som gjordes i regeringsdeklarationen om att en så gott som fullständig uppslutning äger rum kring huvudlinjen i vårt lands utrikespolitik har fått sin tydliga bekräftelse i den debatt som förts här i dag. Jag måste för egen del säga att jag är i alldeles särskilt grad tillfredsställd över att detta också gäller huvudlinjerna i vår handelspolitik.

Jag blev kanske ett tag litet tveksam när jag hörde herr Bohemans inledning. Han antydde att regeringens redogörelse var ganska »glättad». Det kan ju hända att den karakteristiken är riktig, men då måste det bero på att utvecklingen gör det möjligt för oss att lämna en redogörelse som innehåller flera ljusare sidor än fallet varit vid tidigare tillfällen då utrikespolitiken debatterats i riksdagen och denna kam-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

mare. Uttrycket »glättad» skulle i varje fall inte läsas som »glättig», och herr Boheman är nog helt överens med mig om — och det framgick av hans intressanta anförande — att problemen sannerligen inte försvunnit. När jag sedan följde herr Boheman i hans anförande kunde jag också glädja mig åt att han i huvudsak var helt överens med mig om den programförklaring som regeringsdeklarationen innehöll.

Herr Boheman ställde slutligen en fråga till mig, och det är, herr talman, egentligen för att besvara några frågor som jag nu tagit till orda. Herr Boheman frågade nämligen om Sverige inte är moget för att ansluta sig till en speciell kommitté, som arbetar inom OECD, nämligen DAC. Jag kan dess värre i dag inte besvara frågan på annat sätt än att säga att den alltjämt är föremål för övervägande och att det förhållandet att beslut ännu inte fattats beror på att vi kommit överens med de två andra neutrala länderna i EFTA om att vi skall ha ett samråd innan respektive regering tar definitiv ståndpunkt. Jag har emellertid goda förhoppningar om att ställningstagandet — vilket det nu än kan bli — inte kommer att låta vänta på sig alltför länge.

Herr Virgin ställde också ett par frågor i sitt anförande. Jag tror att hans andra fråga var: Om det nu visar sig, trots de kontakter med tyska regeringen som tagits vid stats- och utrikesministrarnas besök i Bonn, att inte någonting inträffar, vad händer då? Jag vill då säga att — vilket förmodligen framgår av en passus i regeringsdeklarationen — vi ännu så länge har goda förhoppningar om att de diskussioner som efter detta besök skett på expertnivå också kommer att ge oss ett resultat som kan anses någorlunda tillgodose svenska önskemål, i varje fall ett tillmötesgående som sträcker sig längre än vad vi hittills fått från Höga myndighetens sida.

Jag vill till herr Virgin bara säga — och det får väl också utgöra ett svar

på det liknande spörsmål som herr Lundström ställde — att vi har en beredskap, därest det skulle visa sig, att vi inte får våra önskemål i rimlig grad tillgodosedda. Vi har sagt förut — jag tillåter mig upprepa det — att därest svenska önskemål inte i rimlig grad tillgodoses på detta område, så kommer vi inte att låta saken bero. Jag tror emellertid, som sagt, att det finns god anledning att räkna med att vi för vår del kommer att kunna betrakta kol- och stålunionens åtgärd att höja ståltullarna som bragt ur världen för vår del. En annan sak är att åtgärden kanske inte bidragit till att förbättra atmosfären inför de kommande GATT-förhandlingarna. Därför kan vi väl alltjämt hoppas på och försöka verka för att dessa tullhöjningar, som i dagens läge sannerligen är till och med mer obehövlige än när de beslöts, skall kunna snabbt upphävas igen.

Herr Virgin ställde ytterligare en fråga, som, herr talman, kanske var hans första, nämligen om vi hade fransk svensk sida någonting i beredskap, därest det visar sig att man i GATT-förhandlingarna vill sätta upp på undantagslista för tullsänkningar varor som representerar vitala svenska exportintressen. Jag kan svara kort på den frågan. Det är självklart, att det i våra förberedelser också ingår överväganden om vilka motåtgärder vi kommer att få anledning vidtaga därest inte vitala svenska exportintressen tillgodoses. Vi står, som herr Virgin väl vet, inte helt utan vapen i detta avseende. Jag tror inte att det är lämpligt att säga så mycket härom i dagens läge inför den förestående Kennedyförhandlingen. Jag är angelägen understryka att vi väl alla hoppas att åtminstone på längre sikt komma till något resultat. Ingen vill väl genom att uttala hotelser i förväg äventyra utgången av denna viktiga förhandling.

Herr Lundström var inne på en fråga, som visade sig vara en betydande stöttesten i det förberedelsearbete, som

hittills bedrivits i Genève inför Kennedyrundan. Det gäller tullskillnadsfrågan. Till vad som sagts härom i regeringsdeklarationen vill jag bara foga en kort kommentar.

Den svenska huvudständpunkten i förhandlingen har hittills varit att dels söka begränsa antalet disparitetsfall så mycket som möjligt och dels skydda tredje lands rätt. Bakgrunden härtill har varit vår strävan att söka se till att disparitetsreglerna inkräktar så litet som möjligt på den generella 15-procentiga tullsänkningen. Samtidigt önskar vi göra disparitetsreglerna så enkla som möjligt, så att inte det redan komplicerade förhandlingsmaskineriet i Kennedyrundan krånglas till ytterligare.

Vid sammanträde i Genève med underkommittén för tullsänkingsplanerna konstaterades dagarna före påsk, att förutsättningar dessväre icke förelåg för en uppgörelse på basis av ett framlagt, modifierat amerikanskt förslag, vilket hade förts fram i slutet av januari eller början av februari, trots att man vid överläggningar mellan å ena sidan de amerikanska representanterna och å andra sidan EEC-kommisionens företrädare tyckte sig ha kommit varandra närmare på ömse sidor. De nu föreliggande motsättningarna gäller främst de s. k. tilläggskriterierna, särskilt de ifrågasatta bestämmelserna för det fall att tredje land står som huvudleverantör till det land som önskar återropa stora åtskillnader i tulltarifferna länderna emellan. Jag föreställer mig att det är just detta fall som herr Lundström hade i åtanke och som det är ett vitalt svenskt intresse att vi bevakar. I detta läge har från svensk sida ånyo förts fram ett kompromissförslag, som syftar till att få denna fråga reglerad. Vi har föreslagit en specialbestämelse som just skulle täcka det fall där ett tredje land står som huvudleverantör och därför skulle vilja återropa disparitetsregeln, d. v. s. det tredje landet står som huvudleverantör utan att kun-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

na återropa disparitetsfall med hänsyn till att tullskillnaden mellan det tredje landet och avnämjarlandet inte är tillräckligt stort. Någon uppgörelse har ännu inte nåtts. Det svenska förslaget är en kompromiss mellan den amerikanska ståndpunkten och EEC:s inställning, och det är inte uteslutet att frågan kommer att i sinom tid kunna finna sin lösning.

Herr talman! Det är egentligen endast en återstående fråga, som jag skulle vilja ta upp tiden med att litet närmare gå in på. Det gäller en fråga, som endast flyktigt har berörts i debatten här i kammaren i dag men som i andra sammanhang varit föremål för diskussion. Det har från skilda håll yppats sympatier för — och det har också framlagts förslag som går ut på — att man skulle tillerkänna u-länderna särskilda tullförmåner på industriländernas marknader. Vi är här inne på den s. k. preferensfrågan, om vilken jag har intrycket att mycken oklarhet och många missförstånd råder. Det må därför vara mig tillåtet att något utförligare uppehålla mig vid detta spörsmål.

Preferenserna betyder att u-länderna beviljas speciella tullnedsättningar som inte utsträcks till andra länder. Systemet har ju sedan början av 1930-talet tillämpats av England i förhållande till samväldesländerna. Den mest långtgående förmånen innebär naturligtvis att man för vissa varor från vissa länder beviljar fullständig tullfrihet.

Om vi från svensk sida skulle godtaga en dylik anordning, kan man fråga sig vilka varor det då skulle bli fråga om för vår del. Ja, icke råvaror och i huvudsak icke halvfabrikat. Dessa varor åtnjuter med några få undantag för livsmedelsprodukter, som ingår i vår egen jordbruksreglering, hel tullfrihet redan i dag. Bland tropiska produkter som alltjämt är tullbelagda finnes härutöver ett par positioner, bl. a. kakao och vissa kryddor. Här har vi emellertid från svensk sida, som framgår av

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
regeringsdeklarationen, förklarat oss fullt beredda att avskaffa tullarna och pålagorna, liksom vi gjort redan beträffande kaffe och te.

För att utöva en viss press på andra länder — vad jag nu säger riktar jag särskilt till herr Lager — där tullar och beskattning på dylika tropiska varor till skillnad från hos oss är starkt konsumtionshämmande, har vi förklarat oss villiga att eliminera våra pålagor i en allmän uppgörelse. Men jag vill inte alls utesluta att vi i likhet med vad som skett beträffande kaffe och te i värsta fall också skulle kunna överväga att göra det som en ensidig åtgärd från vår sida. Vi vill dock gärna att andra länder följer med, vilket skulle göra en sådan åtgärd betydligt mera värdefull för u-länderna.

De varor för vilka tullpreferenser skulle bli av särskild betydelse för u-länderna är naturligtvis fabriksvaror. Särskilt tungt bland dessa väger textilierna, som i Sveriges fall enligt statistiken år 1963 svarade för över 90 procent av hela importen från u-länderna av tullbelagda hel- och halvfabrikat.

Effekten av preferensbehandling av varor från u-länderna blir självklart mer betydande ju större preferensen är. Den svenska tullnivån är redan nu i utgångsläget jämförelsevis låg, till och med på textilier där det rör sig om nivå 15 procent. Även en kraftig reduktion till u-ländernas förmån skulle därför ha en ringa verkan för deras avsättningsmöjligheter på den svenska marknaden i framtiden. Den omständigheten vill jag inte åberopa som ett skäl för att vi icke skulle kunna medge preferenser på detta område. Ännu mindre skulle jag vilja åberopa bortfallet av tullinkomster som ett skäl *mot* preferenser. Det kan inte utgöra något hinder för att temporärt eller på riktigt lång sikt ge u-länderna preferenser på den svenska marknaden. Jag tror inte heller att vi bör överskatta betydelsen av det skydd mot lågprisimport som tullen för närvarande erbjuder vissa av

våra redan ganska utsatta hemmamarknadsindustrier.

Som här har sagts i debatten, bl. a. av herr Boheman, måste vi ju i och för sig vara beredda att ta på oss offer om vi menar allvar med vår strävan att bereda u-länderna ökade exportinkomster. Jag vill här bara inskjuta att hela vår attityd vid världshandelskonferensen och senare i GATT förestavas av en bestämd önskan att nå konkreta resultat som blir till verklig hjälp för den underutvecklade delen av världen. Något ängsligt sneglande på vilka fördelar vi själva i gengäld kan få ut av dessa länder bör icke få komma i fråga. Medan vi i en tullsänkingsförhandling med likvärdiga industriländer måste se till att vinsterna för vår egen del någorlunda uppväger medgivanden som vi gör, är vi beredda — som också framgått av regeringsdeklarationen — att utan kompensation ge u-länderna full del av tullsänkningarna. Inte heller kan vi resa några rimliga invändningar mot att u-länderna för sin industriella produktion i vissa fall ökar tullarna mot omvärlden för att skydda produktion på nya områden och nya tillverkningar. Till och med detta anser jag att vi bör kunna acceptera. Det bör inte få utlösa motåtgärder från industriländernas sida eller minska deras beredvilighet att åstadkomma allmänna djupgående och omfattande sänkningar av de egna tullarna, som sedan utan att man begär något pris tillämpas också mot u-länderna efter mest gynnad nations-principen.

När vi hyser tveksamhet om preferenserna som ett medel att bistå u-länderna är det av andra skäl. Först och främst kan omfattande preferensanordningar störa den handelspolitiska utveckling som vi ändå varit med om efter kriget och som tagit sikte på en allmän nedpressning av tullnivån, låt låt vara att resultaten kanske ter sig blygsammare än vi ursprungligen önskat. Tillkomsten av ett omfattande preferenssystem för u-länderna skulle

minska pressen på industriländerna att införa allmänna och långtgående tullsänkningar, som också på längre sikt skulle vara till nytta för u-länderna. Dessa skulle helt enkelt få ett visst intresse av att den yttre tullen gentemot andra länder upprätthölls, eftersom u-landspreferensen i annat fall skulle minska i värde. Vissa industriländer skulle i denna omständighet finna en ursäkt för att bibehålla tullarna. Utsikterna till framgång i Kennedyrundan skulle härmed försämrats, och detta anser jag, herr talman, utgöra en avgörande invändning mot preferenssystemet.

Där instämmer jag helt i vad herr Boheman framhöll, nämligen att vara ansträngningar, som bör vara allvarliga och ta sikte på konkreta åtgärder, ändå inte får utgöra en ursäkt för att inte industriländerna fortsätter på handelsliberaliseringens väg.

Det finns också ett annat motiv. Jag har svårt att se hur ett preferenssystem skulle fungera i praktiken om man inte införde en vittgående och samtidigt tungrodd ursprungskontroll. Vi måste ju gadda oss för att de varor som släpps in till den lägre tullen verkligen också kommer från de länder som åtnjuter preferensbehandling och icke exporterats dit för att sedan reexporteras. Transitohandeln är inte nu en okänd företeelse för vissa u-länder. Man kan heller inte utesluta att det kan bli nödvändigt att återinföra eller skärpa importregleringarna om man skall kunna värja sig för momentana tillfälliga men störande importansvällningar. Både ursprungskontroll och importreglering innebär en tillbakagång, ett avbrott i den utveckling mot en ökad liberalisering som vi ändå haft under efterkrigstiden. Det innebär minskade möjligheter att med full kraft verka för en allmän och djupgående tullsänkning över hela fältet i enlighet med Kennedyrundans målsättning.

Skulle vi då under inga omständigheter kunna vara med om preferenser

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik av den här typen? Det har inte sagts i regeringens deklaration. Vinner dylika anordningar ett mera allmänt stöd är det klart att vi från vår sida också får överväga vad vi kan göra. Även om vi har mycket starka betänkligheter, kommer vi väl ej att undandra oss var medverkan om det blir en allmän uppslutning från industriländernas sida kring rekommendationer om preferensbehandling. Tills vidare tror jag att förutsättningarna härför är ganska små, även om jag är medveten om att man från vissa länders sida ställt sig mera positiv. Bl. a. har England förklarat sig villigt till resonemang om en utsträckning av samväldespreferenserna att gälla också vissa u-länder.

Några av länderna i den industriellt utvecklade delen av världen, som förklarar sig positivt inställda, gör det måhända i tron att man ändå inte utsätter sig för några risker att behöva infria löften. Jag anser det vara riktigare och ärligare att vi från början redovisar våra betänkligheter. Alldeles klart är det väl också att vi inte ensamma skulle kunna överväga att införa preferenser för u-länderna. Den svenska marknaden skulle då hastigt överhoppas och vår textilindustri, som redan haft anpassningssvårigheter och befunnit sig i betryckta lägen under den senaste tioårsperioden, skulle försättas i en ohållbar situation.

Det finns i stället så mycket positivt vi kan verka för som komplement till att vi raserar hindren och öppnar vägarna till industriländernas marknader. Mycket av detta har vi pekat på i regeringens deklarationen. Nya råvaruavtal hör hit. Jag vill också erinra om att u-ländernas möjligheter att vinna avsättning för sina produkter hos industriländerna ofta sammanhänger med andra omständigheter än tullarna som handelshinder. Minst lika viktigt är att det inom exportländerna finns en aktivt arbetande försäljningsapparat och att det sker en anpassning av produkterna efter efterfrågan i industriländer-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

na. Det är ingen tillfällighet att exempelvis Hongkong med fördel kan sälja textilier till Sverige, medan Indien har betydande svårigheter att vinna insteg på den svenska marknaden. Hongkong har på allt sätt anpassat sin produktion och sin försäljningsapparat till förhållandena inom industriländerna och har därför också mött framgång.

Det är angeläget att finna former för att ge u-länderna teknisk hjälp till en bättre marknadsföring, och till förbättrade produktionsmetoder. Vi från svensk sida är helt villiga att ställa oss bakom alla förslag i sådan riktning. Vi har t. o. m. talat för detta i GATT, något som väckt en viss uppmärksamhet.

För att detta skall vara möjligt fordras mer än öppna handelsvägar, tekniskt bistånd och experthjälp. Vi måste, som också utsagts i regeringsdeklarationen, vara beredda att sörja för en ökning av det finansiella biståndet som både ger kompensation för tillfälliga bortfall av exportintäkter och skapar en grund för strukturförändring, produktionsanpassning och effektiv marknadsföring. Det kan t. o. m. ifrågasättas enligt min uppfattning om inte u-länderna i och för sig skulle ha mer att vinna på om en tull på en vara bibehölls men uppbörden, helst i multilaterala kanaler, gavs till dem som finansiellt bistånd. Detta sista, herr talman, är endast ett exempel på tänkbara framtida åtgärder, som komplement till vad som görs på det finansiella biståndets område. Jag kanske skulle beteckna det snarast som ett hugskott, och jag är inte beredd att i dag ta någon ställning till det, men det bör kanske i fortsättningen kunna förutsättningslöst undersökas.

Herr LAGER (k) kort genmäle:

Herr talman! Repliken förlorar en del av sin friskhet när det ligger ett långt statsrådstal mellan det som skall replikeras och repliken själv.

Jag vidhöll emellertid min begäran om replik därför att jag ville inkassera det medgivande som herr Lange gav till tanken att Sverige kan ensidigt avstå från tullar på vissa u-landsvaror och inte absolut låser fast sig vid kravet på mångsidiga avtal. Jag instämmer också i hans bedömning, att det är fördelaktigare om många gör likadant, men å andra sidan kan man inte komma ifrån att Sverige här kan föregå med gott exempel, och det var det som jag närmast åsyftade.

Sedan är jag faktiskt ledsen om jag gjorde herr Boheman besviken genom att inte tala om kontroversen mellan Sovjetunionen och Kina i en debatt om svensk utrikespolitik. Hur vårt parti står är klart utsagt sedan lång tid tillbaka. För den som har följt med de politiska frågor som står under debatt mellan de båda sidorna och som lyssnat på vad jag hade att säga bör det inte vara någon större hemlighet.

Slutligen blev jag också litet överraskad över att herr Boheman ville att jag skulle analysera den konflikten. Herr Boheman har aldrig, så länge jag har hört honom tala, tvekat att analysera politiken i österled. I fortsättningen av sitt anförande gav han också bevis för att han inte har glömt bort den talangen.

Herr VIRGIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret på mina frågor.

När det gäller ståltullhöjningen frågade jag inte efter vad som skulle hända i framtiden, vilket handelsministern tycks ha fått för sig, utan närmast vad resultatet hade blivit av de överläggningar som har ägt rum på expertnivå. Jag fick emellertid svar på detta också.

Naturligtvis har ståltullhöjningen inte betytt så mycket rent företagsekonomiskt för oss, men den kräver uppmärksamhet ur principiell synvinkel. Man kan diskutera, om den över huvud taget

överensstämmer med GATT-reglerna. Den är under alla omständigheter ett exempel på otrevliga — och i detta fall väl också onödiga — åtgärder på känsliga områden.

Jag tror att regeringen har handlat alldeles riktigt då den åtminstone tills vidare har avstått från att företa några reciproka tullhöjningar i det känsliga läge inför Kennedyrundan som vi befinner oss i.

Beträffande undantagsvarorna säger handelsministern att regeringen har förhållandet under övervägande men att man inte i dag vill säga någonting och inte vill uttala några hotelser. Jag medger att hotelser kan vara olämpliga, men hotet har sannernligen inte primärt utövats av oss, och en diskussion om handlingslinjerna inför de olika alternativ som vi kan komma att ställas inför är säkert inte omotiverad.

Handelsministern sade också att situationen visar övervägande ljusa sidor, eller i varje fall betydande ljusa sidor. Jag tror det kan vara riktigt, men det är dock ett allvarligt problem som vilar över vår situation, nämligen frågan om en framtida sammansmältning av hela Europa till en marknad.

Det påpekas i regeringsdeklarationen att man har uppmärksamheten riktad på behovet av åtgärder inom EFTA för att underlätta en sådan framtida sammansmältning. Det sägs på s. 13 i regeringsdeklarationen: »Man är också inom EFTA angelägen att bedriva detta arbete på sådant sätt att det i möjligaste mån tar vara på de parallella landvinningar som görs inom EEC, varigenom en närmare samverkan skulle betydligt underlättas.»

Jag vill gärna instämma i det, men det räcker inte med bara uttalanden; man måste handla, även i ordets betydelse agera.

Det är naturligtvis svårt för en utomstående att få en klar bild av vad som sker, men jag tycker nog att vissa formuleringar i regeringsdeklarationen inte tyder på alltför stor iver. Man säger,

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik att om det skulle visa sig behövt med samordnade förhållanden, är man beredd att överväga åtgärder, men att det för närvarande inte förefaller att vara så överhängande bråttom.

Jag tycker man måste stå frågande inför en sådan inställning. Var och en vet hur lång tid det tar och hur mycket förberedelser det krävs för att kunna genomföra harmoniseringsåtgärder. Man måste nog sätta i gång på allvar med det snaraste. Inriktningen måste vara en utjämning av skillnaderna gentemot EEC, och EEC bedriver arbetet på integration och harmonisering med utomordentligt eftertryck. Jag tror man skulle kunna vinna på att ta exempel av detta inom EFTA.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få uttala mitt tack till handelsministern för det svar som jag fick på några av de framställda frågorna. Såväl när det gäller stältullarna som beträffande förhandlingarna i disparitetsfrågan finner jag att den utveckling av saken som handelsministern gjorde har stort intresse och är mer klarläggande än det relativt korta avsnitt i regeringsdeklarationen som gäller dessa spørsmål.

Jag tyckte mig också finna att tonen var något mer optimistisk än i regeringsdeklarationen och att handelsministern hoppades på framgångar, eller i varje fall hoppades att förhandlingar kunde leda till för Sverige något så när fördelaktiga resultat.

Det var intressant att höra handelsministern uttala, att regeringen inte är främmande för tanken på ett ensidigt slopande av tullarna även på andra utlandsvaror än där det redan har skett, därest det inte går att åstadkomma multilaterala åtgärder. Det har vid denna riksdag väckts motioner om den saken och avgivits reservationer i utskottet, och för motionärer och reservanter i denna fråga bör handelsministerns uttalande vara uppmuntrande.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Herr Virgin framhöll att han var belåten med det svar han hade fått på frågorna, men han underströk igen, att även om man inte — vilket han för sin del inte heller ville rekommendera — uttalar några hotelser inför den förestående Kennedyrundan, är det ändå angeläget att göra den svenska ståndpunkten klar.

Jag kan försäkra herr Virgin, att vi har begagnat varje tillfälle att understryka inför våra medförhandlare var våra huvudsakliga intressen ligger och vilken oerhört stor vikt vi fäster vid att vi för de medgivanden vi kan komma att göra också får medgivanden från deras sida som någorlunda balanserar våra egna uppföringar. De svävar heller inte i något som helst tvivelsmål om att vi tillmäter exempelvis papper en utomordentlig vikt i detta sammanhang — det har vi alldeles tydligt klargjort för EEC.

Sedan vill jag säga, herr talman, att vi nog gör vad vi kan från vår sida i EFTA för att undvika att EEC och EFTA glider alltför mycket isär. En annan sak är att, eftersom var och en av handelsorganisationerna följer sin utstakade väg, en viss diskriminering kommer att inträda som ett resultat av handelshindrens raserande mellan medlemsstaterna i de två blocken. Vi har försökt, och försöker alltjämt, uppmärksamt tillvarata varje möjlighet för samarbete oss emellan. Men det är ju inte bara på den ena parten det beror huruvida samarbetsmöjligheter tillvaratas, utan det måste också finnas en vilja på den andra sidan.

Jag är litet ledsen, herr talman, om man av mitt senaste anförande fått uppfattningen att jag är mer optimistisk beträffande utgången av den förestående tullförhandlingen i GATT — Kennedyrundan — än regeringsdeklarationen ger uttryck för. Så förhåller det sig inte. Om mina ord har givit något annat att förmoda, så är jag angelägen att understryka, att jag är övertygad om att

det kommer att bli en farofylld och besvärlig seglats, där vi ännu inte ser hamnen.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Efter den förnämliga storpolitiska analys som vi nyss fick av herr Boheman, som för en stund i kammaren skapade den förtätade atmosfär, som han själv i raljanta ordalag efterlyste, skall jag tillåta mig som näste man på talarlistan att i all blygsamhet knyta några enkla reflexioner till det avsnitt av regeringsdeklarationen som handlar om handelspolitiken, som är det som har mitt speciella intresse.

Denna politik intar enligt mitt bedömande en absolut förgrundsställning i vår ekonomiska politik. Det är därför värdefullt att några egentliga motsättningar på hemmaplanet i dag inte föreligger om hur denna politik skall utformas. Den nyss föredragna regeringsdeklarationen kan också i sina huvuddrag vinna allmän anslutning.

Avsnittet om handelspolitiken börjar med ett konstaterande av att Västeuropa fortfarande står splittrat i två handelspolitiska block samt att någon snar förhandlingsöppning mellan EFTA och EEC inte är att förvänta.

Pessimismen beträffande utsikterna att förhandlingar ånyo skall komma i gång och leda till svensk association med EEC är förvisso väl motiverad. Jag skulle emellertid till handelsministern — han har tyvärr lämnat kammaren — vilja rikta den kanske något indiskreta frågan, om han kan göra något uttalande angående tidtabellen för associationsförhandlingarnas återupptagande för Sveriges del. Kan vi räkna med att något här händer inom det närmaste året, eller får vi vänta ännu längre?

Sett ur det svenska näringslivets synvinkel vill det nog förefalla — det underströks också av handelsministern nyss i hans slutreplik — som om de

båda blocken mer eller mindre automatiskt håller på att glida isär därigenom att vår handel med EFTA-länderna utvecklas i snabbare takt än handeln med EEC-länderna. På längre sikt kan detta komma att innebära en ökad inriktning på EFTA-länderna medan handeln på EEC-länderna stagnerar. Redan börjar allt större olägenheter av den uppkomna klyftan att göra sig gällande. Det är inte bara den betydelsefulla jordbruksexporten som drabbats av EEC-maktens interna marknadspolitik. För åtskilliga svenska exportartiklar börjar tullförhållandena i EEC-länderna att erbjuda allt större motstånd. Det blir allt svårare att sälja där till rimliga priser, och vissa av våra exportförbindelser på kontinenten börjar tyvärr att svikta.

Det är inte alltid säkert att kompensation kan åstadkommas inom EFTA eller inom de stora blocken utomstående länder för den export som kan komma att falla bort från EEC-länderna. Anledning föreligger otvivelaktigt till bekymmer, inte minst därför att klyftan mellan de båda handelsblocken kommer att i än högre grad vidgas och tulldiskrimineringen att bli alltmer påtaglig efter sista etappen den 31 december 1966. Denna tidpunkt, herr talman, rycker allt närmare.

För allt flera svenska exportindustrier ligger det inför den ovisshet, som måste råda om de framtida möjligheterna till ett närmande mellan blocken och en svensk associering, nära till hands att etablera egna fabriker innanför EEC:s tullmurar. Det är i och för sig ingen önskvärd utveckling, men den kan bli nödvändig för allt flera svenska företag. Jag utgår från att våra svenska valutamyndigheter inte kommer att resa motstånd mot de investeringar i utlandet av svenskt kapital, som i detta syfte kan bli nödvändiga.

I detta sammanhang kan jag inte underlåta att peka på det förhållandet, att medan svenska industrier anlägger fabriker i utlandet, så är det relativt säl-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

lan som vi iakttagit den motsatta tendensen, d. v. s. att utländska företag etablerar sig innanför våra gränser. Är det möjligen vårt höga kostnadsläge som tar emot? Ur svensk synpunkt skulle det säkerligen erbjuda en värdefull stimulans, om progressiva utländska företag etablerade sig i vårt land. Det vore icke ur vägen att statsmakterna intresserade sig för denna sida av saken och sökte animera sådana utländska företag att slå sig ned här.

Den gynnsamma utvecklingen av samhandeln inom EFTA är förvisso ett glädjeämne. Flera talare har redan påpekat detta; många har också framhållit att de inte hade vågat hoppas på att EFTA skulle utfalla så bra som skett. Jag skall här inte gå in på den plump i protokollet som den brittiska behandlingen av SAS i Prestwick utgör, eftersom jag emotser ett svar i sinom tid på den interpellation i ämnet som jag har framställt.

Som det kanske viktigaste resultatet av EFTA ser jag den faktiska tullunion, som vi håller på att få i Norden, till stor fördel för näringslivet. Från min egen utsiktspunkt i Skåne har jag kunnat iaktta det uppsving som skett i handelsförbindelserna med Danmark under de sista åren. Här är integrationen uppenbarligen i full gång på bred front. Bland annat skaffar sig danska storföretag underleverantörer i Skåne och tvärtom. Bilfärjorna över Öresund tar emot en växande lastbilstrafik med varor. I detta sammanhang vill jag framföra önskemålet att överläggningarna på regeringsplanet om Öresundsbron snarast kommer i gång och att beslut utan tidsutdräkt fattas om bronns byggande.

Det gemensamma nordiska lagstiftningsarbetet på olika fronter bör forceras så att vi på olika lagstiftningsavsnitt, som har betydelse för näringslivet, får enhetliga nordiska lagar. Den faktiska utvecklingen går snabbt. Lagstiftningen får inte komma traskande patrullo långt baketter.

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

Höjningen av Kol- och stålunionens stältullar från 6 till 9 procent i februari har otvivelaktigt medfört olägenheter för de svenska bruken när det gäller försäljningen på deras viktigaste europeiska avsättningsmarknader. Jag uttrycker den förhoppningen att handelsministern inte förtröttas i sina ansträngningar att få de vidtagna tullhöjningarna undanröjda. Lyckas inte detta, kan det bli erforderligt att fundera över vilka motåtgärder som kan och bör vidtagas. Vi kan inte stillatigande finna oss i allt vad som händer på detta område. Det var med tillfredsställelse jag hörde av handelsministern att det härvidlag finns en viss beredskap. Tyvärr kan de åtgärder som vidtages utgöra ett tveeggat svärd; de kan drabba oss själva på andra fronter.

GATT-förhandlingarna motses med stort intresse från det svenska näringslivets sida. Enighet torde råda därom att vårt land bör stödja förslaget om en 50-procentig tullsänkning i GATT med ett minimum av undantag. Det torde vara ett svenskt intresse att disparitetsfallen hålles inom relativt snäva gränser. Givetvis måste vårt land på allt sätt söka medverka till att Kennedy-rundan kommer att resultera i att diskrimineringen mellan de båda europeiska handelsblocken elimineras.

Till en punkt i regeringsdeklarationen vill jag knyta en liten erinran. På ett ställe uttalas, att det är viktigare att skrankorna, som hindrar vår export, rivs ner än att bibehålla så mycket som möjligt av vårt eget tullskydd. Jag hade i denna del önskat en mera nyanserad skrivning. Vi bör inte rasera tullskyddet för vår egen industri — detta tullskydd har alltså sin betydelse för viktiga industrigrenar — utan att vi får tullåttnader för våra exportvaror i utbyte. En självfallen förutsättning måste vara att de koncessioner, som lämnas från svensk sida, motsvaras av jämförliga koncessioner från andra länder. Allt för generösa gester från svensk sida tycker jag vi borde undvika. Jag tror i

likhet med handelsministern att ett snabbt resultat av förhandlingarna inte är att vänta; förväntningarna får kanske reduceras.

När det gäller u-ländernas industrivaror — det är dem jag här särskilt tänker på — hyser jag för min del ingen som helst tvekan om att vårt land inte bör medge tullpreferenser, vilka kan komma att gå ut över våra egna svenska hemmamarknadsindustrier; frågan om tullpreferenser beträffande råvaror ligger ju på ett annat plan. Redan mestgynnadationsprincipen, som i alla fall till en del finns kvar, bör utesluta detta. Man skall också observera att det här till viss del kan vara fråga om en social dumping. Jag vill peka på de svårigheter som importen från Hongkong vållat den svenska textil- och konfektionsindustrin; handelsministern snuddade vid detta.

Då det gäller hjälpen till u-länderna vill jag gärna skjuta i förgrunden de insatser som kan göras genom svenska investeringar i dotterfabriker i för sådana investeringar lämpade länder. Genom insatser av det slaget skulle vårt land medverka till en industriell uppbyggnad i dessa länder vilken kunde skapa förutsättningar för en egen inhemsk produktion där. Detta är den bästa vägen för att höja befolkningens levnadsstandard. Emellertid är det av betydelse att folkrättsliga garantier skapas mot nationalisering av de industrier som grundas i u-länderna. De politiska riskerna är påtagliga när det gäller en del unga nationer med starka nationalistiska aspirationer. Jag vill erinra om 1963 års riksdagsskrivelse till Kungl. Maj:t i detta ämne och hoppas att den inte blivit begravd i en byrålåda i utrikesdepartementet utan snarast möjligt leder till resultat.

Till sist ett konstaterande och en fråga. I regeringsdeklarationen beröres inte alls handelspolitiken gentemot östblocket, Sovjetunionen och Polen m. fl. länder som ju har sina speciella, bilateral former. Jag skulle vilja fråga om

inte denna handel kan ytterligare utvecklas. Herr Boheman har berört de nya ekonomiska tongångar som nu förekommer i Sovjetunionen och som har skapat möjligheter för en expansiv ekonomi och en ökad konsumtion. Efter hand borde därmed förutsättningar skapas för en exportoffensiv på breda front, med ett annat och större varusortiment än vi tidigare haft i vår export åt detta håll.

Herr HERNELIUS (h):

Herr talman! Jag skall i likhet med herr Jacobsson, och även med tanke på skedet i debatten, undvika de globala perspektiven och i stället nöja mig med några strödda reflexioner.

Under utrikesdebatten föregående vårriksdag tillät jag mig ställa en fråga till hans excellens statsministern, om han tänkte bege sig till Bonn och i så fall när. Statsministern verkade något överraskad över frågan och svarade i den halvt raljerande ton, som han ofta använder i sådana sammanhang och som uppskattas både inom och utom denna kammare, att han egentligen inte hade någon inbjudan och att han vore tacksam för hjälp och medverkan till att han fick en sådan.

Jag vet ju inte hur detta med inbjudningen ordnade sig. På något sätt måste det i alla fall ha ordnats eftersom statsministern och utrikesministern nu har besökt Bonn och Västtyskland. Jag vill till de tomma excellensstolarna via protokollet framföra min glädje över att resan kom till stånd och även över det sätt på vilket den genomfördes. Den ägde sannerligen inte rum för tidigt, men den kom väl inte heller till stånd för sent. Jag vill också säga, att den uppenbarligen gav en del tillfällen att diskutera bl. a. ståltullar.

I regeringsdeklarationen heter det, att den svenska regeringen för sin del vill bidra till avspänningen i världen genom främst medverkan i FN:s fredsbevarande aktioner, genom deltagande i ned-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik rustningsarbetet och genom u-hjälpsverksamhet i skilda former.

När det gäller FN:s aktuella aktioner betecknas samtidigt Cypernuppdraget som vårt vanskligaste FN-uppdrag hitintills. Det är säkerligen icke för mycket sagt, och jag finner det förvånande att man på sina håll även här hemma har tagit så relativt lätt på de uppenbara risker som där föreligger. På denna ö råder ju en krigets atmosfär, där finns väl beväpnade gerillaförband och ett blodigt hat folkgrupperna emellan. Föreställningen att blotta närvaron av FN-mössor skulle verka lugnande och dämpande på hetsporrarna är ganska verklighetsfrämmande. Sedan FN-aktionen beslöts och de första FN-trupperna börjat komma till Cypern har tyvärr också läget snarare försämrats än förbättrats. Cyperns president Makarios har ensidigt sagt upp avtalet med Turkiet. Striderna och dödandet har fortsatt. Nya krav har senast i går rests av president Makarios, vilka bl. a. synes innebära att han vill avskära de turkiska trupperna från tillförsel och även vill spärra vissa vägar för dessa trupper. Samtidigt skärper Turkiet sin ton i de noter, som på sistone avgivits, och antyder öppet att en invasion kan bli nödvändig.

Med hänsyn till denna situation är det förstäeligt att generalsekreteraren i går afton hemställt hos bl. a. Sverige om utökning av den svenska kontingenten med 300 man. Det är förstäeligt av flera skäl. Den totala FN-styrkan är ju ganska ringa och betydligt mindre än de engelska styrkor som fanns på ön när oroligheterna var som värst förra gången. Det är förstäeligt även av det skälet, att det var ett FN-intresse lika väl som ett brittiskt intresse att proportionen mellan brittiska soldater och övriga FN-soldater inom FN-styrkan förskjutes till de senares förmån.

Å andra sidan har vi naturligtvis anledning att tänka över, om de direktiv som lämnats för FN-truppernas verksamhet är betryggande. Dessa direktiv

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

är hemligstämplade, men enligt uppgifter från ön tycks de gå ut på att FN-trupperna icke får ingripa och avvärja irreguljära väpnade band, och de får använda vapen och våld endast till självförsvar i rena nödsituationer. Sådana direktiv är knappast »tillfredsställande». Ändå var det detta ord som användes i propositionen om Cypernstyrkan rörande det svar som generalsekreteraren lämnat på en del svenska frågor. Regeringsdeklarationen däremot andas ju en viss skepsis i detta avseende. Sådana direktiv gör det faktiskt icke möjligt för FN:s styrkor på Cypern att ens utöva polisfunktion.

I dagens tidningar kan vi också läsa om hur dödandet av greker och turkar har pågått inför ögonen på FN-soldater, vilka helt enkelt förts åt sidan och icke haft någon möjlighet att ingripa. Det förefaller som om det vore angeläget för den svenska regeringen, när den nu om några timmar, antar jag, börjar pröva den nya framställningen, att då samtidigt överväga om icke Sveriges representation i Förenta Nationerna till generalsekreteraren borde framhålla, att förutsättningen för att vi sände en styrka till Cypern var att de tre närmast inblandade regeringarna, den cyperska, den grekiska och den turkiska, så hade begärt.

En förutsättning är naturligtvis också att dessa tre regeringar undviker aggressiva handlingar eller medvetet söker öka oron. Det förefaller som om generalsekreterare U Thant hade anledning att med all kraft framhålla detta för de tre regeringarna. Skulle det brista i dessa förutsättningar kommer naturligtvis FN-styrkans existens på Cypern över huvud taget under debatt. Det skulle vara en mardröm om det värsta skulle inträffa, d. v. s. att en invasion skulle företas och FN-styrkan, i de strider som därvid skulle följa, av en händelse skulle hamna i det ena eller andra lägret eller stå med gevär för fot och överksam åse det blodbad som då skulle följa.

En tredje metod för Sveriges medverkan till att dämpa och minska motsättningarna var enligt den regeringsdeklaration, som jag nyss citerade, också hjälpen till u-länderna. Vi vet att u-länderna omfattar två tredjedelar av världens folk. Vi har all anledning att med tanke på den bidragsverksamhet som här har förekommit under de senaste decennierna ställa följande fråga: Har läget för dessa människor förbättrats i förhållande till vad det var för låt oss säga tio år sedan? Tyvärr måste man nog säga, att det snarare har försämrats. Jag tänker inte på de handelspolitiska förutsättningarna, som tidigare utförligt har belysts, utan jag tänker på det faktum att hungern växer, svälten ökar, att kaos råder och att okunnighet och illitteratism växer.

Den hjälp som lämnas försvåras också av olika faktorer, bl. a. av korrupktion, som i realiteten gör att mycket av vad som ges som bidrag helt enkelt hamnar i de maktthavandes fickor. Det finns drastiska exempel på detta. Hjälpen försvåras också av en sorts nationell fåfänga, som tar sig uttryck i skrytbyggnader, och att t. ex. inhemska flygbolag med hjälp av dessa pengar skaffar sig stora aeroplan som en av de första åtgärderna. Också härpå finns det hundratals för att inte säga tusentals exempel. Ett mycket litet afrikanskt land fick en betydande summa pengar från Frankrike att användas till utvecklingsarbete. Pengarna gick åt till att bygga ett magnifikt presidentpalats. Hjälpen försvåras också av de motsättningar som finns och av vilka man skulle kunna göra en hel katalog. Jag skall nöja mig med att nämna några länder: Etiopien, Somalia, Indonesien, Indien, Marocko, Mauritania o. s. v. Dessa motsättningar och spänningar medför att en stor del av hjälpen används till rustningar och till förberedelser för attack eller försvar.

Hjälpen försvåras vidare av den byråkrati, som vuxit upp, men framför allt av bristen på utbildat folk. Det har

kanske i debatten alltför litet betonats, vilken roll som skol- och uppfostringsfrågor spelar i sammanhanget. En fransk kommentator analyserade för en tid sedan läget och berättade därvid, att under de närmaste femton åren skulle enbart i Asien 220 miljoner barn behöva sättas i skola. För detta ändamål skulle krävas 5,5 miljoner klassrum och 5,5 miljoner lärare. Det är inför sådana tal som man tycker uppgiften är så gigantisk, att det kan vara frestande att säga att vi ger upp det hela.

Men vi får *inte* ge upp den — den är vår tids stora problem. Vi har emellertid rätt i — och däri instämmer jag med herr Boheman — att kräva att dessa u-länder gör egna prestationer. Av inläggen från Förenta staterna och Sovjetunionen vid Genèvekonferensen förefaller det som om dessa stormakter nu, visserligen i mild med klar form, har låtit u-länderna förstå, att dessas egna bidrag måste växa och bli fastare. Bl. a. måste de på ett helt annat sätt än som skett ta itu med familjeplaneringen.

Herr talman! Till sist en liten detalj i det hela. Den 24 januari i år besökte biträdande utrikesministern i Polen, Jozef Winiewicz, Sverige i och för överläggningar med utrikesminister Nilsson. Något meddelande om hans besök lämnades inte, men några veckor senare erfors från utländsk källa att besöket hade ägt rum och att därvid behandlats vissa polska förslag rörande kärnvapen. Som bekant har Polen visat stort intresse för dessa frågor, och utrikesminister Rapackis kända förslag har ju föranlett diskussion tidigare.

Den svenska regeringens ståndpunkt i kärnvapenfrågan har ju framlagts i dagens deklaration, och den har också behandlats här i riksdagen för inte så länge sedan i samband med ett utlåtande från utrikesutskottet.

Min fråga i detta sammanhang gäller inte saken, utan tystnaden kring besöket. Är det icke brukligt att överläggningar av detta slag omedelbart tillkännages? Vad finns det för anled-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik ning att inte informera den svenska allmänheten om samtalen mellan Polens biträdande utrikesminister och Sveriges utrikesminister?

Den hemliga diplomaten brukar motiveras med att man har något att dölja, men i det här fallet tror vi inte att utrikesministern hade någon anledning att dölja sitt samtal, och under sådana förhållanden är det förvånande att besöket inte på sedvanligt sätt offentliggjordes. Sannolikast förefaller det vara, att man helt enkelt glömde bort publiciteten.

Förhåller det sig inte så? Jag riktar den frågan till den tomma regeringsbänken här.

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! I en riksdagsöverläggning om vår utrikeshandel har frågan om handeln med jordbruksprodukter en självklar plats. Jordbruksprodukterna är ett viktigt varusortiment i världshandeln, och dessutom råder det alldeles speciella förhållanden i vissa avseenden just för detta varusortiment.

Det finns de som menar att världsmarknaden i praktiken — självfallet inte teoretiskt — är mättad, att produktionen kommer att öka inom stora odlingsområden och att den svenska jordbruksproduktionen därför bör skäras ned. Somliga menar att denna nedskärning bör avvägas precis så att vi bör bibehålla en produktion som går åt inom landet. Därigenom skulle vi slippa alla besvär med på världsmarknaden svårplacerbara överskott. Andra menar att man kan skära ner produktionen ännu mera och i stället importera livsmedel för vårt lands behov. Hur långt man därvid avser att gå brukar sällan framgå av resonemanget, men det är ofta förknippat med helt orealistiska förhoppningar om billiga livsmedel, orealistiska därför att de på världsmarknaden annonserade livsmedelspriserna oftast är dumpingpriser. Skulle vi fylla en mera betydande del

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

av vårt livsmedelsbehov på världsmarknaden, fick vi räkna med helt andra och högre priser. Det senaste året har övertygande visat att världsmarknadspriserna ändrar sig. De utgör ingen som helst garanti för konstant låga livsmedelspriser. Ur beredskapssynpunkt är båda alternativen omöjliga — sålunda även det första.

Vi kan inte räkna med en år för år lika stor kvantitet livsmedel av likartad kvalitet som resultat av vår jordbruksproduktion. Av detta följer att vi under alla omständigheter måste räkna med att ha överskott på jordbruksprodukter vid vissa tider, och slutsatsen blir alltså att vi ständigt måste ligga på exportmarknaden med vissa sortiment. Därför är det glädjande att det senaste året inneburit en ljusning, och därtill kan väl sägas att ett framtida medlemskap i EEC bör innebära att våra överskott på jordbruksprodukter blir lättare att placera, varför vi ständigt bör ha detta mål i sikte, låt vara att vägen dit kan bli både lång och svår.

Sett på längre sikt förefaller det som om det svenska jordbruket skulle ha betydligt bättre utsikter än vad pessimister av olika grader gärna vill göra gällande. Doktor Holmström i Jordbrukets utredningsinstitut har i en artikel i Ekonomisk revy gjort några intressanta uttalanden i denna fråga. Han påvisar bl. a. att om de senaste fyra till fem årens utveckling av livsmedelskonsumtion per person fortsätter under 1960-talet, skulle det, om man räknar på EEC-länderna jämte Danmark, Norge, Storbritannien och Sverige, innebära en ökning, värdemässigt sett, med 19 procent och uttryckt i åkerareal, vid oförändrade skördar per hektar, med 21 procent. 21 procent av åkerarealen motsvarar cirka 16 miljoner hektar. Det bör naturligtvis understrykas att av dessa 21 procent kommer cirka 6 procent på folkökningen.

Naturligtvis är detta endast ett sätt att uttrycka storleken och innebörden av de ökade anspråken på livsmedels-

tillgången. I realiteten är det också en fråga om en ökad produktion på redan tillgängliga arealer. Till detta kan naturligtvis sägas att produktionsökningen under 1950-talet också varit betydande, cirka 35 procent i alla de länder tillsammans som jag här nämnt. Under de första åren av 1960-talet har produktionen ökat ungefär lika mycket. Detta kan emellertid till en del bero på speciellt rikliga skördar och alltså vara en mera tillfällig företeelse.

I framtiden torde man kunna räkna med att konkurrensen från övriga näringar så småningom minskar det dolda överskottet på arbetskraft i jordbruket i andra länder, såsom redan skett i Sverige. Den starka produktionsökningen skulle därvid försvinna, men hur snart och i vilken takt denna utveckling äger rum är väl svårt att säga. Jag vill bara erinra om en tysk uppgift som säger att under de senaste åren har cirka 300 000 småbrukare flyttat över från jordbruk till industri i Västtyskland.

Jag vill ta ytterligare ett exempel. Om ostkonsumtionen i Förenta staterna skulle bringas att uppgå till samma kvantitet per invånare, som gäller för vårt land, skulle hela Nordens samlade jordbruk ej räcka till för erforderlig produktion härför.

Jag skall ta ett annat exempel: På grund av olika omständigheter har stora delar av världens betesmarker förstörts. Vi kan därför på sikt räkna med knapphet på kött. Det föranleder mig att fråga om det verkligen är klokt att generellt säga att de åkerarealer i vårt land, som ej är lönsamma för jordbruksdrift, bör planteras med skog. Sådan åkerjord finns naturligtvis och skall då användas för detta ändamål, men det är möjligt att mycket åkermark som rationaliseras igen i stället borde planeras för bete för att klara den köttproduktion som kommer att erfordras i framtiden.

Vidare vill jag säga att i den mån köpkraften stiger med ökande indu-

strialisering i utvecklingsländerna kommer livsmedelsbehovet i världen att öka i nu oanad omfattning. Problemet är ju helt enkelt det, att dagens teoretiska livsmedelsbehov skiljer sig så mycket från det praktiska. Man räknar ju med att två tredjedelar av jordens befolkning lider av undernäring eller direkt svält.

Tyvärr kan kommersiell produktion inte grundas på behov vilka ej motsvaras av köpkraft. I varje fall kan enskilda eller grupper av producenter inte producera under hänvisning till svälten i världen. Angående öststaterna torde kunna sägas att tecken tyder på att en stigande livsmedelsstandard där kan få betydande konsekvenser för livsmedlens världsmarknad.

Av detta drar jag alltså följande slutsatser: På längre sikt torde alla de livsmedel som kan produceras i världen behövas för att ge världens befolkning en hygglig försörjning. På kortare sikt torde en relativ balans uppstå mellan tillgång och efterfrågan inom västvärlden. Öststaternas roll i sammanhanget är det kanske betydligt svårare att sätta om.

Det förefaller därför klokt att den svenska handelspolitiken beaktar jordbruksproducenternas ställning i utrikeshandeln och strävar efter att uppehålla svensk export av livsmedel i all den utsträckning som är möjlig. Jordbruksnäringen har måhända en bättre framtid att vänta än vad många tror och fortfarande tror. I alla händelser finns det ingen anledning att kasta yxan i sjön.

Självfallet finns det i detta sammanhang mycket att säga om jordbruksnäringens sätt att förhålla sig till dagsläge och framtid, och även om den svenska jordbrukspolitiken. Detta hör emellertid hemma i en helt annan debatt, och här vill jag bara understryka att rimlig rationalisering, produktionsanpassning och utbildning hör hemma i sammanhanget, samt vidare att hela mitt resonemang bygger på förhoppningen

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik om en normal utveckling av nationerna, länder och världsdelar emellan.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Först några ord om den ekumenik som präglade framställningarna särskilt i början av denna debatt. Det är intet ont att säga om den i och för sig — det är naturligt att man eftersträvar enighet när det gäller väsentliga och betydelsefulla frågor. Det är bra att vi har en samling omkring bärande synpunkter på sådana åtgärder, som tar sikte på bevarande av fred och neutralitet, om skyddandet av vårt folks oberoende.

Men å andra sidan, herr talman, skulle jag vilja säga att det har väl en betydande återverkan när detta sprider sig till andra områden, där man kanske inte på samma sätt kan finna det nödvändigt och erforderligt. Jag skulle vilja säga att de överenskommelser på bred basis, som det heter — det betyder mellan partiledarna — som åstadkommes emellanåt och som likriktar de politiska partierna, har den verkan att de i väsentlig utsträckning sätter oppositionen ur spel, om jag får uttrycka saken så. Jag kan inte hjälpa att de inte ger något intryck av den starka och ledande regering, som man så gärna talar om att vi skulle ha. Jag vill också säga rent ut att jag inte ställer mig så förstående till att man förfasar sig över att beslut, som griper djupt in på det ekonomiska området, dock fattas exempelvis i medkammaren med en majoritet av 113 röster mot 112. Jag finner detta rimligare ur demokratisk synpunkt än om de 112 bestämde över de 113. Det ger i varje fall möjlighet till en helt annan kritisk behandling av problemen.

Jag kommer nu till de frågor som här föreligger. Jag vill snudda en liten smula vid de grundligt genomtraggade utrikespolitiska problemen och konstatera, att det är en gammal svensk bondetradition att sluta upp kring tanken på bevarandet av en försiktig, neutralitets-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

betonad, fredsfrämjande utrikespolitik. Den har ofta tagit sig uttryck i krav från jordbrukarhåll på att man inte skall föra svensk krigsmakt utanför landets gränser utan riksdagens medgivande. Detta är väl något att ta vara på och bevara. Jag applicerar det inte direkt på de något oklara arrangemang, som vidtagits när man öppnar värvningsmarknaden för värvande av svenskt krigsfolk för tjänstgöring utom landets gränser på sätt som skett i det ena fallet efter det andra. I vissa andra fall talar tidningarna om legoknektar, men här gör man det inte. Jag ber att få framhålla att vårt skyddade läge och vår möjlighet att hålla oss utanför politiska stridigheter är av ett så stort värde, att man inte nödvändigtvis behöver engagera vårt land i *vartenda* oroscentrum i världen och att man inte vid *varje* tillfälle skall kunna ropa på medverkan från svenskt håll till militära insatser.

Med tillfredsställelse och glädje konstaterar jag, att man nu ger oss besked om att detta olycksaliga Kongo-äventyr äntligen avvecklats — detta Kongoäventyr, som förutom ekonomiska förluster bragte oss den stora förlusten av Dag Hammarskjöld. Jag vet att vi med glädje ser att vi på det sättet får en farozon mindre, där vi är engagerade. Det bör emellertid sägas klart ifrån — jag vet inte om det möjligen sagts tidigare i debatten — att detta sker i en situation, då det s. k. Kongoproblemet ingalunda nått sin lösning utan fortfarande är en orosfaktor. Detta är kanske oundvikligt på grund av de omständigheter under vilka Kongo har tillkommit, nämligen som ett resultat av kolonialismen och europeiskt kongressande. Då på så sätt denna statsbildning yxats till, torde dessa svårigheter säkerligen inte upphöra i dag.

Jag ingår inte på frågan om Cypern-engagemang. Det har ventilerats så grundligt förut. Jag förstår de skäl som talar för att man inte i onödan säger nej när det är någonting verkligt farligt å

färde. Å andra sidan vill jag framhålla, att det finns en sak som gör detta engagemang otrevligare, nämligen att på Cypern skjuter de faktiskt bättre än de gjorde i Kongo. Där är det väsentligt riskablare för svenska medborgares liv och lem.

I detta sammanhang vill jag också göra en reflexion. Ibland har man redogjort för vilka som stupat eller skadats i Kongo när det gäller svenskar, men jag har inte i något sammanhang sett en samlad redogörelse för hur många afrikaner, som på grund av svensk medverkan bragts i samma situation, d. v. s. som har skadats eller bragts om livet. Jag har en känsla av att det ligger något av rasdiskriminering i att man bortser härifrån.

Herr talman! Jag skall inte vidare beröra dessa saker. Jag övergår till den handelspolitiska delen i regeringsdeklarationen och konstaterar, att den ger ett klart och dokumenterat bevis på den berömvärda omvårdnad, som vår regering ägnar svensk exportnäring och vad därmed sammanhänger. Det är värdefullt att så sker, och det har skett i detta sammanhang lika väl som i så många andra.

Vad jag emellertid här vill betona, det är att när man så inriktar sig på att stödja svensk exportindustri i dess relationer till utlandsmarknaderna, får man inte glömma att detta inte bör få ske på så sätt, att det skadar hemmanäringarna. Hemmanäringarna bör inte få bära ett tryck, som avlastas från exportindustrien, då på det viset skador uppstår för inhemsk industri, hantverk och jordbruk. Jag har velat beröra detta, därför att jag tycker att denna synpunkt tillhör dagens debatt, och jag gör det utifrån konkreta exempel på hur det i det fallet förfarits.

Exportindustrien, särskilt vissa delar av denna, har i vissa skeden kunnat glädja sig åt en mycket stark expansion. Detta har återverkat på arbetsmarknaden. Expansionen har dragit till sig arbetskraft, och den har också stimulerat

lönesättningen på ett sätt, som faktiskt har utgjort det verkliga underlaget för de företeelser av inflatorisk karaktär som förekommit på svensk hemmamarknad. När man då har gått att bota dessa skador, har det visat sig att de åtgärder som förekommit gång på gång har riktats *icke* mot de inflationsdrivande faktorerna, utan mot hemmamarknadens näringar. Dessa näringar har fått bära trycket av ett inflationsförsvar, där andra har vållat faran.

Jag berörde lönesättningen och vad därmed sammanhänger. Nu önskar jag beröra de åtgärder, som man vidtagit för att dämpa och motverka inflations-tendensen, och jag stannar då särskilt vid den diskontohöjning, som redan har skett, och den diskontohöjning som väl i varje fall inte låter vänta på sig alltför länge efter nästa val — om den nu dröjer så länge. Jag vill peka på att företag med goda förbindelser utomlands, och som är ekonomiskt starka, därigenom har möjlighet att på egen hand finansiera sin verksamhet utan att beröras av riksbankens åtgärder. De har alltså inte samma känning av en ändring i diskontot som hemmanäringarna, som inte har någon sådan tillgång till utländska resurser till hjälp att möta bl. a. kreditrestriktioner och räntefördyringar. Däremot får de näringar som arbetar på hemmamarknaden också känning av att de stora företagen, som annars ofta framträder som kreditgivare och till vilka de små företagen ofta är underleverantörer, draga in krediterna då de nödsakas ta vara på sina tillgångar. Därigenom minskas krediterna för andra företag, och detta betyder att hemmanäringarna, d. v. s. småföretags-samheten, även i detta fall får bära trycket. Jag har en känsla av att man här låter dem, som minst vållat inflationsrisken, bära bördorna, vilket bör påpekas när man sjunger den svenska exportindustriens höga visa.

Det har ibland gjorts gällande, att det numera inte förekommer några skattesänkningar. Jag hörde i andra kamma-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik ren — det var till och med från centerpartihåll — att den enda skattesänkning som förekommit på länge var den som sammanhängde med skattepaketet. Jag tror att påståendet i och för sig är riktigt, men det innehåller också en liten överdrift. Det förekommer också andra skattesänkningar av särskild typ. Den extra bolagsskatten på de stora vinsterna har avskaffats, och man ger s. k. skatterabatter för den i bolagsform drivna »verkliga» industrien på ett sätt, som gör att man faktiskt får säga att »vägen illa väger», som det heter i vår första nationalsång.

Jag tycker att dessa ting tål att beröras i detta sammanhang, ty jag vet att vi har att vänta ytterligare åtgärder i samma riktning. Det danska avtalet innebar i realiteten, att de fördelar av en vidgad marknad, som den svenska industrien erhöll, fick köpas genom eftergifter, som berörde jordbruksmarknaden inom det egna landet. Jag konstaterar att i detta fall fick således en hemmanäring, som aldrig kan bli inflationsdrivande därför att den är pris-kontrollerad, bära konsekvenserna av de förmåner som exportindustrien, där man icke var i samma situation när det gäller priser och arbetskraft, kunde skaffa sig. Vi vet alla att arbetsmarknadens frihet är ett palladium, som försvaras — om inte in i döden, så dock i vart fall mycket långt.

Jag har tagit upp dessa spörsmål för att till sist komma till något annat. Vi vet att vi har en indirekt beskattning, som växer ganska starkt. Vi vet också att när den allmänna varuskatten infördes, som drabbar generellt över hela linjen, såväl nödvändighetsvaror som mer umberliga varor, så innebar detta att ungefär 20 procent av skattetrycket — enligt den utredning som låg till grund för propositionen — träffade den genom avtal med statsmakterna prisskyddade jordbruksnäringen. Denna näring var prisskyddad på två sätt — uppåt och nedåt. Den var bunden till sina priser, och möjligheterna att avlasta det nya

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik

skattetrycket var väsentligen beroende av i vilken utsträckning man kunde ta ut högre priser på den egna marknaden. Avsättningsmöjligheterna ökade sannemligen inte av att kunderna, konsumenterna, också drabbats av omsättnings-skatter — eller »ett avlyftande av köpkraften», för att använda Wigforss' uttryck. I årets statsverksproposition har intäkterna av omsättningsskatten upptagits till 3 300 miljoner kronor. Under förutsättning av ungefär samma proportionalitet som nyss angetts för jordbrukets del skulle det innebära ett skattetryck av 660 miljoner kronor på denna näring.

Vi går emot en skatteomläggning, där man systematiskt strävar efter att genom en mervärdesbeskattningsform ge exportindustrien lättnader och samtidigt lägga ett ökat tryck på den inhemska produktionen och på den inhemska konsumtionen. Man har därvid räknat med en omsättningsskatt på upp till 13 procent. Motiveringen är klar. Man avser att därigenom få till stånd en bättre överensstämmelse med förhållandena på EFTA- och EEC-marknaderna.

I detta sammanhang rinner mig i minnet en argumentation, som framfördes av alla de tre s. k. oppositionspartierna vid genomförandet av omsättningsskatten. Man sade sig ha betänkligheter mot denna skatt för att den var så lätt att höja. I anslutning härtill vill jag konstatera, att den frammarsch från 4,17 till 6,34 och kanske inom en snar framtid till 13 procents skatt inte innebär en anpassning till praxis exempelvis i de Gaulles hemland, som dock betyder så mycket inom EEC. Där har man en omsättningsskatt på 26 procent eller dubbelt så mycket som man skulle ha tänkt sig här i landet.

Man talar om önskvärdheten av vår anpassning till en internationell marknad. Det innebär att hemmanäringarna får bära ökade bördor i sin produktion, men det betyder också att över huvudet taget konsumtionen i landet drabbas av en ökad indirekt beskattning eller, med

andra ord, att köpkraften hos dem, som skall köpa de inom landet producerade, för inhemsk konsumtion avsedda produkter, reduceras.

Detta är något som enligt min mening bör beaktas även denna dag, då vår industri och våra exportnäringsar står i centrum. Vi bör kunna konstatera, att medaljen har en baksida. De som drabbas är hemmanäringarna — småindustrin, hantverket och jordbruket — inom detta land, och detta i en omfattning som kan bli farlig nog.

Herr GORTON (h):

Herr talman! Vid ett tillfälle som detta vill jag inte underlåta att i korthet föra sjöfartens talan. Handelsministern har i förbigående berört luftfartens svårigheter och nämnde därvid engelsmännens hållning gentemot SAS, vilket väckt förstämning i vida kretsar inte minst därför att vi alltid betraktat engelsmännens »fairness» när det gällt »free trade» som föredömlig.

Inom sjöfarten har vi sedan många år erfarit liknande åtgärder, och exemplen på protektion och diskriminering är otaliga. Även om dylika åtgärder är förståeliga, är de därför icke ursäktliga. Att prestigehänsyn och önskan att se den egna flaggan på världens sju hav spelar en viss roll, är klart, men man får inte heller underskatta de ekonomiska synpunkterna.

Länder med hög levnadsstandard och därmed ofta följande underskott i handelsbalansen skulle icke vara i stånd att uppehålla denna levnadsstandard, om ej andra möjligheter till inkomster funnes än genom exporten. Det främsta exemplet härpå är Norge som aldrig skulle ha kunnat tillåta sig en import av nuvarande omfång — en import som icke minst kommer Sverige till godo — om Norge ej haft sitt stora sjöfartsnät. Men även Sverige skulle ha haft stora svårigheter, om ej ett sjöfartsnetto om bortåt 1 500 miljoner kronor årligen

ingått i våra resurser. Med ett numera regelbundet återkommande underskott i handelsbalansen om 1 000 å 1 200 miljoner kronor och med det väldiga belopp, som de svenska turisterna årligen använder i främmande länder utan motsvarande inkomst från utländska turister i Sverige, behöver Sverige sitt sjöfartsnetto helt enkelt.

Gentemot diskriminerande och andra åtgärder av protektionistisk natur har inom den internationella sjöfarten bildats en organisation av de 11 s. k. sjöfartsländerna. I denna organisation ingår även Sverige. Det är med tillfredsställelse svensk sjöfartsnäring hälsar herr Langes och herr Skoglunds insatser när det gäller att Sverige verkamt skall bidra till att denna organisation skall växa sig stark. Organisationen skall icke blott genom förhandlingar främja en fri sjöfart utan även — om sådana visar sig resultatlösa — genom motåtgärder söka avlägsna diskrimineringar och preferenser, vilka är ägnade att hindra en fri sjöfart.

Vi hälsar med tillfredsställelse det lagstiftningsarbete som pågår, varigenom regeringen får möjlighet att föreskriva motåtgärder mot länder som syndar mot principen om fri sjöfart. Det är vår förhoppning att denna lagstiftning får en sådan utformning, att den blir praktiskt relevant, med andra ord: att det vapen som ges åt regeringen är sådant att praktiska resultat uppnås när lagstiftningen tillämpas. För att bara nämna ett exempel vill jag säga att denna organisation just i dagarna sysselsätter sig med en åtgärd av USA, som går ut på att rederierna skulle tvingas höja sina frakter på västgående laster och t. o. m. också att bryta ingångna kontrakt. Man vill med andra ord sätta ur kraft den naturliga regeln om tillgång och efterfrågan och denna faktors inverkan på priset. Genom att den östgående trafiken är avsevärt större än den västgående måste därav följa att frakterna på västgående last blir lägre. Om USA kraftigt ökade sin europeiska

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
import skulle utjämning snart komma till stånd.

Den svenska sjöfartsnäringen har alltid hävdad havens frihet, vilket påstående bäst bevisas av det faktum att endast 35 å 40 procent av den svenska utrikeshandeln går på svenska kölar. Den för svensk sjöfart traditionella närtrafiken har alltmer övertagits av utländska rederier, under det att svenska fartyg alltmer söker sin utkomst på de sju haven.

Under föregående år avfördes inte mindre än 120 fartyg — till största delen mindre och medelstora fartyg — ur det svenska fartygsregistret, under det att 20 fartyg sattes under främmande flagg icke endast på grund av lägre omkostnader utan även för att över huvud taget i utländska hamnar kunna erhålla laster som annars varit förbehållna det egna tonnaget. Trots att denna stora avgång ägde rum ur den svenska handelsflottan, tillfördes samtidigt handelsflottan större enheter, varigenom nettominskningen stannade vid cirka 50 000 ton. Världshandelsflottan ökades under samma tid med 6 miljoner ton eller cirka 3 procent.

I detta sammanhang kan jag inte underlåta att komma in på frågan om sanktioner och restriktioner mot vissa länder, varvid sjöfarten eventuellt skulle spela en viss roll. Jag vill återigen varna för isolerade handlingar från svensk sida. Vi ser dagligen, hur länder, som ideologiskt bekämpar varandra, driver en omfattande handel och sjöfart med varandra. I längden finns ingenting som bringar länderna närmare varandra än handel och sjöfart på ömsesidig basis.

Sjöfartsnäringens män ser hur all världens länder genom sina egna handelsflottor tillför folkhushållet värdefulla valutor. Allsköns lättnader bereds den egna sjöfartsnäringen, billiga lån, fördelaktiga avskrivningsregler etc. Under sådana förhållanden var det en missräkning för sjöfartsnäringens män, att årets proposition om extra investe-

Ang. Sveriges utrikes- och handelspolitik
ringsavdrag direkt undantog fartyg. Vår sjöfartsnäring har aldrig yrkat på subsidier eller andra stödåtgärder, men vi kan inte finna anledning till att vi undantas från fördelar, som gives andra delar av vårt näringsliv.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Blott ett par ord till innan klubban faller för denna kammarens utrikespolitiska debatt.

Under herr Ferdinand Nilssons mycket utrikespolitiska inlägg delades i kammaren ut den bok jag nu har i handen: »Utrikespolitiska frågor, offentliga dokument rörande vissa svenska utrikespolitiska frågor 1963.» Det är mycket värdefullt att vi får del av den, men det hade varit värdefullare om vi fått det före debatten än i debattens slutskede. Jag tillåter mig bara uttrycka en förhoppning, att så kan ske en annan gång.

Enligt en uppgift, som jag inte kunnat kontrollera, har denna skrift legat färdig någon vecka. I så fall har boken hamnat på någon sorts mellanhand innan den kommit fram till våra pulpeter.

Herr **BOHEMAN** (fp):

Herr talman! I anslutning till vad herr Hernelius nu sade vill jag påstå, att det kanske inte precis skulle för-enklata debatten om denna bok varit utdelad tidigare. Jag vill rent av ifrågasätta denna publikations värde. Det är visserligen mycket intressant att läsa alla statsrådets interpellationssvar i olika punkter, men de finns också i riksdagstrycket. Och det är ju en smula ensidigt att man här bara får svaren, men inte den följande diskussionen. Detta är över huvud taget en dokumentinsamling, som endast innehåller vad regeringen sagt. Jag vill visst inte förneka, att i dessa tider, när regeringens makt säges vara så stor, har vad regeringen säger det största intresset, men det är dock inte alltomfattande.

Herr **HERNELIUS** (h):

Herr talman! Jag har inte uttryckt någon förhoppning om en förändring av denna debatt till dess innehåll, allra minst efter herr Bohemans inlägg. Men som en komplettering till denna skrift kunde det vara bra med även andra dokument.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 124, angående vissa ändringar i statliga avlönings- och pensionsreglementen.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 126, med förslag till lag om ändring i utsökningslagen m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 129, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 708—720 till statsutskottet och motionen nr 721 till jordbruksutskottet.

Föredrogs och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, statsutskottets utlåtanden nr 6, 8, 39—41 och 43, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 5—7 samt allmänna beredningsutskottets memorial nr 14.

Ang. bestämmelserna om extra avdrag
vid inkomsttaxeringen för nedsatt
skatteförmåga

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 19 december 1963 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 33, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning angående ändrad lydelse av 9 § 2 mom. och 11 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt; samt

3) förordning angående ändrad lydelse av anvisningarna till 12 § förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt.

I propositionen hade bland annat föreslagits höjning vid inkomsttaxeringen av maximibeloppet för extra avdrag för nedsatt skatteförmåga. Nuvarande högsta avdragsbelopp var 3 000 kronor. Förslaget innebar i princip ett maximum för sådant avdrag på 4 500 kronor. Avdrag med högre belopp skulle dock kunna medgivas sådana barnfamiljer, vilkas inkomst understeg existensminimum. Därjämte hade föreslagits, att invaliditetsersättning och invaliditetstillägg enligt lagen om allmän försäkring samt hemsjukvårdsbidrag från kommuner och landsting till vanföra och andra vårdbehövande skulle vara skattefria.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 651, av herr *Jonasson* och fru *Olsson*, samt II: 792, av herrar *Boo* och *Larsson* i Borrby,

2) de likalydande motionerna I: 652, av herr *Kaijser*, och II: 794, av herr *Christenson* i Malmö m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 653, av herr *Eric Gustaf Peterson* m. fl., och II: 793, av herr *Carlsson* i Huskvarna m. fl., ävensom

4) motionen II: 795 av fru *Gunne*.

I motionerna I: 653 och II: 793 hade hemställts, att riksdagen i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 33 måtte besluta

a) fastställa maximibeloppet för extra avdrag för nedsatt skatteförmåga till 5 000 kronor i stället för av finansministern föreslagna 4 500 kronor samt bemyndiga Kungl. Maj:t att låta utfärda avtrappningsregler för det extra avdraget i syfte att undgå eljest uppkommande hög marginalskatt vid avdragets övre gräns,

b) att kostnader föranledda av vård av närstående i hemmet skulle beaktas för rätt till särskilt avdrag,

c) att extra avdrag skulle kunna medgivas för större kostnader för läkarvård och medicin för arbetsförmågans upprätthållande, oavsett den skattskyldiges inkomst,

d) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda bestämmelser i syfte att medgiva befrielse för obligatorisk folkpensions- och sjukförsäkringsavgift då extra avdrag för nedsatt skatteförmåga tillerkändes den skattskyldige enligt 50 § 2 mom. tredje stycket kommunalskattelagen.

I motionen II: 795 hade anhållits, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 33 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag till 1965 års riksdag till sådana bestämmelser, som mildrade de i motionen påtalade tröskelverkningarna.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit den vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade motionen II: 21, av herr *Gustafsson* i Borås, vari fö-

Ang. bestämmelserna om extra avdrag vid inkomsttaxeringen för nedsatt skatteförmåga

reslagits, att riksdagen skulle besluta, att de jämlikt lagen om allmän försäkring utgående barntilläggen, invaliditetstilläggen och invaliditetsersättningsarna genom stadganden i anvisningarna till 19 § kommunalskattelagen skulle göras helt skattefria.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 33 samt i anledning av motionen II: 21, av herr Gustafsson i Borås, antaga de vid propositionen fogade förslagen till

1) lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) förordning angående ändrad lydelse av 9 § 2 mom. och 11 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt; samt

3) förordning angående ändrad lydelse av anvisningarna till 12 § förordningen den 16 maj 1958 (nr 295) om sjömansskatt;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 651, av herr Jonasson och fru Olsson, samt II: 792, av herrar Boo och Larsson i Borrby,

2) de likalydande motionerna I: 652, av herr Kaijser, och II: 794, av herr Christenson i Malmö m. fl.,

3) de likalydande motionerna I: 653, av herr Eric Gustaf Peterson m. fl., och II: 793, av herr Carlsson i Huskvarna m. fl.,

4) motionen II: 21 av herr Gustafsson i Borås, ävensom

5) motionen II: 795, av fru Gunne,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i betänkandet anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits, utom av annan,

I) av herrar *Stefanson, Elofsson, Billman, Vigelsbo, Enskog* och *Broberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 33 icke kunnat av riksdagen oförändrad antagas samt med bifall till motionerna I: 653, av herr Eric Gustaf Peterson m. fl., och II: 793, av herr Carlsson i Huskvarna m. fl., i ifrågavarande del, ävensom i anledning av motionen II: 21, av herr Gustafsson i Borås, — måtte antaga de vid propositionen fogade författningsförslagen med de ändringar,

att 50 § 2 mom. andra stycket kommunalskattelagen erhöles i reservationen angiven lydelse,

samt att första stycket av punkt 2 av anvisningarna till 50 § samma lag erhöles i denna reservation angiven lydelse; samt

II) av herrar *Stefanson, Elofsson, Gösta Jacobsson, Billman, Enarsson, Magnusson* i Borås, *Vigelsbo, Enskog, Björkman* och *Broberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 653, av herr Eric Gustaf Peterson m. fl., och II: 793 av herr Carlsson i Huskvarna m. fl. samt motionen II: 795, av fru Gunne, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anført angående möjlighet till avdrag för läkar- och läkemedelskostnader vid långvarig sjukdom, angående utarbetande av sådana regler för avtrappningen av det extra avdraget, att annars uppkommande hård marginalbeskattning av mindre inkomst vid sidan av folkpension eller eljest vid stigande inkomst i berörda fall undvekes, samt angående befrielse från folkpensions- och sjukförsäk-

Ang. bestämmelserna om extra avdrag vid inkomsttaxeringen för nedsatt skatteförmåga

ringsavgift i sådana fall som åsyftades i motionerna I: 653 och II: 793; även-
som

att de i ämnet föreliggande motioner-
na måtte, i den mån de icke kunde an-
ses besvarade genom vad reservanterna
anfört och hemställt, av riksdagen läm-
nas utan åtgärd.

Herr STEFANSON (fp):

Herr talman! I sitt föreliggande be-
tänkande behandlar bevillningsutskot-
tet en proposition vari bland annat fö-
slås en höjning vid inkomsttaxeringen
av maximibeloppet för extra avdrag för
nedsatt skatteförmåga.

Jag ber, herr talman, att först få an-
lägga några synpunkter på detta för-
höjda extra avdrag och dess inverkan
för folkpensionärerna. Inom folkpartiet
hälsar vi med tillfredsställelse det för-
slag, som finansministern i denna pro-
position framlagt. I propositionen före-
slås att avdragets högsta belopp skall
höjas till 4 500 kronor i stället för nu-
varande 3 000 kronor. Det innebär ju
en väsentlig förbättring. I motionsparet
I: 653 och II: 793 anser motionärerna
emellertid, att detta extra avdrag hade
kunnat vara högre. Motionärerna fram-
håller att det extra avdragets maximi-
belopp bör bestämmas så, att det till-
sammans med ortsavdraget lägst täcker
ålderspensionen samt de utgående in-
komstprövade förmåner, som en folk-
pensionär kan komma i åtnjutande av,
d. v. s. bostadstillägg och hustrutillägg.
Dessa förmåner skall ju medverka till
att ge pensionärerna en acceptabel in-
komst för deras livsuppehälle. Under
sådana förhållanden bör skattebestäm-
melserna utformas så, att de som kom-
mer i åtnjutande av dessa bidrag får
ha dem kvar och att bidragen inte nag-
gas i kanten av skattelagstiftning. Där-
utöver bör folkpensionärerna helst ha
en avdragsmarginal kvar för en extra
inkomst, som de kan erhålla genom
lämplig arbetsinsats.

Bostadstillägget utgår med skilda be-
lopp inom olika delar av landet och
anknyter sig till bostadskostnaderna. I
storstäderna är bostadstillägget i många
fall väsentligt högre än på landsbyg-
den, enär boendekostnaderna också är
högre. I Stockholm uppgår enligt mo-
tionärerna i enskilda fall bostadstilläg-
get till 2 500 kronor men det finns fall
där det uppgått till 4 000 kronor. Bo-
stadskostnaderna kan dessutom förvän-
tas stiga ytterligare.

För en ensamstående folkpensionär
utgör folkpensionen 3 400 kronor, och
om man räknar med att han skulle få
ett bostadstillägg på 3 000 kronor så
skulle han genom dessa två bidrag från
staten få sammanlagt 6 400 kronor. Det
skattemässiga avdrag han skulle kunna
åtnjuta om propositionen antages är
ortsavdraget med 2 250 kronor och ett
extra avdrag med högst 4 500 kronor,
således högst 6 750 kronor. Detta täcker
alltså nätt och jämnt pensionen och bo-
stadstillägget. De finns ingen marginal
över för någon extra inkomst. En höj-
ning av detta extra avdrags maximi-
belopp till 4 500 kronor ger enligt det-
ta resonemang en alltför knapp margi-
nal för inkomst utöver pensionen. Mo-
tionärerna anser därför det vara moti-
verat att höja det extra avdraget till
5 000 kronor. I en reservation I har mo-
tionärernas förslag understötts.

Tillåt mig vidare, herr talman, att
få säga några ord om den hårda margi-
nalskatt som drabbar folkpensionärer
med extrainkomst utöver pensionen.
Skattebestämmelserna och reglerna för
inkomstprövning i fråga om kommunalt
bostadstillägg och hustrutillägg har va-
rit sådana, att en relativt liten inkomst
av arbete kunnat medföra att huvud-
parten av denna inkomst vid sidan av
pensionen till mycket stor del fått skat-
tas bort. Folkpensionärerna har däri-
genom fått vidkännas en mycket hög
marginalskatt. Det har för många av
dem varit föga lönsamt att ta ett extra
arbete för att förbättra ekonomin. Skat-

Ang. bestämmelserna om extra avdrag vid inkomsttaxeringen för nedsatt skatteförmåga

tereglerna har inte verkat uppmunt- rande för dem att ställa sin mångåriga erfarenhet och sin arbetsförmåga i näringslivets eller arbetslivets tjänst. I dagens bristsituation på arbetsmarkna- den är det angeläget, anser jag, att ut- nyttja den arbetskraft som många vitala pensionärer kan ställa till förfogande. Det har en nationalekonomisk bety- delse men är också av betydelse för den enskilde pensionärens trivsel. Samhäl- let bör medverka till att pensionärerna kan erhålla sysselsättningar som de trivs med, och de bör då samtidigt få ett rimligt ekonomiskt utbyte av detta ar- bete.

Utskottets majoritet medger också i sin skrivning, att avtrappningsreglerna som motverkar denna höga marginal- skatt bör överses. De är inte lämpliga i sin nuvarande utformning. Utskottets majoritet säger till exempel beträffande riksskattenämndens anvisningar till led- ning för taxeringsmyndigheter angäen- de extra avdrag för väsentligen nedsatt skatteförmåga att dessa anvisningar med åtföljande tabeller torde ha bidragit till större enhetlighet vid taxeringen men att tröskelproblem otvivelaktigt kvar- står. Om det föreliggande propositions- förslaget antages av riksdagen, kan nya anvisningar angående extra avdrag för- väntas bli utarbetade inom riksskatte- nämnden, och därvid torde, enligt vad utskottet erfarit, avtrappningsproble- met i vissa avseenden komma att be- aktas i större utsträckning än för när- varande.

I en av reservationerna har denna fråga också tagits upp, och man anser att här bör riksdagen trycka på detta för att få en skrivelse till Kungl. Maj:t för att få dessa synpunkter beaktade.

Vidare önskar jag med några ord beröra det extra avdragets betydelse för dem som har läkarkostnader och läkemedelskostnader vid långvarig sjukdom. I ett motionspar framhålls att kostnader i samband med långvarig sjukdom för läkarvård och medicin en-

ligt tillämpad praxis endast torde beak- tas i avdragshänseende därest den skatt- skyldiges inkomst blivit väsentligt ned- satt på grund av sjukdomen och inte överstiger visst belopp. De fall är inte ovanliga, där en skattskyldig kan be- hålla sin vanliga inkomst med hjälp av regelbunden läkarvård och medicin- ring trots att han har en långvarig sjuk- dom att övervinna. Sådana vårdkostna- der kan uppgå till betydande belopp.

Trots att dessa kostnader har varit ofrånkomliga för den skattskyldiges ar- betsinkomst har avdrag för medicin och läkarvård vägrats. Det har sålunda in- träffat, säger motionärerna, att avdrag vägrats därför att inkomsten överstigit 25 000 kronor. Utskottet har i sin skriv- ning sagt, att enligt vad utskottet erfa- rit har i praxis under alldeles speciella omständigheter extra avdrag medgivits i väsentligt högre inkomstlägen eller vid årsinkomster mellan 30 000—40 000 kronor.

Sedan menar utskottet att man icke kan frigöra beviljandet av sådana av- drag från inkomstläget. Jag menar att om läkarvården och läkemedlen utgör en förutsättning för att vederbörande skall kunna fortsätta att göra en arbets- insats så kan ifrågavarande kostnader även betraktas som en kostnad för in- komsternas förvärvande och då är det fullt motiverat att det extra avdraget får tas i anspråk härför. Om han inte får detta avdrag så innebär det för ho- nom en lägre levnadsstandard — lägre än före sjukdomens inträffande — för samma arbetsinsats och dessutom en lägre levnadsstandard än för personer som har motsvarande arbete och mot- svarande inkomst.

I utskottets betänkande pekas på ett fall där regeringsrätten medgivit en valthornist, som med hänsyn till sina inkomst- och förmögenhetsförhållanden inte ansågs kunna beredas skattelind- ring i form av extra generellt avdrag, avdrag för merkostnad för en guldbryg- ga som vederbörande måste ha. Jag tror

Ang. bestämmelserna om extra avdrag vid inkomsttaxeringen för nedsatt skatteförmåga

det förekommer fall även när det gäller medicin- och läkekostnader där det är lika angeläget att bevilja sådant avdrag som just i detta fall.

Till sist, herr talman, vill jag säga att jag anser det vara naturligt att en person som har rätt till avdrag för väsentligt nedsatt skatteförmåga även bör ha rätt till befrielse från de obligatoriska folkpensions- och sjukförsäkringsavgifterna.

Jag ber med det sagda att få yrka bifall till reservationerna I och II, avgivna till detta betänkande.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! I det betänkande nr 20 från bevillningsutskottet som vi nu diskuterar berörs även en motion nr 795 i andra kammaren, där en del tröskelproblem tas upp som kan komma upp i vissa lägen, särskilt i samband med att extra avdrag beviljas för tryggnad av existensminimum.

I propositionen föreslås en ändring i anvisningarna till 50 § kommunalskattelagen som gör att avdraget för nedsatt skatteförmåga höjs från 3 000 till 4 500 kronor. En nyhet är att det också kan beviljas avdrag med upp till 1 000 kronor för varje barn som den skattskyldige har att försörja.

Dessa ändringar gör att ett rätt stort antal skattskyldiga kan få extra avdrag. I motionen tas upp ett exempel, där en skattskyldig med tre barn har varit befriad från skatt ett år men nästa år ökar sin inkomst så att han kommer över existensminimum, som i detta fall blir 12 000 kronor. Vi kan tänka oss att inkomsten nästföljande år ökar till 13 000 kronor. Praktiskt taget hela inkomstökningen går till skatt när han påförs skatt för 13 000 kronors inkomst — men föregående år betalade han inte någonting. Vissa beräkningar har gjorts som visar att den skattskyldige först om han kommer upp i en inkomst av cirka 17 000 kronor får behålla i varje fall en viss del av inkomstökningen.

Nu skall jag villigt erkänna att förslaget rör ett ganska komplicerat förhållande, som det är svårt att komma till rätta med. Att helt komma bort från tröskelproblemen i vår skattelagstiftning är svårt, men detta att det är en komplicerad sak kanske talar för att man borde undersöka om det vore möjligt att finna en lösning som medförde ett rimligare resultat i dessa speciella fall. I och med att existensminimum höjs så mycket som sker i vissa fall där det finns barn i familjen kommer, som jag sade förut, ett ganska stort antal skattskyldiga att beröras av denna regel.

I reservation II som är fogad till betänkandet föreslås det att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle begära att man företar en utredning för att åstadkomma en bättre tingens ordning. Jag tycker att detta är ett rimligt krav, och trots att jag medger, som jag förut sade, att det är svårt att lösa problemet i praktiken, så vill jag ändå tillstyrka att en utredning kommer till stånd.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till reservation II vid betänkandet.

Herr ERICSSON, JOHN (s):

Herr talman! Historien upprepar sig på det sättet, att om det kommer förslag på riksdagens bord med i och för sig mycket långtgående förbättringar, så framställs det ofta önskemål om att man skall gå ännu längre. Det är begripligt att så sker, men ändå kommer vi inte ifrån att fundera över vad förslagen som vi behandlar egentligen innebär.

Jag vill tacka herr Enarsson för att han här klart och tydligt talat om att detta förslag innebär att man skall slipa betala skatt för sådana inkomster som för många människor här i landet ter sig som till storleken tämligen normala. Antag att man höjer det extra avdraget från 3 000 till 4 500 kronor.

Ang. bestämmelserna om extra avdrag vid inkomsttaxeringen för nedsatt skatteförmåga

Därtill kommer ett ortsavdrag på motsvarande belopp. Om det finns två minderåriga barn i familjen och man får göra avdrag med 1 000 kronor för vardera barnet, är man uppe i 11 000 kronor. Eftersom barnen är minderåriga, får familjen också barnbidrag med 700 kronor för varje barn efter föreslagen ordning — det blir 1 400 kronor. Dessa barnbidrag är skattefria och påverkar alltså inte det beskattningsbara beloppet. Man kommer på det sättet upp i inkomster av en storleksordning som, tyvärr, betraktas som normal av många människor som får dra sig fram på sådana belopp.

Jag har inte pekat på detta med tanke på annat än att vi alltid måste se till att det blir rättvisa olika grupper emellan. — Folkpensionärerna har varit föremål för riksdagens speciella intresse, och jag hoppas att de kommer att bli det även i fortsättningen. I princip anses det att folkpensionerna inte skall naggas i kanten av skatt, men om det därutöver förekommer andra inkomster, måste naturligtvis de generella reglerna för dessa inkomster tillämpas. Man kan alltid säga att de belopp som föreslås är för låga och borde höjas, eftersom de annars blir otillräckliga.

I ett speciellt avseende skiljer sig reservanterna åt — detta framgick kanske bäst vid en jämförelse mellan herr Stefansons hurtfriska anförande och herr Enarssons mer betänksamma och måhända mera realistiska — herr Enarsson har ju sysslat med taxeringsfrågor under många år. Han erkänner att det kan vara svårt att komma till rätta med trappstegsproblematiken och de hårda marginalskatterna. Ju mer man höjer dessa belopp i botten, desto hårdare blir ju marginalskatten där skatten börjar. Detta kan man inte komma ifrån hur man än bär sig åt.

Utskottet har för sin del givit besked om att man bör beakta marginalskatteproblemet. Vi har i vårt yttrande skrivit att vi hoppas att riksskattenämnden

beaktar detta förhållande och så långt det över huvud taget är möjligt försöker bemästra dessa svårigheter. Jag tycker att det är en positiv skrivning som möjliggör för vederbörande myndigheter att handla så generöst som möjligt, men ändå kommer tröskelproblemet att kvarstå framöver. Jag tror inte att en speciell utredning skulle kunna klara detta.

Med det anförda, herr talman, hemställer jag om bifall till bevillningsutskottets betänkande i samtliga punkterna.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 20 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
Nej — 48.

Därjämte hade 13 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Stefanson* m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 20 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Stefanson* m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr

Ang. arvsbeskattningen

talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 70;
Nej — 64.

Ang. arvsbeskattningen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckta motioner rörande arvsbeskattningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 14, av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.*, och II: 22, av herr *Gustafsson* i Borås m. fl.,

II) de likalydande motionerna I: 291, av herr *Eric Carlsson*, samt II: 378, av herrar *Wahrendorff* och *Börjesson* i Falköping, ävensom

III) de likalydande motionerna I: 374, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 443, av herr *Darlin m. fl.*

I motionerna I: 14 och II: 22 hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag angående ändring av 3 § förordningen om arvsskatt och gåvoskatt i syfte att från arvsskatt befria sådana stiftelser och sammanslutningar, som nu vore befriade från att erlagga gåvoskatt.

I motionerna I: 374 och II: 443 hade föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den av 1958 års riksdag begärda översynen av bestämmelserna om arvsbeskattning nu måtte komma till stånd.

Ang. arvsbeskattningen

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på återopade grunder hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 14, av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl., och II: 22, av herr Gustafsson i Borås m. fl., om befrielse från arvsskatt för stiftelse och sammanslutning, som vore befriad från gåvoskatt,

2) de likalydande motionerna I: 291, av herr Eric Carlsson, samt II: 378, av herrar Wahrendorff och Börjesson i Falköping, angående beskattningen av testamentslott till fosterbarn och foster-syskon, ävensom

3) de likalydande motionerna I: 374, av herr Stefanson m. fl., och II: 443, av herr Darlin m. fl., om översyn av arvsbeskattningen,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Lundström, Gösta Jacobsson, Enarsson, Sundin, Erik Filip Petersson, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Larsson* i Umeå, *Nilsson* i Tvärålund och *Björkman*, vilka ansett, att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 14, av herr Nils-Eric Gustafsson m. fl., och II: 22, av herr Gustafsson i Borås m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till riksdagen angående ändring av förordningen om arvsskatt och gåvoskatt i syfte att från arvsskatt befria sådana stiftelser och sammanslutningar, som nu vore befriade från att erläggas gåvoskatt; samt

II) av herrar *Lundström, Gösta Jacobsson, Enarsson, Erik Filip Petersson, Magnusson* i Borås, *Gustafson* i Göteborg, *Larsson* i Umeå och *Björkman*, vilka ansett, att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 374, av herr Stefanson m. fl., och II: 443, av

herr Darlin m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den av 1958 års riksdag begärda översynen av arvsbeskattningen måtte komma till stånd.

Herr **JACOBSSON, GÖSTA**, (h):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande har fogats två reservationer.

Den ena reservationen går ut på anhallan om utredning och förslag till riksdagen angående ändring av förordningen om arvsskatt och gåvoskatt i syfte att från arvsskatt befria sådana stiftelser som nu är befriade från att erläggas gåvoskatt. Här gäller det ju betydelsefulla och behjärtansvärda allmännyttiga ändamål, och menige man har svårt att förstå varför ett och samma ändamål, som nu befrias från gåvoskatt, inte är befriat även från arvsskatt.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservation I, som gäller denna sak.

Den andra reservationen föreslår en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan att den redan av 1958 års riksdag begärda översynen av arvsbeskattningen nu skall komma till stånd. Den motion som ligger bakom reservationen tar sikte inte på arvsskatteskalorna som sådana utan på de bestämmelser vilka reglerar arvsskattesystemet i vissa hänseenden. Bakgrunden är de svårartade konsekvenser som de höga arvsskatterna fått för familjeföretagen.

Arvsskatten leder till att den ekonomiska grundvalen för familjeföretagen som sådana hotas eller rent av raseras. Svårigheterna ökas i den mån arvsskatten betalas med inkomstbeskattade medel — det går helt enkelt inte för familjeföretagen att klara denna dubbla börda — men det möter också svårigheter att för arvsskattens betalning mobilisera de tillgångar som är nedlagda i fastigheter, jordbruk, rörelser, maskiner, inventarier och varulager m. m. Här ligger det verkliga dilemma för familjeföretagen. De kan rent av slås sönder därigenom att staten via arvs-

Ang. arvsbeskattningen

skatten inträder som intressent och obönhörligen kräver sin tribut, kort efter det att begravningsentreprenören lämnat scenen. Vad som i dag händer är att det ena familjeföretaget efter det andra av skatteskäl inte anser sig kunna fortsätta som hittills utan uppgår i storkoncerner eller försäljes till holdingbolag. Jag är inte säker på att en dylik utveckling ligger i samhällets intresse — inte minst är det kanske ur lokaliseringssynpunkt tråkigt när familjeföretag ute i orterna blir centraliserade till storstädernas koncerner.

Motionärerna har bl. a. framkastat tanken att vi här i landet, liksom man gör i England, skulle medge särskilda regler just för tillgångar som är nedlagda i ett jordbruk, en industri eller en handelsrörelse. Jordbruksmaskiner, inventarier och fabriksbyggnader är ju i denna del att jämställa med företagarens arbetsredskap, som bör åtnjuta sina speciella hänsyn. I England tillämpas vid arvsskattens beräkning när det gäller sådana tillgångar en speciell jämkning av värdet med 45 procent. En tänkbar möjlighet vore, menar motionärerna, att det resterande beloppet väl bleve debiterat men avskrevs med visst belopp om året, förslagsvis tio år, under förutsättning att rörelsen fortsätter. Därjämte borde ändrade bestämmelser övervägas angående möjlighet för dödsbodelägare att erlägga arvsskatt medelst revers.

Bevillningsutskottets avstyrkande motiveras med att man vill avvakta familjerättskommitténs betänkande. Egentligen är det avstyrkandet något av goddag — yxskaft. De problem som gäller arvsskattens betalning respektive lättnader för vissa tillgångar investerade i produktiv rörelse har relativt litet att göra med familjerätten. Frågan gäller här rent praktiska beskattningsregler som inte det ringaste sammanhänger med de arvsrättsliga spörsmål som familjerättskommittén har att utreda.

Med hänsyn till det prekära läge familjeföretagen i dag befinner sig i ge-

nom skatterna är det fara i dröjsmål, herr talman, och jag ber därför att få yrka bifall även till reservation II.

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

Herr talman! Herr Jacobsson har redan vidrört de synpunkter som ligger till grund för dessa båda reservationer, och jag kan helt instämma i vad han anfört.

När det gäller den första reservationen vill jag nämna att i samband med att riksdagen förra året behandlade och biföll ett av riksdagen tidigare begärt förslag från regeringen om frihet från arvsskatt för vissa testamentariska förordnanden till förmån för internationell hjälpverksamhet behandlades också en motion vari hemställdes om utredning och förslag till sådana ändringar i förordningen om arvsskatt och gåvoskatt att de stiftelser och sammanslutningar, som nu är befriade från gåvoskatt, också skulle bli befriade från arvsskatt.

Motionen avstyrktes då av bevillningsutskottet. I fråga om motionens syftemål rådde emellertid enighet inom utskottet. Avstyrkandet grundade sig således endast på formella skäl. På grund av den bristande överensstämmelsen i situationen när det gäller gåvor och arv blir det ofta rena tillfälligheter som avgör huruvida en donation blir föremål för beskattning eller inte. Många personer bestämmer sig under livstiden för att gynna en viss rörelse eller verksamhet som ligger deras hjärta nära, men det blir inte av att ordna detta medan de lever, och då utgår skatten.

Den allmänna översyn av arvs- och gåvobeskattningen som riksdagen beslöt år 1958 har inte kommit till stånd. Man har därvid, såsom också herr Jacobsson framhöll, skylt på utredningar — det är ju en motivering som man tycks kunna använda när man vill. I detta fall är emellertid gränsdragningen redan gjord genom att befrielse från gåvoskatt har införts. Problemet är således avkla-

Ang. arvsbeskattningen

rat, och det är endast fråga om ett ställningstagande. Någon ytterligare utredning finns det därför inte att avvakta.

Jag vill också instämma i vad herr Jacobsson anförde om den andra reservationen, som speciellt gäller familjeföretagen och arvsbeskattningen av dem. I många fall kan — vilket herr Jacobsson också påpekade — ett dödsbo sakna möjligheter att skaffa fram likvida medel för skattens erläggande, och detta kan helt enkelt leda till att ett företag måste realiseras.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de två reservationerna.

Herr JANSSON, PAUL, (s):

Herr talman! De motioner som bevillningsutskottet har behandlat i förevarande betänkande är, som så många andra, gamla bekanta som vi har träffat på tidigare. Det är inte mer än ungefär sex månader sedan som riksdagen hade att ta ställning till liknande proppär som de nu aktuella.

Vad först gäller motionerna I: 374 och II: 443, som behandlas i reservation II, kan sägas, att de härstammar från 1958 då riksdagen beslutade om kvarlåtenskapsskattens avskaffande. Denna reform innebar som bekant att arvsskatten höjdes med ett belopp som i stort sett skulle motsvara skattebortfallet genom kvarlåtenskapsskattens avskaffande. Men reformen i fråga innebar också en omfördelning av skattetrycket — vilket väl här också bör framhållas — som syftade till att tillgodose efterlevande makes och barns intressen. Jag vill särskilt trycka på att reformen innebar betydande skattelättnader för flerbarnsfamiljerna, även och i vissa fall en ensamstående arvinge kunde få vidkännas vissa men synnerligen obetydliga skattehöjningar.

Såsom motionärerna och reservanterna har framhållit beslöt 1958 års B-riksdag på förslag av bevillningsutskottet att en allsidig översyn skulle företagas av arvsbeskattningsbestämmelserna.

I det föreliggande motionsyrkandet vill man att den utredning som det här har talats om skall komma till stånd. Varför den ännu inte har kommit att påbörjas beror på att man vill avvakta familjerättskommitténs betänkande. Nu säger herr Gösta Jacobsson att det här är något av goddag-yxskaft. Jag har en annan uppfattning, och det har också bevillningsutskottets majoritet. Skall man ta ställning till frågor på arvsbeskattningens område, som har nära och intimt samband med de familjerättsliga problemen, är det inget fel utan tvärtom riktigt att avvakta den utredning som här skall komma. Dessutom väntas förslaget i denna fråga bli framlagt under våren.

Det kan vidare tänkas att de ändringar som kan komma att vidtas beträffande de familjerättsliga reglerna tar bort en hel del av de svårigheter, misshälligheter och otillfredsställande konsekvenser i beskattningshänseende som nu finns och som motionärerna och reservanterna här är ute efter. Det kan sedan rent allmänt sägas — och jag bedömer nog personligen frågan på det sättet — att motionärerna i de motioner som behandlas under reservation nr II ändå målat en skräckbild av arvsbeskattningens konsekvenser. Man talar om att vissa familjeföretag blir tvingade att realisera sina tillgångar och sälja sina verktyg och maskiner för att kunna betala arvsskatt. I motionen sägs vidare följande: »En sådan utveckling innebär icke blott nationalekonomiskt ett sönderbrytande av en värdefull produktionsapparat, utan även ett onödigt friställande av en större eller mindre arbetsstyrka med följande belastning för kommunen m. m. I allt större omfattning framtingar skatten en försäljning av familjeföretag till storkoncerner å annan ort, vilket ur lokaliseringssynpunkt är betänkligt och stridande mot statsmakternas intentioner.» Det är klart att det kan förekomma vissa problem i detta sammanhang, och i vissa extrema fall kan det nog uppstå svårigheter. Att

Ang. arvsbeskattningen

arvsskatten är ensam bov i detta drama tvivlar jag dock på. Att förstora detta problem till att vara ett sysselsättningspolitiskt och nationalekonomiskt problem tror jag för min del är att gå till överdrift.

Yrkandena i motionerna I: 11 och II: 22 går ut på att Kungl. Maj:t skall utreda frågan om en ändring i 3 § i förordningen om arvs- och gåvoskatt, så att stiftelser och sammanslutningar som är befriade från gåvoskatt även skall åtnjuta befrielse från arvsskatt. Motionärerna anser, som här har sagts tidigare, att den bristande överensstämmelsen på dessa områden mellan frihet från skatt på arv och frihet från skatt på gåva gör att det ibland är rena tillfälligheter som avgör om en donation blir beskattad eller inte. Bevillningsutskottet har sagt att det föreligger dock möjligheter för en givare eller en donator att under sin livstid tillgodose behjärtansvärda ändamål, utan beskattningskonsekvenser för mottagaren. Utskottet anser för övrigt utredningen vara väl motiverad men finner den inte vara så angelägen att den har prioritet och behöver företagas särskilt. Vi bör avvakta den stora översyn som skall komma till stånd när familjerättskommittén lagt fram sitt betänkande. Utskottet har inte funnit att någonting har inträffat som föranlett att utskottet ändrat mening om vad som har behandlats vid tidigare tillfällen. Vad som hänt är bara att vi kommit än närmare den dag då familjerättskommittén lägger fram sitt förslag och då alla dessa frågor kan prövas i hela sin vidd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (h):

Herr talman! Herr Jansson sade att motionärerna hade skjutit över målet och gjort sig skyldiga till en skräckmålning. Det kan ju hända att man spetsat till formuleringarna när det gällt de sysselsättningsmässiga konsekvenserna. Är det fråga om ett livsdugligt företag kom-

mer det givetvis att bestå, fastän kanske under andra former. Trots det vill jag inte gå med på att det har gjorts en skräckmålning, utan det är en målning av förhållanden i det dagliga livet.

Låt oss ta ett skattefall som exempel! En son ärver ett företag med ett värde på ungefär 500 000 kronor. Hur stor är skatten? Den är 142 000 kronor. Det är klart att det inte är så enkelt att dra ut 142 000 kronor ur ett företag för att betala skatten.

Jag har diskuterat dessa problem i min dagliga gärning med många företagare. När de har blivit äldre och gått och funderat över de här problemen har de sagt att de inte kan klara företagen som sådana, om de måste betala skatten. De måste sälja företagen till någon stor koncern eller något holdingbolag. Det är den utvecklingen som nu pågår, och jag anser nog i motsats till utskottsmajoritetens talesman att den utvecklingen är olycklig.

Herr JANSSON, PAUL, (s):

Herr talman! Jag sade att jag inte vill bestrida att det i vissa fall kan bli svårigheter, men att motionärerna har gått till överdrifter vidhåller jag absolut. Det är väl ändå så — det finner man när man läser i tidningar, hör på radio och ser på TV — att när företag läggs ner, så beror det — antingen det är familjeföretag eller andra — på många faktorer. Ibland kan det vara svårigheter för vederbörande företag att rationalisera och följa med i utvecklingen, ibland är kanske den vara man tillverkar inte särskilt gångbar på marknaden, man kan ha svårigheter att komma in på exportmarknaden och på så sätt få vidgad avsättning, och det finns andra problem som kan dyka upp. Men jag har inte vid något tillfälle som jag kan erinra mig sett att ett företag har slagit igen beroende på arvsskatten. Herr Jacobsson får ursäkta mig, men jag har inte märkt något sådant, och jag vidhåller nog mitt påstående i det avseendet.

Ang. arvsbeskattningen

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

Rörande punkten 1, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 25 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med I betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;

Nej — 65.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten 2 hemställt.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de angående punkten 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Gösta*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 25 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lundström m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Gösta*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 76;

Nej — 50.

Därjämte hade 9 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. beskattningen av skytteorganisationer

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av väckta motioner angående beskattningen av skytteorganisationer.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 199, av herr *Arvidson*, samt II: 377, av herrar *Ståhl* och *Mellqvist*, hade hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna införte förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 13 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), vilket förslag avsåg, att organisationer med uppgift att främja färdighet i gevärs- eller pistolskytte i skattehänseende skulle jämföras med sådana idrottssammanslutningar, som avsåges i punkt 13 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet av angivna orsaker hemställt, att de likalydande motionerna I: 199, av herr *Arvidson*, samt II: 377, av herrar *Ståhl* och *Mellqvist*, angående beskattningen av skytteorganisationer, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Gösta Jacobsson*, *Enarsson*, *Billman*, *Magnusson* i Borås, *Christenson* i Malmö och *Björkman*, vilka, under åberopande av innehållet i motionerna I: 199 och II: 377, ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte antaga det i motionerna framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av punkt 13 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Herr **ARVIDSON** (h):

Herr talman! Det ärende som vi här skall behandla rör skytteorganisationernas beskattning, närmare preciserat ett förslag att dessa organisationer skulle få åtnjuta samma förmåner som andra ideella idrottsorganisationer. Låt mig emellertid genast påpeka att vad motio-

närerna här begär endast är en mycket mycket liten favör. De begär blott att skytterörelsen skall bli delaktig i den schablonregel som säger att man får dra av utgifter för sina inkomsters förvärvande, även om dessa utgifter gäller propaganda för föreningarnas idella verksamhet.

Jag yttrade nyss att det endast gäller en liten favör, och därför tycker kanske någon att det inte är mycket att orda om. Men, ärade kammarledamöter, skytterörelsen brottas ju med mycket stora ekonomiska problem. Jag tänker på alla hårt nedslitna skjutbanor som är i stort behov av underhåll. Jag tänker också på den dyra ammunitionen. Ammunitionspriserna har gått oerhört i höjden, och det gör att skyttarna får vidkännas stora och dryga kostnader, för så vitt inte föreningarna i någon form subventionerar dem.

Under sådana förhållanden gäller det för alla skytterörelsens förespråkare att väl tillvarata alla möjligheter som ges för att förstärka skytteföreningarnas finanser. En framgång i den sak som vi nu diskuterar är ingalunda betydelselös. På mig verkar det som om hela denna fråga rör ett gränsdragningsproblem. Man hakar upp det på om skytte kan jämföras med idrott i vanlig bemärkelse. Jag vill säga att jag hyser den största respekt för alla idrottsgrenar — såvida man inte räknar boxningen dit, förstås — det må gälla från bordtennis till modern femkamp, med andra ord vad som helst. Men varför man inte i skyttet kan se en idrottslig prestation har jag svårt att förstå.

Det fanns en man i denna kammare — han lämnade riksdagen föregående år — som hette *Elowsson* i Kristianstad. Han var en mycket varm förespråkare för skytterörelsen, och en gång när vi båda resonerade skytte — vi satt nämligen bägge två i skytteförbundets överstyrelse — sade han att denna fråga faller framåt varje gång och att den dagen skall komma då den också går hem. Tyvärr har jag inte samma förmån som herr *Elowsson* att få några

Ang. beskattningen av skytteorganisationer

av hans meningsfränder på min sida, men jag är ändå en sådan optimist att jag vågar tro att frågan också i dag skall falla framåt. Varför skulle den helt enkelt inte kunna gå hem?

Jag tycker också att jag i utskottets betänkande kan läsa mellan raderna att utskottet är välvilligt inställt till skytterörelsen och att det mera är formella hinder som har dikterat avstyrkandet.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen — om jag inte kan säga som gammal skytt så likväl som mångårig medarbetare, ty det har jag också varit, i den demokratiska rörelse som heter svensk frivillig skytterörelse.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag kan hålla med herr Arvidson om att detta är en något besynnerlig historia i vår skattelagstiftning, men den är inte bara besynnerlig på det lilla område som herr Arvidson vill plocka ut utan på många andra områden också. Det är klart att det finns en förklaring till att lagstiftningen är besynnerlig. Våra inkomstbegrepp är ju sådana, att man från intäkterna får räkna bort omkostnader man haft för dessa intäkters förvärvande. Det är alltså synnerligen besvärligt att när en idrottstävling anordnas kunna avgöra om inträdet är någonting som har direkt samband med idrotten, och om man således från dessa intäkter, exempelvis biljettintäkterna, samtidigt får räkna bort en mängd utlägg för idrottsrörelsen som sådan. Överallt finns det sådana gränsfall, och för att slippa hålla på att krångla med att räkna ut vad som är avdragsgillt vid intäkternas förvärvande i detta fall, hittade man på en schablonregel, varvid man gav idrottsrörelsen rätt att dra av vissa kostnader för direkt idrottsutövning från en del av intäkter av entréavgifter, försäljning av idrottsmärken och liknande saker.

I och för sig har naturligtvis många andra organisationer samma problem

som skytterörelsen. Jag kan räkna upp segelsällskap, scoutkårerna, nykterhetsrörelsen och flera organisationer som är i precis samma dilemma som skytterörelsen.

Därför vill bevillningsutskottet nu inte vara med om att rucka på denna gräns ytterligare något och inbegripa skytterörelsen, utan bevillningsutskottet menar att skall denna sak ordnas måste den ordnas över hela fältet så att alla ideella rörelser tas med och inte bara de som knallar och skjuter utan även de som sysslar med andra, enligt min uppfattning, lika värdefulla saker.

Jag skulle vilja bemöta herr Arvidson beträffande en annan sak. Han sade att hela bevillningsutskottets betänkande andades välvilja mot skytterörelsen. Jag har inte kunnat hitta den »andningen» här, ty då hade jag kanske inte stått under utlåtandet. Utskottet är neutralt, man tar inte ställning till skytterörelsens värdefulla eller icke värdefulla insats utan gör bara en jämförelse mellan skytterörelsen och andra ideella rörelser och är inte beredd att ge skytterörelsen en undantagsförmån. Det är klart att det, som jag sade, är besynnerligt att skilja på idrott och sport, att skilja på sådana saker som har med redskap att göra och andra. Då redskapet har en avgörande betydelse är det sport, och har inte redskapet avgörande betydelse är det idrott. En klok människa undrade hur man kunnat göra denna definition. Man har gått till Nordisk familjebok. På något annat sätt kunde man inte åstadkomma definitionen. I bevillningsutskottet erkänner vi denna svaghet, och vi vill ha en rättsida över hela fältet och vill inte bara klara av skytterörelsens problem. Det gäller mycket riktigt, som herr Arvidson påpekade, helt små summor. Det är fråga om sådana saker som märkesförsäljning och entrébiljetter vid skjutningar o. d. Det kan knappast gälla danstillställningar som anordnas av skytterörelsen, ty sådant kan inte ha någonting med intäkternas förvärvande

att göra. I detta fall kan man absolut inte få räkna bort någonting. Det gäller som sagt mycket små saker, och jag anser att i den händelse vi anser skytterörelsen värdefull vi bör gynna den med anslag i stället för att ge den denna lilla skattebefrielse som det är fråga om. De nedslitna skyttebanorna rustas ju till stor del upp med hjälp av statsbidrag, och vad gäller de skytterörelser som hör hemma inom de frivilliga försvarsorganisationernas ram har dessa redan haft all skattebefrielse det kan bli fråga om.

Herr talman! Med det sagda vill jag yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande i dess helhet.

Herr ARVIDSON (h):

Herr talman! Just därför att det rör sig om en så liten summa kunde det ha varit en bagatell för bevillningsutskottet att bevilja den. Herr Wärnberg jämför nu skytterörelsen med andra sportgrenar. Skytterörelsen kan aldrig bli en sådan folksport som samlar åskådare och där man kan få in inträdesavgifter, ha lotteri bland allmänheten o. s. v. Det är alldeles för invecklat. Allmänheten kan inte följa med en skyttetävling på det sättet att denna skulle kunna bli en publiksport. Jag tycker man även kan se på detta förhållande och ställa sig litet mer välvillig till skytterörelsen än man gör.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Arvidson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

Ang. alkohollagstiftningen

ven varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Arvidson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 40.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. alkohollagstiftningen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 29, i anledning av väckta motioner beträffande alkohollagstiftningen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 15, av fru Hamrin-Thorell m. fl., och II: 25, av herr Wiklund m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag rörande påföljd för den som på offentligt plats eller under liknande förhållanden bjöde minderårig på alkoholdrycker;

Ang. alkohollagstiftningen

2) de likalydande motionerna I: 54, av herrar *Schött* och *Akerlund*, samt II: 69, av herr *Wennerfors m. fl.*, vari anhallits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om sådan ändring i bestämmelserna om malt-drycksförsäljning och maldrycksbeskattning, att ett s. k. mellanöl med en högsta alkoholhalt av 3,6 viktprocent kunde introduceras och saluföras under förhållandevis fria former;

3) de likalydande motionerna I: 128, av herr *Erik Filip Petersson*, och II: 157, av herr *Hamrin* i Jönköping m. fl., vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta om sådan ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen, att vid ombyte av utskänkningsställe jämlikt 45 § den tillståndsgivande myndigheten ägde rätt att jämlikt 38 § föreskriva särskilda villkor och ordningsföreskrifter för utskänkningens bedrivande;

4) de likalydande motionerna I: 200, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 246, av herr *Hamrin* i Jönköping m. fl., vari yrkats, att riksdagen skulle besluta, att lägsta åldersgränsen för utskänkning av alkoholhaltiga drycker i likhet med utminuteringsgränsen skulle fastställas till 21 år;

5) de likalydande motionerna I: 340, av fru *Olsson*, och II: 373, av herr *Börjesson* i Falköping m. fl., vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om skyndsamt prövning samt förslag angående allmän registrering av spritinköpen genom inköpskort i enlighet med vad som anförts i motionerna; samt

6) motionen II: 678, av herr *Dickson*.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 15, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, och II: 25, av herr *Wiklund m. fl.*, om påföljd för den som bjöde minderårig på alkohol,

2) de likalydande motionerna I: 54, av herrar *Schött* och *Akerlund*, samt II:

69, av herr *Wennerfors m. fl.*, om saluförande av ett s. k. mellanöl,

3) de likalydande motionerna I: 128, av herr *Erik Filip Petersson*, och II: 157, av herr *Hamrin* i Jönköping m. fl., om ordningsföreskrifter vid utskänkning av rusdrycker,

4) de likalydande motionerna I: 200, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 246 av herr *Hamrin* i Jönköping m. fl., om höjning av åldersgränsen för utskänkning av alkoholhaltiga drycker,

5) de likalydande motionerna I: 340, av fru *Olsson*, och II: 373, av herr *Börjesson* i Falköping m. fl., om allmän registrering av spritinköp, ävensom

6) motionen II: 678, av herr *Dickson*, om åtgärder för att bringa tillverkning och saluförande av renat brännvin att upphöra,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Stefanson*, *Wärnberg*, *Erik Filip Petersson*, *Gustafson* i Göteborg, *Engkvist* och *Fälldin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 15, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, och II: 25, av herr *Wiklund m. fl.*, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om skyndsamt utredning och förslag rörande påföljd för den som på offentlig plats eller under liknande förhållanden bjöde minderåriga på alkoholdrycker;

II) av herrar *Erik Filip Petersson* och *Engkvist*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 4 hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 200 och II: 246 måtte antaga i reservationen infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 50 § rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521); samt

III) av herrar *Elofsson* och *Fälldin*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 5 hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 340, av fru *Olsson*, och II: 373, av herr *Börjesson* i *Falköping* m. fl., i skrivelse till *Kungl. Maj:t* måtte anhålla om skyndsam prövning samt förslag angående allmän registrering av spritinköp.

Herr **ELOFSSON** (cp):

Herr talman! Ända sedan motboken avskaffades för några år sedan har motioner väckts som gått ut på att man borde försöka få bättre kontroll över utskänkningen av sprit än som blivit fallit.

Det är ju klart att det genom slopan det av motboken dels blev lättare för dem som missbrukar sprit att komma åt denna vara, dels blev större möjligheter för dem som utnyttjar spriten som geschäft, d. v. s. langare, att förmedla sprit till andra människor. Det är klart att en sådan verksamhet inte bör bedrivas opåtalad, utan åtgärder måste vidtas för att på ett eller annat sätt få det hela under kontroll.

Vi har vid flera tillfällen behandlat motioner i detta syfte. Vid 1963 års riksdag var en motion uppe med förslag till allmän registrering av spritinköp, men den avlogs av riksdagen. Utskottet föreslog emellertid att en skärpning av kontrollen skulle införas, vilket riksdagen biföll. Denna skärpning har också införts, och den innebär att det i viss utsträckning finns möjligheter att kontrollera vissa spritköpare. Detta kan dock inte anses tillräckligt, utan man bör i stället gå in för registreringsbevis. Ett sådant förfaringsätt tillämpas i andra länder, t. ex. i *Finland*, där det systemet haft stor framgång och där det införts sådan kontroll att langare och minderåriga inte kommer åt att köpa sprit. Det är just detta vi syftar till genom vår reservation, som beteck-

Ang. alkohollagstiftningen

nas med III vid bevillningsutskottets betänkande nr 29. Vi anser att man omedelbart bör införa registreringsbevis så att kontroll kan erhållas över spritinköpen, ty det är ju inte tal om annat än att det system vi nu har ger upphov till missbruk.

Jag anser att vi begick det största felet när vi avskaffade motbokssystemet, men gjort är gjort, och det systemet skall väl inte komma tillbaka igen. Om vi nu inför det registreringsbevis det här gäller, kan vi i viss mån få kontroll över de personer som på ett eller annat sätt missbrukar spriten.

Herr talman! Jag skall inte gå in på någon längre redogörelse utan ber bara med dessa ord att få yrka bifall till den reservation som är avgiven av mig och herr *Fälldin* och som betecknas med III vid bevillningsutskottets betänkande nr 29.

I detta anförande instämde herr *Nilsson*, *Ferdinand*, (cp).

Herr **PETERSSON**, **ERIK FILIP**, (fp):

Herr talman! Först skulle jag vilja göra ett litet tillrättaläggande. Då reservationen II till utskottsbetänkandet skulle undertecknas var avsikten att även herrar *Stefanson* och *Sven Gustafson* skulle ha skrivit under densamma. Detta kom emellertid av misstag inte att ske.

Vid betänkandet föreligger två reservationer, som båda syftar till en minskning av alkoholkonsumtionen bland ungdom. Vi har just i dagarna fått möjlighet att ta del av en mycket omfattande utredning som bär titeln »Nyktrare nu» och som behandlar alkoholfrågans nya läge efter motbokens avskaffande. På sid. 47 i boken redovisas en statistik över ungdomsfylleriets utveckling, varav man kan se att sedan år 1954 har inom åldersgruppen 15—17 år antalet fylleriförseelser ökat med 210 procent. Det är inom denna åldersgrupp som den mest betydande ökningen finns. Under perioden 1954—1962 har vidare fyl-

Ang. alkohollagstiftningen

leritoppen trängts ihop från åldern 15—24 år till åldern 18—20 år. Ungdomsfylleriets frammarsch markeras också av att sådana förseelser 1962 sålunda var vanligare bland 15—17-åringar än de var 1954 bland folket i dess helhet.

Den första reservationen bygger på en motion där man yrkar på påföljd för dem som på offentlig plats bjuder minderåriga på alkoholdrycker. Vid förra årets riksdag biföll andra kammaren ett förslag om att riksdagen skulle anhänga om skyndsamt utredning och förslag rörande påföljd för sådant handlingssätt, medan första kammaren avslog yrkandet. Det var ett par mycket beklagliga händelser som då relaterades. Barn hade nämligen bjudits på sprit av äldre och anträffats berusade, men det visade sig, att samhället hade ingen möjlighet att ställa någon till ansvar för detta handlingssätt. Både före och efter dessa händelser har liknande inträffat, varom berättats i tidningarna.

Samhällets attityd mot längre och folk som köper ut alkoholdrycker åt minderåriga har som bekant skärpts under de senaste åren. Den allmänna opinionen har också vänt sig mycket kraftigt mot sådana företeelser. Inte minst med hänsyn härtill ter det sig underligt att samhället inte kan ingripa mot personer som bjuder minderåriga på alkoholdrycker, även om detta sker på allmän plats.

Då man diskuterat denna fråga har med rätta framhållits att problemet är svårlost. Det är naturligtvis riktigt, men det bör ju inte vara någon anledning till att man inte åtminstone försöker komma till rätta med detsamma. Vi har ju ett närliggande stadgande avseende ungdomsvårdsskolornas elever. Det uppges att dessa skolor ibland besväras av personer som håller till utanför skolområdet och försöker bjuda eleverna på alkoholdrycker. Här har man fått ett stadgande som riktar sig mot sådana förfaranden.

Den andra reservationen syftar till att höja åldersgränsen för utskänkning på

restaurang från 18 till 21 år. Det råder enligt vår mening en inkonsekvens i lagstiftningen därigenom att man har en åldersgräns för utminuterung och en annan för utskänkning, vilket är ett förhållande som bör uppmärksammas. En höjning av utskänkningens ålder är enligt vår mening en åtgärd som snarast bör vidtagas för att komma till rätta med en del besvärliga problem. Centralförbundet för nykterhetsundervisning har genomfört en stor undersökning, där man kommit till det resultatet att det här gäller en ganska viktig fråga. Man har nämligen kunnat konstatera att av ungdomsfyllerister i åldern 18—20 år, var det år 1962 bland pojkar 32 procent som berusade sig på restaurang, vilket tyder på att restaurangberusning är vanlig efter det att nu lagstadgad utskänkningens ålder har uppnåtts. Motsvarande siffra år 1958 var 25 procent, vilket tyder på att det blivit allt vanligare för ungdomar i dessa åldrar att besöka restaurang med berusning som följd. Av pojkar under 18 år uppgav sig 1962 13 procent ha berusat sig på restaurang. Även för ungdomar i dessa åldrar synes det ha skett en ökning av restaurangberusningen.

Det har företagits en ganska intressant SIFO-undersökning, vars resultat väl har kommit kammarens ledamöter till del. Den utfördes under tiden 15 november—15 december 1963 i ett mycket stort antal kommuner och bland alla samhällsgrupper. Därvid fick man fram det resultatet att 75 procent av de tillfrågade ansåg att en höjning av utskänkningens ålder från 18 till 21 år var befogad och borde genomföras. Ingen kan väl förneka att bakom denna siffra ligger ganska mycken erfarenhet som vunnits genom iakttagelser av hur nu gällande bestämmelser fungerat. Mycket intressant i detta sammanhang är att studera den del av undersökningen som gäller hur ungdomen själv har reagerat. Det visar sig då att inom åldersgruppen 15—24 år uttalade sig av dem som deltog i denna undersökning 64

procent för en höjning av utskänknings-
åldern från 18 till 21 år.

Enligt min mening finns det sålunda,
herr talman, mycket starka skäl för att
riksdagen nu bifaller dessa båda reser-
vationer, och jag ber därför att få yrka
bifall till dem.

I herr Erik Filip Peterssons yttrande
instämde herrar *Bengtson* (cp), *Eric
Carlsson* (cp) och *Nils-Eric Gustafsson*
(cp).

Herr KAIJSER (h):

Herr talman! Herr Elofsson har re-
dan yrkat bifall till den med III beteck-
nade reservationen vid föreliggande ut-
skottsbetänkande. Reservationen inne-
bär en anhållan om skyndsamt provning
samt förslag angående allmän registrering
av spritinköp. Jag ber också att få
yrka bifall till den reservationen — jag
tycker att den utgör ett steg i rätt rikt-
ning.

I den motivering, som hör till reser-
vationen kan jag till största delen in-
stämna, men den sista meningen i re-
servationen anser jag inte vara riktig.
Den lyder på följande sätt: »Då registre-
ringen inte skulle innefatta något sådant
moment av ransonering, som var karak-
teristiskt för motbokssystemet, torde re-
gistreringen inte heller medföra de ne-
gativa verkningar, som den i motboks-
systemet ingående ransoneringen otvi-
velaktigt medförde.»

Jag anser inte att det är riktigt att
ransoneringen hade dessa negativa
verkningar. Jag har vid upprepade till-
fällen framhållit detta, men jag lyckas
tydligt inte övertyga någon om den
saken. Motbokens effekt som stimule-
rande faktor för en ökad konsumtion av
sprit var åtminstone under den senare
tiden betydligt mindre än den häm-
mande effekten. Det var från början
vid tillämpningen av motbokssystemet
som en överdrivet nykterhetsvänlig iver
kom att medföra att motbokssystemet

Ang. alkohollagstiftningen

ökade konsumtionen. Det förhöll sig så
att vederbörande måste ta ut sin mot-
bokssprit, om han skulle vara säker på
att få ha kvar motboken. Det var natur-
ligt att han då även tog ut sådan sprit
som han egentligen inte behövde. Den
företeelsen spelade knappast någon roll
mot slutet av motbokstiden. Detta visa-
de förhållandena sedan systemet av-
skaffats, framför allt det förhållandet
att de äldre förbrukarna då visade sig
ha en starkare konsumtion än de tidi-
gare haft. De hade nämligen dessförin-
nan rättat sig efter den mindre tilldel-
ning som motbokssystemet gett dem.

Den nämnda meningen i motiveringen
borde alltså tas bort, men jag skall inte
framställa något yrkande i den rikt-
ningen.

Man har nu gjort en ganska ordentlig
studie av vad som hände vid den s. k.
spritstrejken förra våren. I stort sett
blev väl resultatet av att folk inte kunde
få sprit att ett färre antal personer
ådrog sig alkoholskador. När spritkon-
sumtionen kom tillbaka igen var den
av ungefär samma omfattning som förut,
dock på ett något lägre plan och med
en viss förskjutning mot starköl. Det
var från dessa synpunkter en något
gynnsam utveckling. Den sprit som in-
köptes i grannländerna och som det
gjordes så stort väsen av i tidningarna
var till kvantiteten inte större än att
den motsvarade ungefär en halv dags
normal spritförsäljning här i landet.

Jag tror fortfarande att spritstrejken
visade att ett försvärande av möjlighe-
terna att få tillgång till sprit är den vik-
tigaste nykterhetspolitiska åtgärden. To-
talförbud är en omöjlighet, det har vi-
sat sig både öster och väster om vårt
land. Ett ransoneringssystem i stil med
motbokssystemet anser jag fortfarande
skulle vara den väg på vilken man kom-
mer längst, men jag har klart för mig
att den saken är politiskt omöjlig att
genomföra nu. Därför tror jag att det
system med registrering som föreslås
i reservation III är ett steg i rätt rikt-
ning.

Ang. alkohollagstiftningen

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation III.

Häri instämde herr *Näsström* (s).

Herr **SCHÖTT** (h):

Herr talman! Tillsammans med några riksdagskamrater har jag motionerat om att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag om sådan ändring i bestämmelserna om malt-drycksförsäljning och malt-drycksbeskattning att ett s. k. mellanöl med en högsta alkoholhalt av 3,6 viktprocent kan introduceras och saluföras under förhållandevis fria former.

Vår tanke är att ett s. k. mellanöl skulle vara av stort nykterhetspolitiskt värde. Allt talar nämligen för att folk skulle dricka avsevärt mindre brännvin om det funnes tillgång till ett kvalitetsbetonat öl, starkare och fylligare än vanligt öl klass II, som kunde saluföras i speceributiker och på motsvarande försäljningsställen. Det 4,5-procentiga starkölet är visserligen av god kvalitet, men det är enligt mångas mening alltför starkt för att det lämpligen bör göras lätt tillgängligt. Önskemål har därför framkommit om ett mellanöl med en alkoholstyrka av högst 3,6 viktprocent, d. v. s. mitt emellan starkölets och det vanliga ölets. Utländska exempel visar att det inte är någon svårighet att tekniskt få fram ett öl av god kvalitet med en alkoholstyrka just på denna mellanölets nivå.

I ett interpellationssvar vid 1963 års höstriksdag förklarade finansministern att han liksom år 1957 fortfarande ansåg att liberalare försäljningsbestämmelser bör kunna införas för ett mellanöl. Han sade sig vidare inte vara främmande för tanken att i en framtid på nytt aktualisera denna fråga, om förutsättningar för ett positivt gensvar i riksdagen skulle visa sig föreligga.

Vi motionärer var därför ganska optimistiska inför bevillningsutskottets behandling av vår motion. Vi har emellertid blivit något förvånade när vi tagit

del av utskottets betänkande, där man i fråga om vår motion uttalar, att »utskottet vill i denna fråga endast framhålla att den önskade åtgärden torde få anses innebära ett sådant ingrepp i nykterhetspolitiskt avseende att riksdagen enligt utskottets mening icke bör ta ställning till frågan med mindre förslag härom framlägges i proposition».

Vi finner det synnerligen egendomligt att — om det kommer ett gott förslag — detta inte skall föranleda någon åtgärd därför att det kommer motionsvägen, utan att man i underdånighet skall avvakta proposition i ärendet. Vi kan inte underlåta att uttala vår förvåning över att utskottet har varit enigt om uttalandet på denna punkt.

Utskottet förklarar också att spørsmålet enligt utskottets mening måste »bedömas inte endast ur försäljnings- utan även ur skattesynpunkt». Ja, vi motionärer har för vår del därvidlag uttalat att vi finner det rimligt att det blir en mildare beskattning av ett 3,6-procentigt öl än av det 4,5-procentiga.

Liksom herr Kaijser vill jag erinra om att nykterhetssituationen var avsevärt bättre under spritstrejken och att detta berodde mycket på att folk då fick nöja sig med att dricka öl.

Herr talman! Utskottet har visserligen varit enigt då det avstyrkt motionen, men mellan raderna tillåter jag mig trots allt utläsa en viss sympati för tanken på ett mellanöl. Man erinrar om att frågan är föremål för finansministerns uppmärksamhet. Jag vill bara uttala den förhoppningen att denna uppmärksamhet resulterar i att riksdagen snarast möjligt får emotse en proposition i ärendet. Det är enligt min och mångas mening orätt att dröja med införandet av ett s. k. mellanöl om man är övertygad om att det kan främja folknykterheten.

Herr **ERIKSSON, EINAR**, (s):

Herr talman! Jag hoppas att jag i egenskap av utskottets talesman ändå inte skall provocera till en allmän nyk-

Ang. alkohollagstiftningen

ferhetspolitisk debatt i dag. Därför måste jag väl fatta mig ganska kort, ty detta är nu ett ämne som ofta leder till både överord och övervärderingar. Dessa frågeställningar baseras mera på tro än på vetande, och när man rör sig med sådana ämneskomplex, löper man alltid risken att få en omfattande debatt. Men vi hade ju så sent som i fjol en ganska stor debatt kring dessa spörsmål i anledning av den proposition som då lades fram om rusdrycksförordningen.

Reservanterna har själva varit mycket återhållsamma i sin plädering när det gäller motionsyrkandena och reservationerna. Därför kan jag inskränka mig till att helt kort hänvisa till vad utskottet anfört i de avsnitt där reservationer förekommer.

Herr Elofsson talade för förslaget om registrering av spritdrycker, och däri har herr Kajiser instämt. På den punkten är utskottet inte bara tveksamt, utan det avstyrker praktiskt taget, eftersom det skulle bli en mycket omständlig procedur — det skulle enligt mitt sätt att se kanske bli mera besvärligt än när vi hade motbokssystemet.

Jag kan också inom parentes säga att jag tillhörde den mycket lilla minoritet i denna kammare som röstade för bibehållandet av motbokssystemet. Jag trodde vid den tidpunkten, och jag tror allt fortfarande, att det hade varit bättre att behålla systemet och reformera inom systemets ram. Därmed kanske man hade undvikit det ganska ödesdigra resultatet av att helt frisläppa spritfloden. Men nog om det, utskottet avstyrker tanken på införandet av en registrering.

Herr Erik Filip Petersson har uppehållit sig mest vid det motionsyrkande, som hemställer om en utredning beträffande utvidgande av straffpåföljdsgränsen när det gäller tillhandahållande av spritdrycker åt minderårig. Detta är begränsat till offentlig plats, även om man tänker sig att däri inrymma även begreppet port. Eljest finns det redan

en straffpåföljd när det gäller förtäran- det av alkoholhaltiga drycker på allmän plats. Man får inte ens bjuda sig själv på en sup ute på offentlig plats, än mindre bjuda andra. Den saken regleras emellertid inte i rusdrycksförordningen, utan i den allmänna ordningsstadgan. Vi anser i likhet med vad departementschefen anförde i fjol att det skulle vara förenligt med alltför många praktiska olägenheter att i rusdrycksförordningen införa en utvidgning av straffbarheten i dessa ting.

När det sedan gäller ett annat motionsyrkande, om att höja åldersgränsen för utskänkning, så var även den frågan föremål för diskussion under fjolårets riksdag. Det kan naturligtvis finnas skäl för att ha samma åldersgräns för såväl utskänkning som utminuter, men det är väl otvivelaktigt så, att man har betydligt lättare att klara åldersbestämningen vid utminuter, särskilt sedan man nu infört legitimationstvång, än att försöka bedöma åldern på de människor, som besöker våra näringsställen. Bara den omständigheten tycker jag är ett starkt skäl för att avslå även det motionsyrkandet.

Slutligen har herr Schött talat för det motionsyrkande som gäller mellanölet. Jag kanske inte är den rätta talesmannen för utskottet i den frågan, ty jag sympatiserar med motionärerna — och dessutom tycker jag om ett gott öl. Men jag kan ändå tala för utskottet, därför att den motivering motionärerna anfört — att mellanölet bör införas i den allmänna handeln i nykterhetspolitiskt syfte — nog enligt min mening ger frågan sådan storleksordning och sådan vikt, att den bör prövas av dem som har ansvaret för nykterhetspolitiken i landet, och framföras den vägen. Därför ber jag att även i det avseendet få yrka bifall till vad utskottet hemställt.

Mitt anförande utmynnar alltså, herr talman, i en hemställan om bifall till utskottets betänkande på samtliga punkter.

Ang. alkohollagstiftningen

Herr PETERSSON, ERIK FILIP, (fp):

I anledning av vad herr Eriksson nämnde om svårigheterna att dra gränsen vid 21 års ålder vill jag säga, att man enligt nu gällande bestämmelser skall dra gränsen vid 18 år. Det kan väl inte vara svårare att dra gränsen vid 21 år än vid 18 år.

Herr SCHÖTT (h):

Herr talman! Jag är glad att höra utskottets företrädare säga att också han hade sympatier för ett mellanöl. Det tyder jag så att det finns gott hopp om att finansministern snart skall återkomma. Finansministern sade ju hösten 1963, att han inte var främmande för tanken att i en framtid på nytt aktualisera denna fråga, om förutsättningar för ett positivt gensvar i riksdagen skulle visa sig föreligga.

Det tycks alltså föreligga intresse för detta mellanöl även inom utskottet och inte bara hos motionärerna. Därför har vi motionärer gott hopp.

Utskottets talesman sade sedan något om att förslaget borde komma från dem som hade ansvaret för nykterhetssituationen här i landet. Jag förmenar att vi alla har det ansvaret.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! För en liten stund sedan hade jag tillfälle att be herr Arvidson att inte läsa mellan raderna i utskottsbetänkandet. Nu skulle jag vilja framställa samma bön till herr Schött. Jag tycker att herr Schött i utskottets betänkande skall läsa vad som står skrivet och inte vad som står mellan raderna — där står ingenting. Sympatierna i utskottet för ett mellanöl vet vi ingenting om — den saken har inte utskottet lagt sig i. Jag tackar herr Eriksson i Uppsala för en klar deklaration på den punkten.

Jag yrkar vidare bifall till reservation I.

Herr ERIKSSON, EINAR, (s):

Herr talman! För att inga missförstånd skall uppstå vill jag säga att min uttalade sympati för mellanölet inte får uppfattas som någon utskottets beställning av ett förslag från finansministern. Det var en rent personlig både smakreaktion och reflexion jag uttalade.

Sedan vill jag säga att visst har vi alla ansvar för nykterhetstillståndet här i landet, men vad jag talade om var ansvaret för den nykterhetspolitiska lagstiftningen, och det är någonting annat.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

I fråga om *punkten 1*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Erik Filip*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 29 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Stefanson m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Ang. alkohollagstiftningen

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 48;
Nej — 75.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Herr *Nilsson, Ferdinand*, anmälde, att han vid den nu företagna voteringen röstat nej men å den elektriska omröstningstavlan felaktigt angivits såsom frånvarande.

På särskilda propositioner bifölls härefter vad utskottet i *punkterna 2 och 3* hemställt.

Därpå gjorde herr talmannen i enlighet med de rörande *punkten 4* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i denna punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Erik Filip Petersson och herr Engkvist vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Petersson, Erik Filip*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 29 punkten 4, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Erik Filip Petersson och herr Engkvist vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;
Nej — 28.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Beträffande *punkten 5*, anförde vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Elofsson och Fälldin vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Elofsson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 29 punkten 5, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Elofsson och Fälldin vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes omröstning-

Om ersättning genom eget arbete för skada genom brott

en genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i *punkten 6* hemställt.

Om ersättning genom eget arbete för skada genom brott

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om ersättning genom eget arbete för skada genom brott.

Första lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta motioner, nr 294 i första kammaren av herr *Sveningsson m. fl.* samt nr 384 i andra kammaren av herrar *Ringaby* och *Hedin*. I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast för att möjliggöra åläggande av ersättning för genom brott åsamkad skada icke blott i penningar utan även genom eget arbete.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motioner, I: 294 och II: 384, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr SVENINGSSON (h):

Herr talman! Det är nog ganska vanligt här i första kammaren att enhälligt avstyrkta motioner får passera utan något uttalande. Eftersom något undantag förekommer ibland och det inte är så många ärenden kvar på listan, kanske några ord kan tillåtas med anledning av första lagutskottets utlåtande nr 13. De motioner som har behandlats i detta utlåtande berör ett viktigt avsnitt i vårt samhälle, nämligen brottsligheten och straffverkställigheten. Jag har emellertid inte för avsikt att störa kammaren med att framställa något yrkande. Det skulle verka ännu mera meningslöst.

Den motion som jag har lämnat i denna kammare och herr *Ringaby* i andra kammaren kom att avlämnas så strax efter det att den nya brottsbalken blivit antagen men ännu inte trätt i kraft att förhoppningarna inte kunde vara så stora att utskottet med intresse skulle beakta vårt förslag, att de som begått brott också genom sitt eget arbete kan få ersätta den skada de åstadkommit. Samma öde som vår motion mött, att bli enhälligt avstyrkt, drabbade en rad motioner förra veckan, däribland ett par partimotioner som hörde till samma ämnesområde. Dessa motioner berörde dock mera möjligheten att på något sätt utfå skadestånd för den skadegörelse som vållas genom brott och att staten här borde träda emellan och ställa vissa garantier.

Antingen väckta motioner som berör samhällsbekymmer av denna art avstyrkes eller ej, måste alla vara medvetna om att den år efter år ökade brottsligheten är ett av de allra viktigaste och besvärligaste problem som regering och riksdag har att komma till rätta med. Det går inte att komma ifrån, att det är en stor fråga och att regering och riksdag också här har sitt ansvar. Problemen beträffande brottsligheten och straffverkställigheten är sådana att nya idéer och nya vägar bör prövas för att komma fram till ett bättre tillstånd. Med den höga levnadsstandard och det välstånd som vi ändå har, kan det inte vara något ödesbestämt eller något alldeles naturnödvändigt att brottsligheten skall öka. Denna utveckling mot en ökad brottslighet är helt säkert något som riksdagen inte kan komma ifrån att framöver syssla med vid många tillfällen, antingen riksdagen vill eller inte. Denna fråga måste uppmärksammas på ett annat sätt än genom att bara planer redovisas i vilken takt anstalter sorterande under fångvårdsstyrelsen skall byggas ut.

Utan överdrift kan göras gällande att när det gäller att förebygga brottslig verksamhet och när det gäller att för-

Om ersättning genom eget arbete för skada genom brott

hindra en ökad brottslighet så har samhället misslyckats med den uppgiften. När samhället här har misslyckats med en stor uppgift -- då brottsligheten alltså ökar -- ligger den tanken nära: har man här funnit den rätta melodien, har man funnit den rätta formen för samhället att ingripa?

Jag är väl medveten om att alla motioner inte kan bifallas. Här är det emellertid fråga om ett så viktigt område att jag helt allmänt vill ifrågasätta, om inte riksdagen borde visa ett större intresse. När brottsligt belastad ungdom är ute på sina rövartåg sker ofta en omfattande förstörelse av materiella värden, som de inte har någon nytta av och som för vanliga människor verkar mycket meningslös. Vad njutning det kan vara att bara förstöra för att det skall förstöras, är mycket svårt att förstå.

Vi framhåller i vår motion att dessa ungdomar, som blir på ett eller annat sätt omhändertagna, inte har några möjligheter att ersätta den skada de vållat. Vår tanke har varit att det skulle innebära en värdefull vårdform eller straffverkställighet, att de kunde dömas till vad som här kallas skadeståndsarbete, vilket inte tycks vara möjligt med nu gällande lagstiftning. Vi anser att det på ett bättre sätt borde klargöras att den som vållar skada genom brott är pliktig att gottgöra skadan även om detta skall ske genom eget arbete. I vårt land förekommer en human strafftillämpning, och nog måste även denna form av tillrättaförande under god ledning betecknas som human.

När utskottet konstaterar att under antydde förhållanden bedrivit skadeståndsarbete knappast kan väntas ge något ekonomiskt utbyte, vill jag till detta säga att kanske ändå inte det ekonomiska utbytet är det allra viktigaste. Om de som har för avsikt att begå brott vore medvetna om att de med eget arbete kan få ersätta den skada de vållat, skulle det kanske ändå verka avskräckande i valet mellan att förfalla till

brott eller att avstå därifrån; framför allt skulle en ytterst meningslös förstörelse av materiella värden kanske kunna undvikas.

Jag vill understryka att tanken i vår motion säkert kommer att föras fram vid framtida tillfällen, och då bör den omfattas med så stort intresse att de tankar som vi nu har fört fram blir prövade. Alla åtgärder bör prövas för att nedbringa brottsligheten. Detta är en stor samhällsfråga, där allt bör göras som göras kan.

Jag har, herr talman, vid detta tillfälle, såsom jag redan har sagt, inget yrkande.

Herr AHLKVIST (s):

Herr talman! Jag skall nöja mig med att säga ett par ord i anledning av den föreliggande motionen. Jag skall inte ingå på en debatt i det ärende som avgjordes i kammaren förra veckan eller ta upp motioner som främdeles kan komma att bli föremål för kammarens prövning.

Vad gäller den föreliggande motionen råder det väl inga delade meningar om vikten av att den som begått ett brott och i samband därmed vållat skada förmåns att så långt det är möjligt ersätta den av honom försakade skadan.

I den nya brottsbalken, som ännu icke trätt i kraft, inrymmer ett flertal stadganden, som direkt avser att förmå den för brott dömda att ersätta av honom vållad skada. Bland annat kan enligt brottsbalkens bestämmelser den som erhållit villkorlig dom eller dömts till skyddstillsyn meddelas föreskrift om tid och sätt för ålagd skadeståndsskyldighets fullgörande, exempelvis hur den dömda skall förfoga över arbetsförtjänst; där finns också föreskrifter om andra åtgärder såsom beträffande arbetstanställning o. d. Härigenom kan utövas ett faktiskt tvång mot den dömda att förmå honom att med intjänade medel av eget arbete gottgöra den uppkomna skadan.

Ang. kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården

Motionärernas förslag, att den dömde genom eget arbete skulle avhjälpa den vållade skadan, möter den praktiska svårigheten att skadan i de flesta fall är avhjälpt innan laga dom föreligger.

Herr Sveningsson nämnde att han inte hade stora förhoppningar om att så kort tid efter brottsbalkens antagande få igenom ett ändringsförslag. Jag vill i anslutning härtill endast säga att innan brottsbalken trätt i kraft och innan de vidgade möjligheterna, som i nämnda hänseende bestämmelserna i brottsbalken innebär, i praktiken prövats, så är utskottet icke berett att tillstyrka en ny utredning i detta ärende.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckta motioner angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården.

Till behandling hade första lagutskottet förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 83 i första kammaren av herrar *Schött* och *Holmberg* samt nr 105 i andra kammaren av fröken *Wetterström m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning, syftande till komplettering av vårt reaktionssystem med en påföljd av typen kortvarigt frihetsberövande.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner, I: 83 och II: 105, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Arvidson* och *Fröding*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till det i förevarande motioner, I: 83 och II: 105, framställda yrkandet, hos Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om ett kortvarigt frihetsberövande för unga lagöverträdare.

Herr ARVIDSON (h):

Herr talman! Jag skall inte heller i denna fråga hålla något längre anförande. Jag har nämligen så sent som hösten 1962 från denna talarstol tillkännagivit min uppfattning om kortvarigt frihetsstraff — jag syftar på det tillfälle då brottsbalken antogs. Den gången deklarerade jag att jag gillade litet stramare tyglar. Det gör jag än i dag. Vidare nämnde jag att första lagutskottet på sin resa till England och Hamburg hade sett hur man där förvarade och behandlade unga brottslingar; även om där förekom en del saker som kanske inte tilltalade mig, var det ändå en hel del som jag tyckte att vi hade att lära av.

Den nu föreliggande reservationen har i stort sett samma innebörd som reservationen vid behandlingen av brottsbalken — skillnaden är bara att ett parti nu står för reservationen medan det förra gången var två partier. Vad detta beror på kan ju göra det samma. Jag står för min uppfattning.

Jag kan inte finna att något har inträffat som ger mig anledning att ändra ståndpunkt, utan tvärtom. Bilstölderna ökar i antal, väskryckarna blir fler, rån på bensinmackar och inbrott i tobaksautomater fortsätter med oförminskad styrka. Över huvud taget ökar allt vad brott heter.

Nu skall man enligt utskottet samla erfarenhet av de nya bestämmelsernas faktiska tillämpning. Med andra ord skall ungdomen som i dag vållar de stora problemen få husera fritt en tid

Ang. kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården

ännu. Jag är säker på att många föräldrar med oro följer utvecklingen och frågar sig om vi över huvud taget inte någon gång skall kunna ta itu med unga lagöverträdare — ja, jag undrar om man inte rent av snart fordrar, att åtgärder vidtages i enlighet med vad som antydes i motionen.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr AHLKVIST (s):

Herr talman! Det var med ett visst intresse jag lyssnade till herr Arvidson, eftersom man har litet svårt att få riktigt grepp om vad reservanterna avser med sitt yrkande. Uppfattade jag honom rätt menade han att det väsentliga var att man skulle låta ungdomen härja fritt under tiden redan beslutade bestämmelser prövades. Jag undrar, herr Arvidson, om detta ändå inte är en väl stor missuppfattning. Väsentliga förändringar är som sagt redan beslutade, men om herr Arvidsons förslag skulle bifallas måste det ju ta någon tid innan det kunde föras ut i praktiska livet, så mycket mera som yrkandet i reservationen går ut på en utredning. Det måste alltså dröja avsevärt längre tid innan herr Arvidsons förslag kunde komma i tillämpning än redan beslutade åtgärder kan komma att dröja.

Det är riktigt som herr Arvidson nämnde, att han ställde samma yrkande 1962; ärendet har behandlats här även tidigare. Att emellertid motionsyrkandena vid de tillfällena inte bifallits beror helt enkelt på att frågan varit föremål för uppmärksamhet i annat sammanhang. Möjlighet till kortvarigt frihetsberövande har ju numera upptagits såväl i nya barnavårdslagen som i brottsbalken. När det gäller barnavården har möjligheter till korttidsbehandling inom anstalt förelegat sedan några år. Denna verksamhet var väl från början ofullständigt utbyggd men bedrivs nu vid Hammargårdens ungdomsskola. Avsikten är att behandlingen på

skolan normalt skall fortgå högst tre månader. Jag håller inte för otroligt att sedan erfarenheter vunnits av denna verksamhet behov att ytterligare utbygga densamma kan uppkomma.

Vidare kan jag peka på barnavårdsnämndernas möjligheter till omhändertagande för utredning under högst fyra veckor, som främst avser ungdomar i åldern 17—18 år. När det gäller ungdomar mellan 18 och 21 år avses i första hand brottsbalkens bestämmelser om frihetsberövande en till två månader i samband med skyddstillsyn bli tillämpliga.

Motionärerna och reservanterna tycks knappast vara eniga om hur långt ett kortvarigt frihetsberövande bör vara. Motionärerna hänvisar till det norska strafföverådets förslag om en ny straffform, benämnd ungdomsarrest, ett förslag som sedermera upptagits i proposition till stortinget. Det innebär att ungdomsarrest kan ådömas lagöverträdare, som ej fyllt 21 år. Strafftiden är 60 dagar med möjlighet till 10 dagars avkortning för gott uppförande. Motionärerna menar att problemet har fått förnyad aktualitet i vårt land genom det norska förslaget, eftersom det norska reaktionssystemet i fråga om behandling av unga lagöverträdare har mycket stora likheter med det svenska. Hur stora likheter det har med det svenska skall jag inte gå närmare in på, men jag vill nämna att olikheterna är väsentliga. Bland annat har man i Norge inte samma möjligheter som numera finns här i landet att för unga lagöverträdare ordna en kortare tids anstaltsvistelse inom barnavården. Enligt uppgift som jag erhållit skulle, därest samma möjligheter funnits inom barnavården i Norge, problemet där knappast ha aktualiserats på sätt som har skett.

Motionärerna hänvisar alltså till ett förfaringssätt i ett annat land, enligt vilket det kortvariga frihetsberövandet i vissa fall kan bli längre än vad som stadgas i motsvarande bestämmelser i vårt land. Reservanterna däremot anser

Ang. riksdagens ombudsmäns verksamhet
att den möjlighet till kortvarigt frihetsberövande som jag här har nämnt avser en alldeles för lång tid. Vill man, såsom reservanterna tänker sig, tillämpa en något kortare tid av frihetsberövande, kan man väl inte tala om någon form av behandling i sammanhanget.

Reservanterna säger slutligen att barnavårdslagens bestämmelser om omhändertagande för utredning i detta sammanhang är otillfredsställande därför att behandlingsmöjligheterna vid sådant omhändertagande torde vara av mycket växlande kvalitet. Reservanterna ser ju emellertid då helt bort från barnavårdslagens möjligheter till korttidsbehandling och den verksamhet som numera bedrivs vid Hammargårdens ungdoms-
vårdsskola.

Jag vill i likhet med vad jag gjorde i mitt anförande i anledning av förra ärendet sluta med att säga, att första lagutskottet, innan barnavårdslagens bestämmelser mera praktiskt och ingående prövats och innan bestämmelserna i den nya brottsbalken trätt i kraft samt innan man vunnit erfarenhet av denna, inte är berett att tillstyrka en ny utredning i detta ärende. Jag ber därför, herr talman, att även här få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

**Ang. riksdagens ombudsmäns
verksamhet**

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion angående riksdagens ombudsmäns verksamhet.

Första lagutskottet hade behandlat en i andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 263 av herrar *Wachmeister* och *Edlund*. I motionen hade hemställts, att riksdagen måtte besluta,

dels att sådana åtgärder skulle vidtagas, att nuvarande för rättssäkerheten otillfredsställande förhållanden inom MO:s verksamhetsområde undanröjdes,

dels att namn på tilltalade personer i fortsättningen icke skulle utsättas i riksdagens ombudsmäns ämbetsberättelser.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion, II:263, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Nilsson, Ferdinand*, som ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen i anledning av förevarande motion, II:263, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att åt 1963 års JO-utredning måtte uppdragas att överväga spörsmålet om en begränsning av riksdagens ombudsmäns arbetsuppgifter i överensstämmelse med vad reservanten anför; samt

B. att motionen, i vad den ej besvarats genom vad under A hemställts, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Justitieombudsmannen och militieombudsmannen har som sin främsta uppgift att vara åklagare. De har att fullgöra uppgifter som ansågs nödvändiga under de förhållanden som rådde när grundlagen tillkom, och deras verksamhet har utvecklats med grundlagen.

I regeringsformen § 96 sägs, att »MO skall ha va tillsyn över lagars och för-

fattningars efterlevnad, i vad de skola av dem, som i allo äro nnderkastade ämbetsansvar, tillämpas samt vid vederbörliga domstolar i laga ordning tilltala dem, som uti sina ämbetens utövning av våld, mannamån eller annan orsak någon olaglighet begått eller underlåtit att sina ämbetsplikter behörigen fullgöra». Vad som sägs om MO gäller, såsom justitieombudsman Bexelius understryker, för båda ombudsmännen såväl ur principiell som praktisk synpunkt.

Den motion som här föreligger syftar till att få bort gällande praxis att i viss begränsad utsträckning ange namn på tilltalade personer. På den punkten har jag för min del samma uppfattning som utskottet. Jag anser nuvarande praxis vara till fyllest. Jag anser det inte lämpligt att en person som har begått en handling som rätteligen bör åtalas skall kunna göra anspråk på att hans namn inte utsättes. Man kan också säga att om namnet inte utsättes kan misstanken drabba någon annan. Det är rimligt och bra att namnet utsättes. För den händelse en person blir anmäld med orätt eller om JO eller MO konstaterar att anmälan var obefogad är det en rimlig upprättelse att hans namn nämnes och att det talas om att anmärkningen ej var befogad.

Justitieombudsmannens och militieombudsmannens främsta uppgift är att vara åklagare. De har inte till uppgift att ingripa i den verkställande makten eller på den ansvariga regeringens verksamhetsfält, utan de har, om en ämbetsman eller tjänsteman begår en förseelse eller något som misstänkes vara en förseelse, att underställa honom lagens dom, inte justitieombudsmannens eller militieombudsmannens dom. På den punkten delar jag motionärernas synpunkt, ehuru ur en litet annorlunda synpunkt än de. Motionärerna har i sin motion betonat att det inte är rimligt och rätt gentemot vederbörande ämbetsman eller tjänsteman att han skall få anvisningar på och varningar an-

Ang. riksdagens ombudsmäns verksamhet gående hur han skall bete sig i framtiden. För min del anser jag att en annan synpunkt bör gälla förmer. I utskottets utlåtande förekommer ett påpekande på sid. 12. »Enligt vad utskottet kunnat iakttaga», säger utskottet, »synes de undersökningar och uttalanden, som ombudsmännen gör utanför ramen för den uttryckligen föreskrivna skyldigheten att inskrida mot straffbara tjänstefel, ha utomordentligt stor betydelse för upprätthållandet av enhetlighet och följdriktighet i myndigheternas handlande.» Detta tillkommer enligt min uppfattning inte JO och MO, och jag erinrar om vad utskottet säger på sid. 13: »En likartad bedömning ingår för övrigt ofta i överordnad myndighets prövning av beslut och andra åtgärder, vartill tjänstemannen medverkat.»

Jag konstaterar således att det blir ingen enhetlighet av att riksdagens ombudsmän lämna anvisningar i administrativa hänseenden på områden där verkschefer och departementschefer har det verkliga ansvaret och har att tillse att ämbets- och tjänstemän tillämpa förvaltningspraxis. Som sagt, i de fall då vederbörande har begått en förseelse, som ställer honom under lagen, skall ombudsmannen ingripa och bringa honom under åtal. Däremot är förvaltningens allmänna inriktning och de anvisningar som där ges någonting som bör ankomma på verkschefer och i sista hand på den ansvariga regeringen.

Vad jag anser vara värdefullt och viktigt i det här fallet är att man icke undanskymmer det ansvar som administrationens chefer och regeringen har. Därvidlag skall ombudsmännen inte ge anvisningar och dylikt, utan den önskvärda enhetligheten och följdriktigheten bör, såvitt jag kan bedöma, ges av vederbörande som är ansvarig inom förvaltningen.

Med hänsyn härtill, herr talman, har jag i reservation yrkat att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

Ang. riksdagens ombudsmäns verksamhet

att åt 1963 års JO-utredning uppdrages att överväga spörsmålet om en begränsning av riksdagens ombudsmäns arbetsuppgifter i överensstämmelse med vad jag har anfört här. Samtidigt som jag i övrigt ansluter mig till utskottets utlåtande ber jag att få yrka bifall till denna reservation.

Herr **AHLKVIST** (s):

Herr talman! Då ingen yrkat bifall till motionen, skall jag nöja mig med att med ett par ord säga någonting om skiljaktigheterna mellan utskottet och herr Ferdinand Nilsson.

Som framgick av herr Ferdinand Nilssons yttrande, är motionen uppdelad i två yrkanden. Det första kan väl sammanfattas på det sätt som herr Ferdinand Nilsson gjorde, nämligen att riksdagens ombudsmän endast skall syssla med sådana ärenden som kan föranleda åtal. Det andra yrkandet går ut på att namnen på åtalade personer icke bör utsättas i ämbetsberättelsen.

Vad gäller det senare yrkandet sade herr Ferdinand Nilsson att han var ense med utskottet, men det föreligger nog en liten nyansskillnad. Utskottsmajoriteten anser att fall kan förekomma där man bör undvika att utsätta vederbörandes namn. Herr Ferdinand Nilsson är hårdare och menar att man alltid bör utsätta namnen.

Då det gäller det första yrkandet tycks herr Ferdinand Nilsson dela motionärernas uppfattning på det sättet att han i likhet med motionärerna anser att riksdagens ombudsmän endast skall handlägga sådana ärenden som kan föranleda åtal. Men sedan skiljer han sig från motionärerna däri att han därför inte vill lämna fältet fritt, utan anser att tillsyn bör utövas av regeringen och inte av riksdagens ombudsmän.

Jag tror knappast att någon av riksdagens kamrar är beredd att till regeringen överlämna den rätt som riksdagen enligt gällande grundlag har att genom sina ombudsmän utöva tillsyn över

myndigheters och tjänstemäns myndighetsutövning. Enbart med den motiveringen, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Herr talman! Jag behöver inte vara särskilt långgrandig.

Jag konstaterar först att det var ett misstag av herr Ahlkvist, när han sade att jag skilde mig från utskottets majoritet beträffande utsättandet av namnen och att jag skulle ha den uppfattningen att namnen alltid skulle sättas ut. I reservationen har jag anfört att huvudregeln bör förbli — med hänvisning till gällande praxis — att namn utsättes. »Då ombudsmännens tillämpning innebär rimligt hänsynstagande till behovet av undantag, när sådant är påkallat av särskilda skäl» bör dock någon åtgärd i anledning av motionen inte tillstyrkas.

På den punkten kan jag inte finna någon motsättning mellan utskottsmajoriteten och mig, och jag skulle förmoda att herr Ahlkvist vid närmare eftertanke inte gör något försök att konstruera fram en sådan.

Vidare anser jag att det icke innebär något avsteg från riksdagens makt och myndighet, om riksdagen genom en parlamentarisk regering, som således har tillkommit på grund av sin ställning i riksdagen, utövar den tillsyn som det här är fråga om. Jag kan inte finna annat än att det är en förlegad uppfattning, att man skall fortsätta med det dualistiska bedömandet beträffande riksdag och regering. Herrarna i regeringen är riksdagsmajoritetens representanter, och de är ansvariga inför riksdagen. Om det i vissa fall behöver ges anvisningar angående praxis beträffande förvaltning, kan riksdagen i skrivelse ge generella anvisningar. Jag kan inte finna att riksdagen förlorar någonting på detta. Enligt den gamla uppfattningen, som innebar ett dualistiskt bedömande och som betraktade re-

geringen som en särskild på den monarkiska principen grundad maktinnehavare och riksdagen som en från denna avskild makt, kunde man se saken så, men så omoderna skall vi inte vara år 1964, herr Ahlkvist.

Jag ber således att få understryka, att vad som här föreslås inte innebär någon minskning av riksdagens inflytande — för den händelse riksdagen duger till att hävda sig gentemot regeringen, och det skall den väl ändå försöka göra. T. o. m. majoritetspartiet bör försöka göra det.

Jag har inte mycket att tillägga. Jag tror att jag visat, att det skall vara den ansvariga regeringen som ger enhetliga anvisningar och att utskottet gjort en logisk groda när det på ett ställe säger, att man får enhetlighet genom att låta ombudsmännen ge anvisningar, och på det andra stället säger, att sådana anvisningar bör ges av verkscheferna. Det är helt naturligt att det blir mera enhetlighet med min metod än med herr Ahlkvists.

Herr AHLKVIST (s):

Herr talman! Jag vill endast säga att riksdagens ombudsmän inte ger några anvisningar. De ser endast till att utfärdade anvisningar följs.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckt motion om skydd för makes giftorätt vid ingående av borgensförbindelse;

Ang. riksdagens ombudsmäns verksamhet

nr 17, i anledning av väckta motioner angående makes säkerhet vid förmanstagarförordnande avseende kapitalförsäkring; och

nr 18, i anledning av väckt motion om ersättning ur dödsbo till husföreståndarinnor m. fl.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 9, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1964/65 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 122, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckt motion.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 20 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och bordlades

dels Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 84, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation,

dels ock Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade propositioner:

nr 130, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.; samt

nr 137, angående den statliga exportkreditgarantiverksamheten.

Anmälades och bordlades en av herr Geijer, Arne, under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom

och herr *Johansson, Knut*, undertecknad motion, nr 722, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 115, angående ändrade grunder för den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen.

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få lämna några meddelanden angående plena i fortsättningen.

På fredag, den 10 ds, avser jag att plenum skall fortgå utan avbrott för middag till dess samtliga å föredragningslistan upptagna ärenden — de å listan i dag som en gång bordlagda utskottsutlåtandena — slutbehandlats.

Onsdagen den 15 ds kommer att behandlas bl. a. statsutskottets utlåtande rörande bostadsförsörjningen.

Antalet och arten av de ärenden, som väntas förekomma till behandling fredagen den 17 ds, är sådant att arbetsplenum då beräknas kunna avslutas senast kl. 14.00.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.22.

In fidem

K.-G. Lindelöw